

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Skivebogen

Historisk Aarbog for Skive og Omegn

Det forsvundne Gadeparti »Krogen« i Sønderbyen

49. Bind . 1958 . Jubilæumsbog

SIDSTE AARS LOKALLITTERATUR

- Knuth Becker: Da Skive havde Soldaterindkvartering i 1914. „Skive Folkeblad“s Julenummer 1957, S. 9—10.
- G. Christoffersen: Byens ældste Fagforening (Typografernes), dog kun 50 Aars Jubilæum, „Skive“, Aarbogen for By og Borger, 1957, S. 5—8.
- Erik Juul Clausen: Ulvehesten (i Fjends Herred). „Skive Folkeblad“s Julenummer, 1957, S. 24.
- En gammel Skibonit fortæller. „Jul i Skive“, 1957, S. 29—31.
- J. Gellert: Ny Omfartsvej. „Skive“, Aarbogen for By og Borger, 1957, S. 13.
- J. P. Jensen: Den kloge Mand i Fjends. „Skive Venstreblad“s Julenummer 1957, S. 6—7.
- Simon Jensen: Sønden Aa. „Skive“, Aarbogen for By og Borger, 1957, S. 9—12.
- „Jul i Skive“, 1957. Redigeret af Otto L. Sørensen. 32 Sider. Kr. 4,75, Holms Bogtrykkeri, Skive.
- Krabbesholm Højskoles Aarsberetning, 1957. Udg. af Elevforeningen, „Skive Folkeblad“s Bogtrykkeri.
- Paula Knudsen: Der var engang tre Møller paa Fur. „Jul i Skive“, 1957, S. 28.
- H. P. Kristensen: Cirkus Fidusia. „Jul i Skive“, 1957, 26—28.
- J. C. Krogh: Sagn om Julenissen i Salling og Fjends. „Skive“, Aarbogen for By og Borger, 1957, S. 22—24.
- Woldh. Madsen: Krabbesholm Sanatoriums Fremtid. „Skive“, Aarbogen for By og Borger, 1957, S. 19—20.
- Chr. Mehlsen: Fra den gamle Fabrik. „Jul i Skive“, 1957, S. 6—8.
- A. C. Nielsen: Da Dølby Kirketaarn pludselig dejsede om. „Skive Folkeblad“, 9. April 1958, S. 11.
- August Nielsen: En Tilværelse blandt Klokker. Ved Willy Vestergaard Christensen. „Skive Venstreblad“s Julenummer, 1957, S. 10—11.
- Chr. Nondorf: Da Sallingboerne sov uroligt om Natten (om Chr. Rasmussen og hans Tyvebande). „Jyllandsp.“, 1957.
- Chr. Nondorf: Da Præstegaard og Kirke i Vridsted brændte. „Jyllandsposten“, 12. August 1957.
- Chr. Nondorf: Den gamle Landsby. „Skive Venstreblad“s Julenummer, 1957, S. 9.
- Chr. Nondorf: En af Viborg Stifts rosværdige Præster (Provst Barthling i Højslev). „Jyllandsp.“, 17. Januar 1958.
- Chr. Nondorf: En Præsteskikkelse fra Fjends. „Skive Folkeblad“s Julenummer, 1957, S. 21.

SKIVEBOGEN 1958

Jubilæumsbog ved

HISTORISK SAMFUNDS
50 AARS JUBILÆUM

SKIVEBOGEN

HISTORISK AARBOG FOR SKIVE
OG OMEGN

49. Bind — 1958

I KOMMISSION HOS JUNGS EFTF. -- SKIVE

Udgivet af:

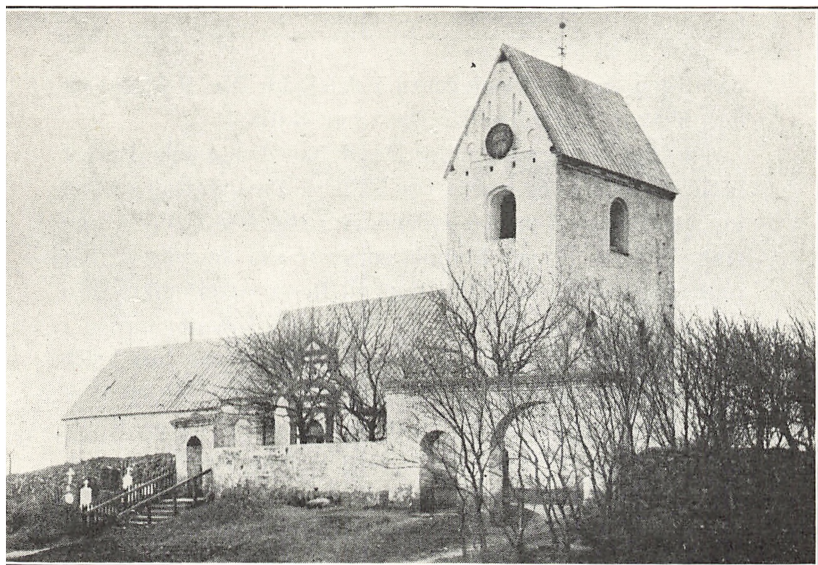
Historisk Samfund for Skive og Omegn

Redaktionsudvalg:

Pens. Førstelærer *J. C. Krogh*, Skive
(Redaktør og Formand)

Litterat *Otto L. Sørensen*, Skive
(Kasserer)

Sognepræst *Johannes Bang*, Roslev

Skive gamle Kirke, som ved 1842 gennemgik en Hovedreparation, og ved hvilken Lejlighed mange gamle, forglemte Begravelser kom for Dagen. Urskiven, som ses her, sidder nu paa Indgangstaarnet paa Krabbesholm.

Hvad Skive gamle Kirke gemte

Af Otto L. Sorensen

Alt har sin beskaarne Tid, en Sandhed, der ogsaa gælder Inventar og Begravelser i Skive gamle Kirke, hvoraf meget enten er ranet, bortkommet eller for det meste bortsolgt paa Auktioner som kassabelt Ragelse, naar Ejeren dertil ikke mere var at opspore.

Om en Part af disse Rømninger bringer Pastoratets gamle Kopibog, kaldet „Liber daticus“, nu og da ret overraskende Oplysninger. Saaledes erfares heraf, at alle Kirkens hellige Kar i 1830 blev stjaalet og aldrig mere kom for Dagens Lys. Dette skete paa den Tid Konsistorialraad Provst Kamph¹⁾ sad ved Embedet i Skive med Bo-

1) Pastor Nicolai Kamph var født paa Graasteen.

pæl i den gamle Præstegaard i Adelgade Nr. 9 b, det er der, hvor nu Fiskehandler Dons har Butik.

Om denne ret mærkelige Mand har den gamle Provst Møller i Selde, der levede fra 1820 til 1904, fortalt en hel kuriøs Historie saaledes lydende: „I Skive var for mange Aar siden en Provst Kamph, som var saa magelig af sig og havde ingen Lyst til at tage til Resen at prædike. Han gik en Morgenstund ud i sin Have bag Præstegaarden i Adelgade for at se paa Vejret, og da det var lidt koldt og blæsende, raabte han til Karlen: „Jens, det er ikke godt Vejr i Dag, tag en Hest og rid ud til Resen Kirke og lever dem en Prædiken“. Den samme Provst Kamph stod en Gang og talte med en af sine gode Venner i Byen og bemærkede: „Det er dog et besværligt Embede, jeg har her, Præst til Skive og Resen, dernæst Provst til Salling og Fjends Herreder og meget andet; jeg maa se mig om efter et lettere Embede. De skulle vel ikke have lagt Mærke til et ledigt Embede med een Kirke?“, hvortil Vennen rapt svarede: „Hvad synes Deres Ærværdighed om et godt Embede uden Kirke?“ Den besværede Prælat blev snart lettet, idet han 1834 fik det mindre Embede som Præst i Skjærbæk ved Ribe, hvor han døde ved 1841.

Herefter hed Præsten i Skive til 1848 Peter Aagaard. Han kom fra Galtrup paa Mors, hvor han ogsaa ejede en Købstadgaard paa Algade i Nykøbing, hvilken han solgte, da han overtog Præstegaarden i Adelgade i Skive. Han gik længe og kiggede paa Kirkens Udseende, indtil han i 1841 tabte Taalmodigheden, sammenkaldte Kirkeinspektionen og sendte en udførlig Skrivelse om Brøstfældighederne til Stiftsøvrigheden saalydende: „Under en stor Del af Skive Kirke findes Begravelser opfyldt med Kister. I Korskirken gaar endog en saadan Begravelse een Alen op mod Gulvet, og da Kisterne deri var itu og Døren eller Lemmen over Begravelsen uden Laas, vækker Synet ind i samme just ingen Opbyggelse.

Professor Chr. Dalsgaards Altertavlemidterfelt med den lysende Engel, der forkynder det glade Julebudskab for Hyrderne paa Marken. Maleriet er op-rindelig fra den gamle Kirke, hvortil det anskaffedes efter Hovedreparationen i 1840'erne. Det findes nu ophængt i den nye Kirkes Krypt.

For nogen Tid siden hændte det undertegnede Præst, at han ved sin Tilbagekomst fra Prædikestolen i Sakra-stiet bag Alteret pludselig slog med den ene Fod igjen-nem Muurgulvet, som derefter sank mere. Af den Grund fremkomne Aabning saas flere Kister, og paa den øverste, der rimeligvis var sidst indsat, stod Navnet „Gede“, en ung Pige fra Skivehus, som var begravet 1688“. Herom skriver Præsten: „Der vides forøvrigt aldeles Intet om hiine, enten til dette eller til noget af de øvrige Begrav-

velser. Ligesom det nu er fornødent at reparere Gulvet under Sacrastiet, saaledes er det og tydeligt, at Gulvet faa Alen bredt og et langt Stykke ned i Kirken synker, saa at ogsaa her er en Reparation lige saa nødvendig.

Kirkeinspektionen er af den Mening, at det er rigtigst, at alle disse Kister, efterhaanden som Reparationen foretages, bliver flyttede ud og med al Omhu nedsænkede paa Kirkegaarden, da Gulvet jo ellers igjen, efterhaanden som Kisterne synker sammen, vil synke og Kirken i Tiden forvolde nye Udgivter. Da der vistnok ingen Ejere kunde udfindes til dem, skeer jo heller ikke hermed Nogens Fornærmelse. Men Man har dog anseet det nødvendigt at indhente Stiftøvrighedens gunstige Afgørelse inden Noget i saa Henseende foretages. Undertegnet: *Aagaard, Horn*²⁾, *Carl Hansen*³⁾“.

Hen i 1842 kom saa følgende Svar: „I Anledning af Inspektionens Indstilling af 29. Juli f. Aa. betræffende Istandsættelse af det i Sacrastiet i Kirken nedsunkne Gulv havde Cancelliet under 31. Aug. befalet, at de under Gulvet værende Ligkister maatte optages og paa Kirkegaarden nedsænkes“.

Denne Skrivelse, af Stiftsøvrigheden under 5. Septbr. næstefter meddelt, blev nu fremlagt. Ifølge samme var der anden Oktober f. A. i Sognepræstens og Borgerrepræsentant, Købmand Hansens samt Kirkeværgens Nærværelse, samt med Tømrmester Jespersen⁴⁾ og Muurmester N. Bøndings⁵⁾ Hjælp af de under Sacrastiet værende Begravelser optaget og paa Kirkegaarden strax

2) Carl Thobias Horn, Byfoged i Skive fra 1835—46; født i Norge 9/8 1790.

3) Medlem af Kirkeinspektionen, Carl Hansen, var Manufakturhandler til 1841 paa Vestergadehjørnet, nu „Cyclecompagniet“s Butik. Fallerede og døde i Skive 22/11 1859, 59 Aar gl. som Fattiglem og forhv. Købmand.

4) Tømrmester Jesper Jespersen døde i Skive 15/1 1865 af Apopleksi.

5) Niels Jensen Bønding, født ca. 1818, vist i Resen, Muurmester i Skive med Borgerskab fra 1840, forhen Lærer i Resen, Byraadsmedlem 1861. Død i Skive 6/1 1872. Fik en voldsom Død og var ruineret.

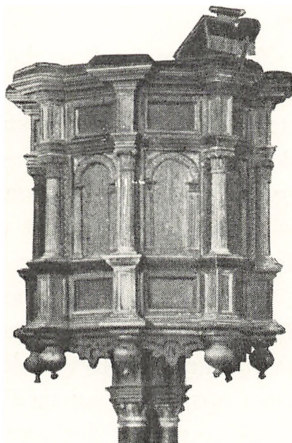
nedsænket i flere Gravsteder i det sydøstre Qvarter følgende 5 Liigkister, paa hvilke fandtes Kobber eller Tinplader, der var løse og derfor gjemmes i Sacrastiet (men nu borte). Af disse saas, at der i dem var gjemte følgende Liig.

1. Gudfrygtig Quinde S. Maren Wandal⁶⁾, M. Jacob Fabers Hustrue, død 17. Juni 1666, 31 Aar gammel, i sit Ægteskabs 12te Aar.

2. Hæderlig og vellærd Mand Hr. Hans Thomassen, Sognepræst for Skive og Resen og Provst i Hindborg, Rødding Herred, født i Svendborg 1637, Præst her 1667, død her 1674.

3. M. Nocol. Nic. Krog⁷⁾, natus Aarhusii 31. Juli 1648, in album studiosor. relatus. 62. vue pastor Vering 70 & Scheviam 74 vocatus: eadem Anno 4. Nov. in thalamum optatum gessit Catharina (sic) Majoner⁸⁾, mater (sic) liberorum 6. sequente Magcreatus obiit dysenteria 6. Okt.

4. Helvig Margretha Gede, født paa Skivehus 1671, 11

Prædikestolen fra den gamle Kirke, et godt Stykke Snedkerarbejde fra omkr. 1600, som nu er overflyttet til den nye Kirke.

⁶⁾ Maren Hansdatter Wandal var 1ste Hustru til den litterære Skivepræst Jakob Danielsen Faber, der 1667 flyttede til Frue Kirke i København, hvor han paa ny giftede sig med Maren Joachimsdatter Schumacher, Griffenfelds Søster. Han var født i Nykøbing paa Falster 10/10 1622, hvor Faderen, Dr. jur. D. Faber, var Kansler hos Enkedronning Sophie paa Nykøbing Slot.

⁷⁾ Pastor Krogh ejede en Gaard paa Torvet, hvor nu Olesens Karré ligger. Var Søn af Rektor Krogh i Aarhus og Hustru Cecilia Blichfeld.

⁸⁾ Pastor Hans Thomsen Svendborg blev gift 1671 med Catharina Majoner, af den kendte Viborgslægt. Hun blev to Gange Præstefrue i Skive, idet hun ægtede Eftermanden i Embedet Niels Krogh af Veilby.

Jul. hendes Fader højædle velbaarne Hr. Christian Gede⁹⁾, Hs. Maj. højtbetroede Cancelliraad, hendes Moder den højædle, velbaarne Frue Magdalene Sebille Urne; — død 1688, d. 4. Maji udi sit Alders 16. Aar.

5. Fru Christiane Charlotte von Bülou, forhen afgangne Cancelliraad Michael Riises efterladte Enke, hun døde herudi Skive d. 23. Febr. Aar 1754, udi hendes Alders 46. Aar.

Endvidere fandtes nogle smaae Kister uden nogle synlige Mærker; men saavel disse som de ovennævnte fem større, var meget stærkt opløste i alle Sammenføjninger, skjønt af Eeg, for største Delen betrukken med Læder og beslagen med en Mængde Mæssing og Kobber Zirater. — Skøndt baaren med den yderste Forsigtighed skiltes de ad ved Nedsættelsen i Gravene.

Begravelsen under Sacrastiet blev herefter opfyldt med 25 Læs Sand og forsynet med nyt Bræddegulv. I Forvejen var naturligvis alle de forefundne Been omhyggeligen opsamlede og med Kisterne i Gravene gjemte.

Indgangen til Sacrastiet, som før var mørk og besværlig, blev ved samme Lejlighed forandret og dobbelt Dør anbragt i Udgangen til Kirkegaarden, da der forhen var megen og slem Trækvind igjennem den enkelte, utætte gamle Egedør.

Udgravningerne fortsattes, og den 8. Juni 1843 mødte saa Kirkeinspektionens Medlemmer, Sognepræst Aagaard og Borgerrepræsentant J. Hald¹⁰⁾ med tiltagne Medhjæl-

9) Chr. Gjedde, Oberst til Hest, havde været Amtmand paa Bornholm til 1682 og besad Gammel Skivehus i 26 Aar til 1683; boede 1693 paa Bajlumgaard og havde sidst (1706) en øde Gaard i Otting, hvor han dengang døde i yderste Armod. Enken Magdalene Sybille Urne døde fattig i Assens 1724. Begge var de af fin gammel dansk Adel og oprindelig ret velstaaende.

10) Medlem af Kirkeinspektionen. Jacob Hald, Præstesøn fra Oddense, var Købmand paa Torvet, hvor han ejede to Ejendomme, nu den ene med Sparekassen og den anden med „Perfect“s Butik. Død i Skive 1869 af Apopleksi. Var Byraadsmedlem og kaldtes altid „Procuratoren“, men det var vist blot et Smædenavn.

pere, Murer- og Tømrermester A. Kæmpe¹¹⁾, Murmester N. Bønding samt Snedkermester N. C. Just¹²⁾ og 5 skikkelige Arbejdsfolk i Korskirken for inden den forestaaende Reparation at optage og paa Kirkegaarden nedsætte de under samme værende mange Ligkister. Alt i Henhold til Cancelliets Skrivelse til Stiftøvrigheden af 31. Aug. 1841. Der fandtes da under det aabne Gulv:

A. I Begravelsen i det sydøstre Hjørne 6 Kister, nogle af Eeg.

B. I do. norden for samme øster ved 12 Ligkister med nogle Liig og 3 mindre do. som med børnelig.

C. I det sydvestre Hjørne 10 nogen Ligkister i Blandt Kisterne i A. var en forsynet med Kobberplade hvorpaa følgende Inscription: Anno 1623 I. M. M. Martii Ist Die Woledle und Viel Tugentreiche Elisabeth Fellermanns¹³⁾ in Der Stadt Bremen Geboren Ist Verehligt Gewesen Mit Weil: Den Woledl: West und Wolmanhaften H. Herman Schmidt Dero Zu Dennem: Norweg: Königl: Majest: Wolbestalten Capitain Nach Dessen Und Ihren Betruckt: Witwenstand H. Bartholomæus Ritter Dero Zu Dennem: Norweg Königl. Majest. Wolbestalten Maior Unter Das Nord Judsche National Regiment Zu Fues und Nach Dero Kurzen Hier Zeit Sichen Freude In Der Køngel: Stadt Weimar Ao 1677 Den 7 Junii Gottselig In Christo Entschlaffen und Alhier In Ihren Gekomft Erbegravnis Bey Ihren Vorigen Ehe Her. Denne Plade bliver opbevaret i Kirken ligesom de forhen paa Kisterne under Sacrastiet fundne (men senere forsvundne).

Blandt Kisterne i B. var en særdeles velbevaret, med

11) Anders Kæmpe var Murer- og Tømrermester og ejede 1842 den senere Snedker Jespersens Gaard i Nørregade. Død i Skive 6/6 1860.

12) Snedkermester, forhv. Rebslager N. C. Just i Slotsgade var Fader til den senere Købmand Jens Just i Frederiksgade. Død i Skive 9/5 1882, 73 Aar gl.

13) Elisabeth Fellermann ægtede, to Aar efter Kaptajn Smiths Bortgang, Major Bartholomæus af Wismar.

meget svære Tin Zirater forsynet og paa hver Side prydet med et Navnetræk F. B. C. Paa adskillige af de andre Kister fandtes ligeledes Plader, men af Blik og aldeles fortærede af Rust, saa at der paa dem aldeles Intet kunde læses. De fleste af Kisterne i alle tre Begravelser vare besatte med Jern Haandfang, hvilke dog fandtes meget forvitrede. Mange af Kisterne faldt ganske sammen ved Berørelsen, men alle Levninger af dem og deres forkrænkelige Indhold nøjagtigen opsamlede og nedsatte i Gravstederne Nr. 377, 78 og 79.

Endvidere bemærkedes blandt de i disse Begravelser en Krøbling med begge Been bøiede tilbage. Hændernes foldede Stilling maatte vel tilintetgjøre Formodningen om, at denne Stilling i Kisten ogsaa muligen kunde være foranlediget ved en levende Begravelse.

Forøvrigt var Grunden i østre Side af Begravelsen B. slemt nedfalden, hvilket med Tiden kunde være bleven farligt for Kirkemuren, hvis der ikke nu var kommen Hjælp til. *P. D. Aagaard*“.

Efter Reparationen blev Kirkegulvet, hvor der havde været Begravelser, opfyldt med over 200 Læs Sand, der med Skovle maatte føres ind af en forholdsvis lille Aabning.

Bekostningen blev ialt ca. 2321 Rdl., og da denne gennemgribende Hovedreparation i 1843 nærmede sig sin Afslutning, forespurgtes hos Biskoppen: 1) om det kan anses for upassende, naar Kirken er færdig, inden der første Gang derefter i samme afholdes Gudstjeneste, at der i Nærheden af samme paa Kirkegaarden afholdes Auktion over de gamle, tiloversblevne og for Kirken ubrugelige Materialer, saavel som over nogle Stoles Udlejelse¹⁴⁾ i Kirken, 2) hvorledes der med Gudstjenesten

14) I Fortegnelsen over Stolene i Kirken i 1844 hedder det: „Fra Altergulvet til Korset er de tre øverste Stole paa begge Sider tilhørende Gammel Skivehus, og det er vist som Vederlag herfor, at Kirken af adskilligt Bøn-

i Skive Kirke paa den første Søndag skal forholdes. Der er foretaget betydelige Forandringer, saa at Kirkens Indre er blevet saa næsten nyt. Prædikestolen er blevet flyttet¹⁵⁾, saa at det, selv for Præsten maa blive som holdt han Gudstjeneste i en anden Kirke. Der maatte jo uundgaaelig under Reparationen som uundgaaelig baade af Haandværkerne og af dem, der ellers gik ind og ud, blive talt og hørt mangt et for Stedet mindre passende Ord, foretaget i Kirkens Helligdom adskilligt for denne mindre passende Handlinger, f. Eks. Spisen og Drikken. Skulde det ikke være fornødent, at der blev sat ligesom en Grænse mellem den midlertidige Brug af Guds Hus og den fremtidige ved en formelig eller dog antydet Indvielse af Kirken, og var det ikke fornødent, at denne skete enten af D. Højærv. selv eller i det mindste af Provsten? Eller hvis dette ikke antages, hvorledes har da Præsten at forholde sig med Prædiken denne Dag?

dergods, som forhen hørte under denne Hovedgaard, modtager Landgildeskorn. Det ses ogsaa, at Proprietær Chr. Spliid paa Skivehus har Stol Nr. 3 i Norden for 2 Rdl. sammen med Konsumtionsoverbetjent Poulsen ved Bytolden, Farver Komdrup paa Torvet og den rige Købmandskone Madame Lazarus fra Vestergade, men næste Aar har han den sammen med den rige Købmandskone Madame Kjeldsen, hvis Gaard laa, hvor nu Frederiksgade gaar fra Nørregade, samt med Købmand Møller og Købmand Th. Bechmann ved Nørreport, foruden med Frk. Stjernholm, som havde Pogeskole.

Krabbesholm havde dengang ligeledes 2 Stole paa hver Side i Kirken ligefor Prædikestolen. Det hedder 1843: „Ejeren (Proprietær Hans Rasmussen) lod ved Sognepræsten fremlægge Kong Chr. d. IV's Brev desangaaende givet paa Skanderborg Slot d. 3. Martii 1634. — Saa sent som i 1881, d. 28. Marts kom der Andragende fra Proprietær Fugl paa Krabbesholm om at faa udvist de Gaardens Ejere, formentlig ved Chr. IV's Gavebrev af 3/3 1634, tillagte 4 Stolestader; men Kirkeinspektionen vedtog at svare, at da Ministeriet 29/1 1867 har bestemt, at samtlige Kirkestole skulde staa aabne for alle, kunde man anse sig beføjet til paa egen Haand at efterkomme Begjæringen, men at man, naar man modtog en Afskrift af Gavebrevet, var villig til at forelægge Stiftsøvrigheden Sagen.

Kjørumbaard (Sognepræst), Lauritzen (Borgmester), Th. Astrup (Købmand), Holm (Farver og Købmand). (Omtalte Gavebrev hænger nu som en Kuriositet indrammet i Forhallen paa Krabbesholm).

¹⁵⁾ Prædikestolen flyttedes over til Nordsiden, den er antagelig fra omkring 1600 og et habilt Stykke Snedkerarbejde. Den er i vor Tid overflyttet til den nye Kirke.

Skal den være over Dagens Evangelium eller over en anden Tekst, eller maaske blot foretagne Forandringer i Indledningen til Prædiken berøres og derefter gaas til Dagens Orden?" Biskoppen fandt imidlertid ingen Indvielseshøjtidelighed fornøden.

Inden Pastor Aagaard forlod Kaldet, naaede han lige at opleve lidt af Krigstiden 1848, hvor han gav de indkaldte Soldater sin Velsignelse med paa Vejen til Hæren, heriblandt de to Frivillige, den senere Bankdirektør Thomas Alstrup¹⁶⁾ og Landmaaler L. L. Erichsen¹⁷⁾ samt mange flere, f. Eks. Drejer Lorentzen¹⁸⁾ i Nørregade, der siden gik med Træben som en Erindring om Feltoget.

Herefter gik Præsten rundt og samlede ind til det be-
trængte Fædreland og takker hjertelig for Gaverne i „Den Viborger-Samler“ 24/4 for de rede Penge, Sølv og Guld henimod 1000 Rdl. af denne lille By, skriver han.

Samtidig takkede Byfoged Willemoes for Penge, Korn og 30 Heste fra Salling og Penge fra Tyende. Ogsaa takkes Proprietær Qvistgaard, Jungetgaard, for 250 Rdl., Forvalter Petersen, Jungetgaard, for 25 Rdl., ligesom der takkes for Penge fra Tyende paa Nørgaard, Astrup, Langesgaard og Grinderslev-Kloster, endvidere var der Penge fra Jens Nielsen Thordal, Gaardmand Niels Jensen i Grønning og Gaardmand Niels Nielsen i Grønning.

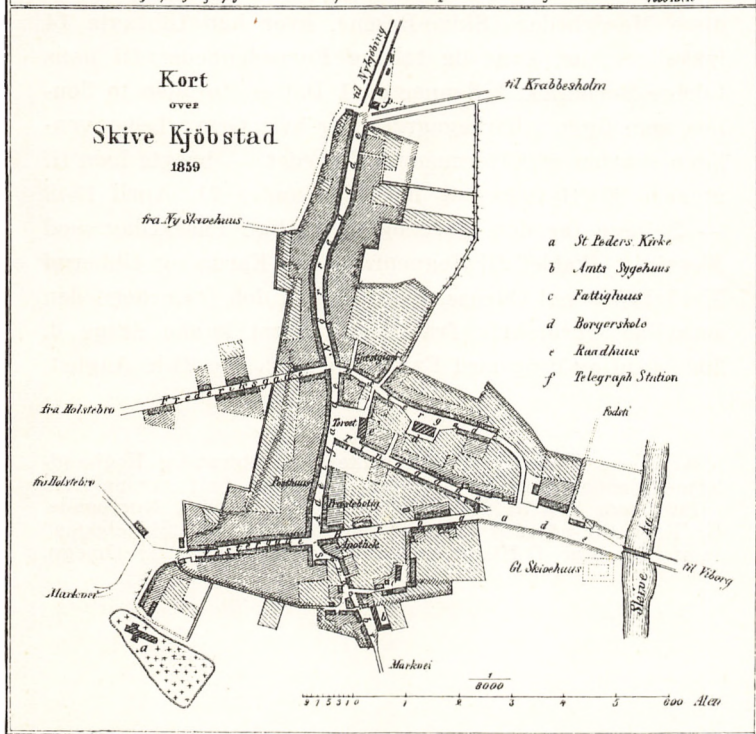
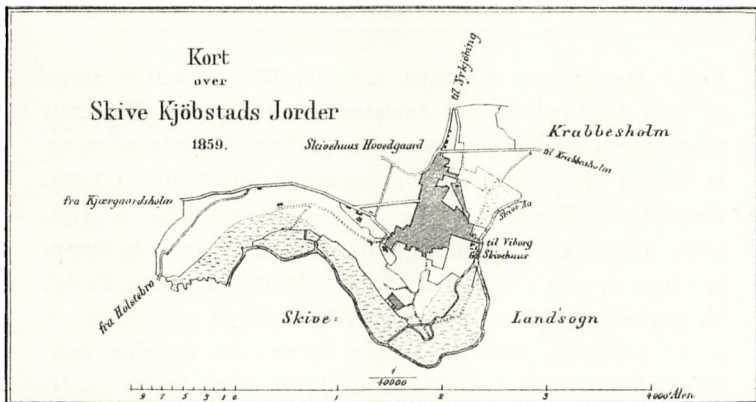
I de samme Dage saa man 25 Frivillige fra Nykøbing komme gennem Skive, hvor Skivedamer strøede Blomster paa deres Vej, da de marcherede ad Viborg til.

Til Afsked med Pastor Aagaard kan passende hidsættes Pastoratskopibogens egne Ord, der røber, at samme

¹⁶⁾ Bankdirektør Thomas Alstrup var født i Viborg 1828 og døde i Skive 1912.

¹⁷⁾ Landmaaler L. L. Erichsen var født 1828 paa Liselund ved Viborg og døde i Skive 1889.

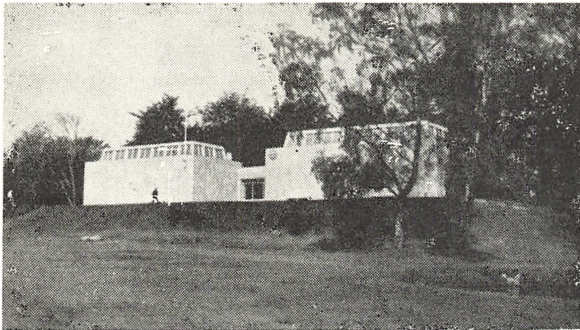
¹⁸⁾ Drejer Ole F. Lorentzen var Søn af Lærer, Organist og Boghandler Andreas Bruun Lorentzen i Nørregade, nu „Sæbehuset“. Død i Skive 6/5 1897, 75 Aar gl. og ugift.

Skive Købstad og dens Jorder hened 15 Aar efter Kirkens Restaurering. I nederste Hjørne ses Vor Frue Kirke med den dengang ret beskedne Kirkegaard. — Her kaldes Kirken fejlagtig Set. Pederskirke, saadan hed nærmere den, der laa i Sønderbyen og forsvandt ved Reformationstiden.

Peder Deichmann Aagaard var den 15de Præst i Skive og født 3. Marts 1800 i Juelstrup Præstegaard, Buderup Sogn her i Stiftet (Viborg), hvor hans Bedstefader og to Sønner efter ham var Sognepræster, blev Student 1819, Kandidat i Theologien med bedste Examination 8. Jan. 1824, i Juni s. A. Adjunkt ved Aalborg Latinskole, hvorfra han og var dimitteret; 1827 i Marts blev han kaldet til Sognepræst for Galtrup og Østerjølbye paa Mors og s. A. i Oktbr. viet til Frøken Erasmie Larsine Joh. Hornsyld af Aalborg; 1834, Juni 4., blev han forflyttet til disse Menigheder (Skive-Resen), hvor han tilbragte 14 lykkelige Aar, kuns de talrige Fornødenheder til hans talrige Børneflok, 5 Sønner og 1 Datter, foruden to Sønner, som ligge i Kirkegaarden, og hvis Grave bedes venligen skaanet af Eftermænd i Embedet, — bragte ham til at søge Forflyttelse, og han blev under 21. April 1848 — 2 Dage før den store og mærkelige Paaskedag mod Slesvig — kaldet til Sognepræst for Korup og Ubberud Menigheder ved Odense, hvorhen han dog formedelst den sørgelige Oprørskrig fra Slesvig først kunne drage d. 26de Juni og drog med Familie her fra den 21de August.

Artiklens Forfatter, Byhistorikeren, Litterat og Boghandlermedhjælper Otto L. Sørensen, Skive, er født samme Sted i 1891 som Søn af Købmand Andr. Sørensen i Nørregade. Er Redaktør af „Jul i Skive“, Medredaktør af „Skivebogen“ samt Kasserer i Historisk Samfund for Skive og Omegn.

Skive museum, som Historisk Samfund er far til.

Et tilbageblik over de svundne 50 år for „Samfundet“

Af J. C. Krogh

Om de første 25 år af samfundets virke har lærer N. P. Bjerregård skrevet udførligt i „Skivebogen“s 25. bind fra 1933. Derfor nævnes kun her de vigtigste ting, der er sket.

Det begyndte med nogle artikler i „Skive Folkeblad“ i 1908. Det første er 8. jan. Dernæst følger 16. og 20. jan.

Min far, lærer Chr. N. Krogh, Tøndering, skrev 23. januar, at vi savnede et sted, hvor vi kunne samle minderne fra fortiden. — Det var altså et museum, man i grunden tænkte på. 28. jan. skriver lærer Fischer, Lund, en artikel, hvori han også støtter tanken om et museum. Endelig den 21. april samles en lille kreds, der vælger et udvalg, der kom til at bestå af: Tandlæge Thomsen, Skive, lærer A. Jacobsen, Skive, red. Neerup, Skive, lærer Fischer, Lund, lærer Olesen, Grinderslev, pastor Dorf, Krabbesholm, og gdr. Esper Mortensen, Rærup. De skulle

Forstander, pastor A. Th. Dorf,
Krabbesholm, samfundets første
formand 1908—10.

forsøge at oprette en forening, der fik til formål „dels at vække interessen for fortidsminder, dels at virke for oprettelsen af et museum i Skive“.

Den 11. dec. 1908 — der altså er „samfundet“s fødselsdag — holdtes der stiftende møde. Her valgtes til bestyrelsen: Tandlæge Thomsen, Skive, lærer Fischer, Lund,

lærer Daugbjerg, Vroue, træhandler Niels Sørensen, Lem, pastor Dorf, Krabbesholm, pastor Kæstel, Dølby, og red. Neerup, Skive. Pastor Dorf blev formand.

„Skive Folkeblad“ havde skænket 1000 kr. til et kommende museum i Skive. Derfor delte man styrelsen i to dele: Et redaktionsudvalg, hvis formand blev Neerup og et museumsudvalg med Niels Sørensen som formand.

Borgmester Hastrup, samfundets formand
fra 1910—13.

9. marts 1910 er egentlig musæets fødselsdag. Da blev de første 11 nr. skænket af fru lærer P. C. Petersen, „Porshøj“, Skive. 1933 var der ca. 3000 numre — i dag er der mange, mange flere. Da Niels Sørensen døde 1919, afløstes han af fru forretningsfører Else Christensen, der siden kom til at gøre et stort og fortjenstfuldt arbejde for at skaffe gamle ting

Forfatteren Jeppe Aakjær. I samfundets styrelse fra 1911—30 og redaktør af „Skivebogen“ 1911—27.

frem og ordne dem til musæet.

De to første årbøger blev redigeret af Nee-rup, men da han rejste, overtog forfatteren Jeppe Aakjær hvervet, et hverv han med megen flid og interesse røgtede, til han i 1927 afløstes af dr. Gudmund Schütte, Eskjær, der har været redaktør

Bankdirektør C. V. Müller,
samfundets formand
1913—28.

boerne) på deres togt langt mod syd. Han fandt sallingske helligdomme, skrev Sallings oldsaga — og sproglære m. m.

Siden lærer N. P. Bjerregård kom ind i styrelsen i 1922 har også han gjort et meget stort arbejde for „Samfundet“. Han var

Godsejer, dr. phil. Gudmund Schütte, Eskjær. I styrelsen fra 1928 og samtidig redaktør af „Skivebogen“ til 1954.

næsten til dato. — Disse to mænd har givet årbogen et særligt præg. De havde begge deres egen friske måde at skrive på. Aakjær granskede arkiverne og fandt ting frem, der under hans digterpen blev lødige Salling-historie. Schüttes felt gik længere tilbage. Han fortalte Danmarkshistorien tilbage før Gorm den gamle, og fandt også her noget, som man aldrig før havde drømt om. Han fulgte Kimbrerne (Himmer-

Fru forretningsfører Else Christensen. I styrelsen 1917—33 og i mangfoldige år musæets trofaste vogter.

formand fra 1928 til sin død 1955. Musæumssagen, der stadig havde stået på Samfundets ønskeseddel, kom i 1935 ind i en ny fase. Musæumsudvalget bestod dengang af gdr. Niels Odgaard, Tastum, købmand Lavrsen, Harre, fru Else Christensen, Skive, og mig som formand.

Vi fik nedsat en stor musæumskomite, der havde medlemmer fordelt over hele Salling og Fjends. I maj 1936 startedes en stort anlagt indsamling, der omfattede alle sognene i Salling og Fjends samt Skive by. — Samtidig iværksattes en bortlodning af gaver, „Musæumslotteriet“, som Otto Sørensen og Bernh. Fogh tog sig af. Fra „udvandrede“ skibonitter og salling-

Lærer Niels P. Bjerregård. I samfundets styrelse fra 1922—55 og meget virksom i redaktionsudvalget.

boer modtoges endog meget store bidrag. Vi fik bidrag fra staten, fra Carlsberg-fondet og Tuborg.

Endelig i 1938 gik vi igang med tegninger og overslag. I 1939 var vi lige ved at bygge. Så kom krigen og lammede os alle. Men ved Leif B. Hendil, København, sattes der liv i det hele igen. Der blev nedsat en byggekomité bestående af borgmester Woldhardt Madsen, formand, redaktør Hendil, lærer Bøgelev, købmand Bernh. Fogh og redaktør Elin Hansen. Arkitekt H. Toft-Hansen udarbejdede tegninger — og endelig 5/7 42 indviede vi den smukke bygning. At uforudsete årsager siden har virket

stærkt nedbrydende på bygningen er beklageligt; men det ser nu ud til, at den påbegyndte reparation af murene virkelig kan bringe det tilbage til sin smukke oprindelige form. Lærer Bøgelev var byggekomitéens

Litterat Otto L. Sørensen. I samfundets styrelse fra 1933 og kasserer fra 1934 samt i redaktionsudvalget fra 1940.

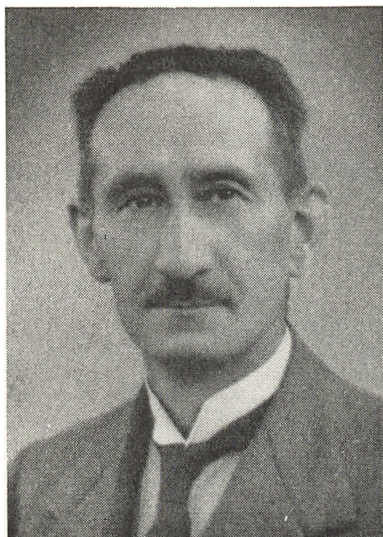
sekretær og førte hele korrespondancen og regnskabet, et brydefuldt og stort hverv.

Avlsbruger Olesen, „Solvang“, var kasserer for samfundet fra 1910 til 31, da han afløstes af lærer Otto C. Iversen, Skive, der igen afløstes i 1934 af litterat Otto L. Sørensen, Skive, der har varetaget kassererposten siden.

Samfundets første formand var som nævnt pastor

Dorf. Da han i 1910 rejste til Amerika, afløstes han af lærer A. Jacobsen (Willumsgaard), Skive, der kun bestred posten til 1911, da borgmester Hastrup blev formand. Da han i 1913 flyttede til Svendborg, valgtes bankdirektør Müller til formand. Det var han i mange år til sin død 1928. Lærer Bjerregaard var derefter formand til sin død 1955. Han afløstes af undertegnede.

Samfundet har afholdt mange oplysende møder, ofte på historiske steder, f. eks. Ørslev-kloster, Eskjær og Spøttrup. Mens Aakjær levede, var der altid oplæsning af ham ved generalforsamlinger, som oftest på rådhuset.

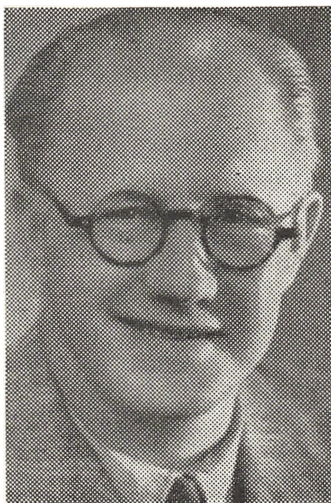
alt derved virket til at fremme kærligheden til hjemstavnens med alle dens minder, som det er udtrykt i indledningen til foreningens love, som findes bag i „Skivebogen“ 1909.

Musæumssagen, der var et af „Samfundet“s hovedopgaver, er løst og videreføres af Musæumsforeningen.

Gdr. Geert Johnsen, Grove.
I samfundets styrelse
fra 1936—50.

I de senere år har man forsøgt som noget nyt at foretage historiske vandringer, ligesom man nu og da har henlagt generalforsamlingerne til historiske steder, hvor der berettes om den historie, der knytter sig til stedet.

Gennem 50 år har „samfundet“ med sine årbøger skænket et stort bidrag til belysning af Salling, Skive og omegnens historie. Det har — især i den første tid — været afholdt mange oplysende møder og alt i

Pens. lærer J. C. Krogh, Skive. I samfundets styrelse fra 1935 og samfundets formand og redaktør af „Skivebogen“ siden 1955.

Udgivelsen af årbogen og dermed flere bidrag til Salings historie føres videre. Der er stadig mange kilder at øse af, de løber vel aldrig tomme, og man ser gerne, at skribenter også i fremtiden vil flokkes om „Skivebogen“. Interessen for den tid, der gik forud, svinder aldrig, men har endog i senere år taget til i glædelig grad, både blandt „Skivebogen“s skrivende og læsende venner, som alle, her ved vort halvtreds års jubilæum, takkes for deres varme håndslag og håndsrækning. Måtte den kommende tid og vort årsskrift blive lige så rig og god, som den tid, der er svunden.

Pastor Johannes Bang, Roslev. I samfundets styrelse og medlem af redaktionsudvalget siden 1956.

Som et minde fra da vor forening startedes, dengang tanken om et museum kom frem, og da det blot kostede en daler at være medlem, hidsettes følgende skrivelse fra Jeppe Aakjær:

Jenle pr. Jebjerg, 5. aug. 1909.

Kjære hr. Dorf.

Da jeg af Folkebladet ser, at Skive-Musæet er sat under Debat, gjør jeg Dem opmærksom paa, at den gamle Kræn Haa'bro, Hagebro Kro pr. Skive, ligger med en Samling Oldsager her fra Egnene snarest fra Fjends Herred, som han har købt for ca. 200 Kr. Jeg saa den forleden. Der er vist over 100 Numre, hvoraf en Del er hel gode. De skulde ved Lejlighed se paa det.

Vil De tegne mig som Medlem af Deres historiske Samfund; skjønt ingen har anset mig for værdig til at deltage i de foreløbige Forhandlinger, vil jeg dog formode, at jeg kan gjøre Fyldest som en af de „gemene“ Tokroners-Mænd.

Venlig hilsen

J e p p e A a k j æ r .

Styrelsens medlemmer i „Historisk Samfund for Skive og Omegn“ gennem årene:

- 1908—10 Forstander, pastor A. Th. Dorf, Krabbesholm.
1908—10 Tandslæge Vilh. Thomsen, Skive.
1908—10 Lærer Fischer, Lund.
1908—10 Pastor Kæstel, Dølby.
1908—10 Redaktør Neerup, Skive.
1910—13 Borgmester Hastrup, Skive (fmd.).
1910—17 Lærer Daugbjerg, Vroue.
1908—19 Træhandler Niels Sørensen, Lem.
1910—30 Forfatteren Jeppe Aakjær.
1910—31 Avlsbruger Olesen, „Solvang“, Skive.
1910—21 Lærer A. Jacobsen (Willumsgaard), Skive (fmd.).
1912—17 Lærer N. Olesen-Husted, Grinderslev.
1913—28 Bankdirektør C. V. Müller, Skive (fmd.).
1917—23 Redaktør Carl Hansen, Skive.
1917—33 Fru Else Christensen, Skive.
1917—26 Gdr. Niels Melgaard, Vroue.
1922—55 Lærer Niels P. Bjerregård, Skive (fmd.).
1923—33 Gdr. Hans Hansen, Ilbjerg.
1923—30 Gdr. Jens Aakjær, Fly.
1923—39 Uddeler og købmand Lavrsen, Harre.
1927—34 Lærer Otto C. Iversen, Skive (kasserer).
1928—58 Godsejer, dr. phil. Gudmund Schütte, Eskjær.
1930—36 Pens. lærer Chr. N. Krogh, Lyby.
1930—39 Gdr. Niels Odgaard, Tastumgaard.
1933— Litterat Otto L. Sørensen, Skive (kasserer).
1933—39 Provst M. Brandt, Højslev.
1935— Lærer J. C. Krogh, Tøndering (fmd.).
1936—50 Gdr. Geert Johnsen, Grove.
1939—44 Lærer N. C. Bøgelev, Skive.
1955—56 Provst A. Johs. Hansen, Jebbjerg.
1955—56 Redaktør H. P. Kristensen, Skive.
1955— Lærer Svend Mortensen, Skive.
1955— Lærer Kaj Enna Jensen, Lihme.
1956— Forstander Mar. Gravsholt, Krabbesholm.
1956— Pastor Johannes Bang, Roslev.
1957— Gartner J. Gammelgaard-Andersen, Skive.

Indholdsfortegnelse til „Skivebogen“ 1909—57

Af Otto L. Sørensen

1909

(Udsolgt, kan maaske leveres antikvarisk, 10 Kr.)

Vilh. Thomsen: Overtro	3
N. Olesen Husted: Den højere Bondeskole i Krejbjerg I	30
Isak Jensen: Gamle Mønsted med dets Beboere	57
N. Sørensen: Da de Opperby Bønder blev Selvejere	69
Jakob Lykke: Fra Tinghøjen	78
H. P. Kristensen: Sallings Tilstand efter Svenskekrigen 1657—60	98
Love for Historisk Samfund (nu tildels forældede). Uden Register, men findes i Aarbog 1911.	

1910

(Udsolgt, kan maaske leveres antikvarisk, 10 Kr.)

Søren Lybye og Christen Hansen: Gamle Breve	3
Henry Madsen: Skivemusæet	37
Jakob Lykke: Under Kvindevælde	50
Isak Jensen: Fra gamle Dage	93
Uden Register, men findes i Aarbog 1911.	

1911 (4 Kr.)

Kr. Balling: Ane Gjedde og Per Svensk	3
Chr. Heilskov: Indskrifter fra Kirkerne i Harre Herred	24
Jeppe Aakjær: En ordentlig Lining	35
Jeppe Aakjær: Da Daugbjerg brændte	39
N. Olesen Husted: Fra Amdtsraadenes første Dage	49
Jeppe Aakjær: En værre Præst	61
Jeppe Aakjær: Kirke og Herremand	98
Jeppe Aakjær: To Høje	103
Jeppe Aakjær: St. Blicher og Skive Apotek	110
Register til 1909, 10 og 11.	

1912 (4 Kr.)

Jeppe Aakjær: Skoler og Degne i det gamle Fjends Herred	1
N. Olesen Husted: Fattigvæsenet paa Fur i det 18. Aar- hundrede	59

Jakob Lykke: Fra det 16. Aarhundrede	75
Christen Jensen Linde: Præsterne i Lem-Vejby siden Reformationen	89
Jakob Lykke: Lidt om Sallingbomaalet i Stavnsbaandstiden	113
Jakob Lykke: Af Samlermappen	118
N. Olesen Husted: P. Lydersen og „Corsaren“	120
Jeppe Aakjær: Et Sølslag	124
Jeppe Aakjær: En Ulvehistorie	126
Register	129

1913

(Udsolgt, kan maaske leveres antikvarisk, 10 Kr.)

Jeppe Aakjær: Fra Bondens Trældomstid: a. I Estvadgaards Halsjærn. b. Et stykke Vejhistorie	3
N. Olesen Husted: Den højere Bondehøjskole i Krejbjerg, II	41
Jeppe Aakjær: Gamle Skivehus i det 17. Aarhundrede ...	85
Vilh. Thomsen: Vor tyske Indkvartering (1864)	135
Jakob Lykke: Degnekaar i Stavnsbaandstiden	165
Register	185

1914

(Udsolgt, kan maaske leveres antikvarisk, 10 Kr.)

Svend B. Aakjær: Stednavne i Fjends Herred	1
Jeppe Aakjær: Skives Ildebrande	41
Marie Jespersen: En gammel hwell' Degn	82
P. Kristensen: Proceslystne Præster i Vroue	87
Jeppe Aakjær: Omkring Astrup Vig	93
Vilh. Thomsen: Uddrag af en Husbog fra Salling	136
Jeppe Aakjær: Lidt Brev-Potpourri	145
Register	155

1915

(Udsolgt, kan maaske leveres antikvarisk, 10 Kr.)

Gudmund Schütte: Salling Syssels Oldsaga	1
C. Klitgaard: Hexeri paa Fur	60
Jeppe Aakjær: Fra Skive gamle Latinskole	66
J. J. Rink: Fra Mønsted til Spøttrup	101
Jeppe Aakjær: Nis Nissen, Spøttrup	117
Jeppe Aakjær: Fra Skive Raadhus	124
J. Lind: Levende Planter som Fortidsminder	131
Marie Jespersen: Fra Rakkernes Tid	137
Jeppe Aakjær: „Den hængte Tyv“	142
Jeppe Aakjær: Hex i Forhør	146
Register	159

1916

(Udsolgt, kan maaske leveres antikvarisk, 10 Kr.)

Jeppe Aakjær: Fra det gamle Bustrup	1
Jeppe Aakjær: Lidt Degnehistorie fra Nordsalling	32
Svend Aakjær: Spredte Træk af Fjends Herreds Saga	61

Marie Jespersen: Ajes Bejler	117
Kr. Balling: En gammel Landbrugsberetning fra Salling	131
Ejnar Poulsen: Hem Jorders Udstykning 1783	136
Jeppe Aakjær: Af Skive Annaler	141
Register	158

1917

(Udsolgt, kan maaske leveres antikvarisk, 10 Kr.)

Jeppe Aakjær: Ret og Skjel før vi blev til	1
Hans Knudsen: Orgelmestrene i Skive 1696—1816	68
Søren S. Dath: Fra Oddense Degnekald	93
Thomas B. Bang: Helligkilder i Salling og Fjends Herred	103
Jeppe Aakjær: Hans Rosborg fortæller	114
Jeppe Aakjær: En Oldtidsgaade og dens Tydning	140
Jeppe Aakjær: Smaastykker, I. En Præst, som stikker med Kniv, II. En forsvunden Landsby, III. En Klagesang	147
Register	159

1918

(Udsolgt, kan måske leveres antikvarisk, 10 Kr.)

Evald Tang Kristensen: Smaatræk om nogle Præster i Sydsalling	1
Chr. Christensen: Visitatsrejse i Salling 1740	17
Hans Knudsen: Laurits Aastrups Genvordigheder	43
Jeppe Aakjær: En adelig Bandit	68
Jeppe Aakjær: Den økonomiske Tilstand i Salling om- kring Aar 1700	76
Jeppe Aakjær: Fjends Herred omkring 18. Aarhundredes Midte	117
Jeppe Aakjær: Kjeltringer og Landløbere	130
J. C. Hansen: Mere om Degnen Feld i Oddense	173
Register	181

1919 (4 kr.)

Evald Tang Kristensen: Lidt om det kirkelige Liv i Syd- salling	1
Vilh. Thomsen: Fortidsfund fra Skive	17
Vilh. Thomsen: Om Slaget ved Rønbjerg	24
Svend Aakjær: Fly Gaarde, I	28
Jeppe Aakjær: Prokurator Peder Lund	62
Jeppe Aakjær: En Herremand, der spytter	107
Jeppe Aakjær: Niels Sørensen, Lem	114
Jeppe Aakjær: Fra vor Landsbyskoles Barndom	124
Jeppe Aakjær: Rakkerliv	133
Jeppe Aakjær: En Redningsdaad	152
Register	159

1920 (4 Kr.)

Svend Aakjær: Fly Gaarde, II	1
Evald Tang Kristensen: Træk af Pastor N. P. Gjølybes Liv	42

Jeppe Aakjær: Den dovne Præst i Estvad	71
Jeppe Aakjær: Naar Kongen kommer	87
Jeppe Aakjær: Søvelbo-Visen	112
Jeppe Aakjær: Skov og Have i Salling og Fjends Herred	125
Gundorph Jørgensen: Aa, hwem der haar den Løkke ...	148
J. C. Hansen: Skive Mølles Historie	149
Register	209

1921 (4 Kr.)

Gudmund Schütte: Indbyggernavne i Salling-Fjendsherred og andre Limfjordsegne	1
Svend Aakjær: Fly Gaarde, III	29
Jens Clausen: Vroue By omkring 1840	68
Jeppe Aakjær: Rakkerhuset i Vroue	103
Jeppe Aakjær: Et Trav ud ad de gamle Landeveje	105
Register	157

1922 (4 Kr.)

Svend Aakjær: Fly Gaarde, IV	1
Jens Clausen: Landbrug i Daugbjerg Sogn i 1830'erne	40
Jeppe Aakjær: Bondeliv i 18. Aarhundrede	58
Jeppe Aakjær: Skive-Mosaik	72
Chr. Pedersen (Rogenstrup): Fjends Herreds Ældste ...	118
Chr. Pedersen: De sidste Ofre til Tastum Sø	127
Jeppe Aakjær: Paa Aftægt	131
Jeppe Aakjær: Sallings Marknavne	136
Jeppe Aakjær: Et par gamle Bondeviser	144
Register	155

1923 (4 Kr.)

Aage Friis: Henrik Lefolii	1
August F. Schmidt: Helligkilder i Viborg Amt	17
Jeppe Aakjær: En Henrettelsesvisse	42
Jeppe Aakjær: Herren til Eskjær og Skivehus	48
Jeppe Aakjær: Et Mad-Digt fra Aar 1700	109
Else Christensen: Skive i Billeder	126
Svend Aakjær: Det hedenske Alsbjærg i Børsting	134
Register	146

1924 (4 Kr.)

Gudmund Schütte: Eskjærs Mytologi	1
Gudmund Schütte: Vætter og Spøgelser fra Astrup og Omegn	17
Gudmund Schütte: Spøgeri paa Taarupgaard	28
Jeppe Aakjær: Jebjærg Præster	34
August F. Schmidt: Sagn og Tro knyttet til Stene i Viborg Amt	49
Jeppe Aakjær: Fra Taarupgaard	74
Svend Aakjær: Om Ordene Smør og Vogn i danske Stednavne	103
Jeppe Aakjær: Skive Marked	120
Jeppe Aakjær: Vridsted Kirkes Brand	151
Register	157

1925 (4 Kr.)	
Jeppé Aakjær: Blusjord	1
F. Elle Jensen: Af en gammel Røddinglærers Optegnelser	10
Jeppé Aakjær og Georg Saxild: To Viborgansigter	37
Gudmund Schütte: Sallingsk og furlandsk Hedenskab ...	53
Esper Andersen: Helligkilden	82
Jeppé Aakjær: Møllerkongen Jens Feldingbjærg og hans Slægt	86
Jeppé Aakjær: En Bondeprokurator	105
Jeppé Aakjær: Om Braarup	132
Jeppé Aakjær: Den gamle Præst i Jebjerg	137
Jeppé Aakjær: Egnens gamle Tingsteder	144
Jeppé Aakjær: Fra Kjæltringtiden	147
Jeppé Aakjær: En skummel Gaade fra den mørke Hede	154
Register	162
1926 (4 Kr.)	
Marius Kristensen: Fra Sallings ældste Kirkehistorie ...	1
Jeppé Aakjær: Fra det gamle Skivehus	10
Jeppé Aakjær: Fra Krabbesholm	39
Jeppé Aakjær: Paa Grættstrup gamle Kirkebakke	57
Jeppé Aakjær: Kalkede Grave	71
Jeppé Aakjær: En forfulgt Degn	78
Jeppé Aakjær: Fra det gamle Stubbergaard	87
Jeppé Aakjær: To grusselige Gjærninger	107
Jeppé Aakjær: Chr. Rasmussen og hans Tyvebande	123
Jeppé Aakjær: Limfjordsrotter	135
Jeppé Aakjær: I Søndagsbil — eller: fra Brøndum Præstegaard	143
Register	155
1927 (4 Kr.)	
Gudmund Schütte: Fortale (som Red. af Skivebogen) ...	1
Gudmund Schütte: Sallingboer og Hardsysselboer	5
P. Severinsen: Sallings Præsters Overgang til Reformationen	76
J. C. Hansen: Jebjerg Vedtægt og Viide	90
Gudmund Schütte: Den sallingske Aand Hackenmay eller Hakkelsesmanden	104
Gudmund Schütte: Minderne	118
Gudmund Schütte: Daabsbækkenet i Lihme Kirke	123
Otto L. Sørensen: Den Hesselbergske Købmandsgaard ...	124
Christian Pedersen: Folkeminder fra det nordøstlige Fjends Herred, I	141
Register	152
1928 (4 Kr.)	
August F. Schmidt: Sagn om Højslev Kirke	1
Jeppé Aakjær: Brændevin	14
Gudmund Schütte: Færdselsskel paa langs af Jylland ...	43
Niels P. Bjerregaard: Skive gamle Kirke, I	86
Chr. N. Krogh: Hegnet, I	107

Chr. N. Krogh: Albret Skeels Gavebrev	121
Knud Thøgersen: Fra Grinderslev Sogn	129
Christen Pedersen: Folkeminder fra det nordøstlige Fjends Herred, II	137
Kai Uldall: Granitkorset ved Astrup	146
Register	158

1929 (4 Kr.)

August F. Schmidt: Sagn om Davbjerg Daas	1
Chr. Heilskov: „Margrethevolden“ ved Rosgaarde i Møn- sted Sogn	33
Ejnar Poulsen: Lidt Degnehistorie fra Oddense-Otting ...	40
Jens Clausen: En skrap Foged	49
Hans Kjær: En Bronzealdershøj i Salling	57
A. D. Dalsgaard: Christen Dalsgaard	77
Otto L. Sørensen: Skive-Generalen (Chr. Fursmann) ...	100
Gudmund Schütte: Himmerboer (heri Elna Mygdal: Folkedragt)	110
Register	180

1930 (4 Kr.)

H. Zangenberg: Gammel Byggeskik	1
Niels P. Bjerregaard: Jeppe Aakjær	37
N. Madsen Vorgod: Lidt om Peder Lydersen	54
Chr. N. Krogh: Hegnet, II	60
Gudmund Schütte og Niels P. Bjerregaard: Ommerboer	92
Christian Pedersen: Folkeminder fra Fjends Herred ...	138
Register	145

1931 (4 Kr.)

Jens Clausen: Tyskertid i Skiveegnen 1864	1
Gudmund Schütte: Eskjær Hovedbygning gennem Ti- derne og dens planlagte Ødelæggelse 1873	34
Gudmund Schütte: Røverne i Eskjær Skov	49
Gudmund Schütte: En Eskjær-Dans	60
Kristen Klastrup: Kvægpesten i Salling 1747—1749	65
Kristen Klastrup: Kvægpesten i Salling i Folkemunde ...	148
Otto L. Sørensen og Sigfred Lauritzen: Hedemaleren Hans Smidth	153
Register	173

1932

(Udsolgt, kan maaske leveres antikvarisk, 15 Kr.)

P. Severinsen: Viborg Domkirke (fylder hele Bogen) Uden Register.	
--	--

1933 (4 Kr.)

August F. Schmidt: Fra Lundø	1
Gudmund Schütte: Sallingske Helligdomme	27
Søren B. Nyholm: Det spøger paa Østergaard	67
N. Chr. Krogh: Tøndering By	71
Gudmund Schütte: Jeppe Aakjærs Gravsten	164

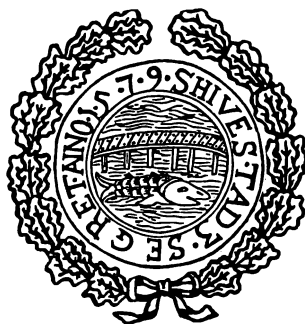
Niels P. Bjerregaard: Lidt om Samfundets Virke 1908— 1933	166
Niels P. Bjerregaard: Indholdsfortegnelse til Skivebogen, 1—25. Bd.	172
Register	181
1934 (4 Kr.)	
Gudmund Schütte: Eddaens Gudelære og dens Genklang i Salling	1
J. P. Wammen: Tinghøj og An' Dyndbo's Tragedie	33
August F. Schmidt: Skive Marklov fra 1769	51
Chr. Heilskov: Den gamle Holstebro Landevej fra Viborg til Hagebro	66
Chr. N. Krogh: Tøndering Kirke	92
Johannes Vejlager: Genforenings-Mindesmærkerne	124
J. Skytte Andersen: Amstrup	138
Register	145
1935 (4 Kr.)	
Henrik Larsen: Sallingske Landsbyer før Udskiftningen	1
Gudmund Schütte: Nordjyllands Oldtidsgeografi	28
M. Brandt: Fruen paa Bjereshjholm	36
Chr. N. Krogh: Fra vor Folkeskoles Barndom	71
Register	115
1936 (4 Kr.)	
M. Brandt: Egns-Skikkelser fra Reformationsaarene	1
Gudmund Schütte: Salling-Fjends Herreder og vor Græn- sekamp	70
Gudmund Schütte: Aflivelser af en sejlivet Skrøne	124
Agnes Møller: Skolevæsenets Reform i Skive og Resen Sogne	127
Niels P. Bjerregaard: Christian Nicolaj Krogh	141
Register	143
1937 (4 Kr.)	
Gudmund Schütte: Jyskens Pris	1
Jens P. Løvig: Salling	2
Gudmund Schütte: No smo' Blå' å dæn dansk Histår'ri, I	4
Niels P. Bjerregaard: Skive gamle Kirke, II	56
M. Brandt: Hr. Tyge Krabbe til Bustrup og Vegholm, I	84
Marie Jespersen: Hjemstavns minder fra Møgelkjær i Je- bjerg	139
Register	157
1938 (4 Kr.)	
Gudmund Schütte: No smo' Blå' å dæn dansk Histår'ri, II	1
M. Brandt: Hr. Tyge Krabbe til Bustrup og Vegholm, II	45
Esper Brogaard: Barselvarsler og Regler for Handlin- gers Tilladelighed	113
L. Vesten: Præsten i Højslev	122
J. C. Krogh: Gamle Salling-Danse	125
Register	149

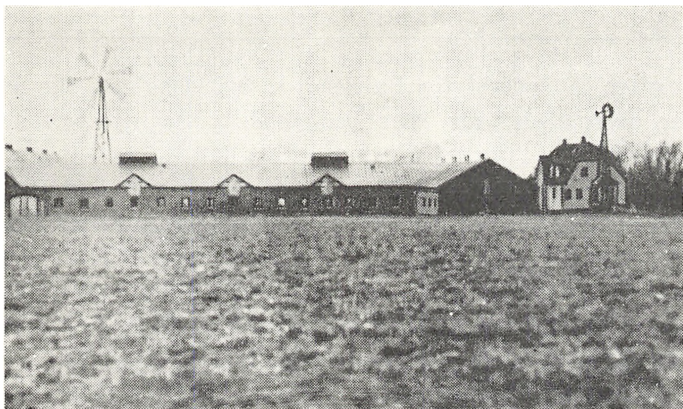
1939 (4 Kr.)	
Gudmund Schütte: En bette Sproglære for Sallingbomaal	1
J. C. Hansen: Fra Skive Bys Retsprotokoller	40
N. C. Bøgelev: Egnens Oldtidsminder	63
M. Brandt: Tyge Krabbe til Bustrup og Vegholm, III ...	122
Uden Register, men findes i Aarbogen for 1940.	
1940 (4 Kr.)	
Marie Jespersen: Rødning Kirke	1
Anth. Fuglsang: Sandflugtens Dæmpning i Ginding Herred 1792—1818, I	5
Niels P. Bjerregaard: Navne og Kendingsnavne	53
J. C. Hansen: Borgmester Dorschæus	67
Gudmund Schütte: Aakjærs religiøse Tone	83
August F. Schmidt: Lokalhistorikeren H. C. Strandgaard	100
August F. Schmidt: Fra Hagebro Kro og Trevad Bro ...	106
Niels P. Bjerregaard: Fra Kirkeinspektionens Skuffe, I	115
Register	119
Heri ogsaa Register til Aarbogen 1939	122
1941 (4 Kr.)	
Niels P. Bjerregaard: Marie Bregendahl	3
P. Schou: Skive Havns Forhistorie, I	36
I. C. Christensen: Ramsing By og dens Beboere	60
M. Brandt: Hr. Tyge Krabbe til Bustrup og Vegholm, IV	107
Register	129
1942 (4 Kr.)	
Niels P. Bjerregaard: O æ Kjærkbak	3
Gudmund Schütte: Jysken som nordisk Skatkammer	9
Svend Aakjær: Skive-Egnens Bebyggelse og Stednavne	20
Anth. Fuglsang: Sandflugtens Dæmpning i Ginding Herred, II	45
Gudmund Schütte og N. C. Bøgelev: Vor Hjemmind	49
P. Schou: Skive Havns Forhistorie, II	129
Register	150
1943 (4 Kr.)	
Hilsen til Gudmund Schütte	7
Niels P. Bjerregaard: Gudmund Schütte	9
H. P. Hansen: En Signekvinde i Salling	14
Else Christensen: Den gamle Doktor (Schou)	21
Otto L. Sørensen: Købmand Hustedes Gravsten paa Skive Kirkegaard	25
Svend Aakjær: Odins Vi i Salling	33
Peter Skautrup: Hvor Sproget gror	43
M. Brandt: Fire gamle Billeder fra Lundø	49
N. C. Bøgelev: Gadejordens Udskiftning i Tastum	62
J. C. Hansen: Andre Tider	70
Niels P. Bjerregaard: Stævne til Slagsmaal	81
Fortegnelse over Gudm. Schüttes Artikler i Skivebogen	91
Register	93

1944 (4 Kr.)	
Jens Rolighed: Om Modeller i Jeppe Aakjærs Digtning	5
Kristen Mousten: Krejbjerg	12
P. Schou: Skive Havns Forhistorie, III	45
Gudmund Schütte: Et sallingsk Eddasagn	57
Niels P. Bjerregaard: Af Dødens Høst	64
Jens Mehlsen: Erindringer og Oplevelser	67
Niels Kjeldbjerg: Erindringer og Oplevelser	84
Otto L. Sørensen: Drakenberg paa Skiveegnen	111
Register	126
1945 (4 kr.)	
Niels P. Bjerregaard: Spændvidde og Sømmespil	5
Marie Jespersen: Fra Heden	25
Marie Jespersen: Tinghøj	31
Gudmund Schütte: Fødselsdagsbarn eller Fødselar?	32
Lavrs Lavrsen: Spøttrup Gods 1848	34
Niels P. Bjerregaard: Fra Kirkeinspektionens Skuffe, II	89
Aage Jespersen: Balling Kirkes Alter	106
Register	125
1946 (4 Kr.)	
Gudmund Schütte: Det jyske Røre	5
J. P. Lundø: Præstedynastiet Paaske i Vridsted-Fly 1618—1748	16
Marie Jespersen: Almuoliv i Salling	34
Gudmund Schütte: Et dansk Historiesyn	79
Erik Quistgaard: Thomas Kingo Nielsen Steenberg	97
Otto L. Sørensen: De berømte sorte Skivegryder	100
Carl Nørgaard: Barndomsminder	109
M. M. Reffsgaard: Pioneren Johan Schønning	115
Register	124
1947 (4 Kr.)	
Niels P. Bjerregaard: Af Skives Historie (fylder hele Bogen)	5
Register	125
1948 (4 Kr.)	
Otto L. Sørensen: Var Skives Jydepotte-Industri en Fabel?	5
J. P. Lundø: Nogle Æmter fra min Fødehalvø	21
August F. Schmidt: Aakjær-Bidrag	49
Niels P. Bjerregaard: Fra Kirkeinspektionens Skuffe, III	54
Anth. Fuglsang: Sandflugten i Sæby og Nautrup	61
Niels P. Bjerregaard: Fra Kirkeinspektionens Skuffe, IV	98
Indholdsfortegnelse til Skivebogen, 1—40. Bd.	117
Uden Register.	
1949 (4 Kr.)	
A. P. Pedersen: Liv og Virke (ved Niels P. Bjerregaard), Jubilæumsskrift til Skive Børstefabrik (fylder hele Bogen)	5
Uden Register.	

1950 (4 Kr.)	
Niels P. Bjerregaard: Embedslæger i Skive	5
Gudmund Schütte: Det ptolemæiske Danmarkskorts Op- rindelse	31
S. Rasmussen: Kromanden i Hagebro	35
Gudmund Schütte: Jydens Arter	56
Gudmund Schütte: Den skotske Hjærtenstone	60
A. P. Nielsen: Af Rødding Sogns Historie (ved Niels P. Bjerregaard)	5
E. Poulsen: Rødding Sogns Skolevæsen	111
Uden Register.	
1951 (4 Kr.)	
Niels P. Bjerregaard: Gudmund Schütte	5
Gudmund Schütte: Aakjær som det gamle Testamentes Tolk	11
Gunnar Foss: Carl Bahnson (Præst i Skive)	17
Gudmund Schütte: Onkel Munter fortæller om vor Urtid Uden Register.	29
1952 (Udsolgt, kan måske leveres antikvarisk, 10 Kr.)	
Emil Jensen: En Haandværker fortæller om svundne Ti- der og Typer	7
Niels P. Bjerregaard: Øvrigheden bærer ikke Sværdet forgæves	121
Uden Register.	
1953 (Udkom ikke)	
1954 (4 Kr.)	
Niels P. Bjerregaard: Olesens Gaard i Skive	5
Gudmund Schütte: Korthornsracens Aldersrang i vore Stednavne	33
J. P. Lundø: Den gamle Hovedgaard Majgaard i Højs- lev Sogn	51
J. P. Lundø: Lidt om Valdemar Sejrs Jordebog af 1231	84
Niels P. Bjerregaard: Karup Aa	101
Uden Register.	
1955 (6 Kr.)	
Gudmund Schütte: Niels P. Bjerregaard 1880—1955	5
Otto L. Sørensen: Niels P. Bjerregaards Forfatterskab	13
Otto L. Sørensen: Fra Provisorietiden og Gendarmernes Dage paa Skive-Egnen	19
Ejnar Poulsen: Lidt Degnehistorie fra Hjerk-Harre	33
Gudmund Schütte: Dansk Forhistorie	51
Chr. Wammen: Genboerne. En Skildring fra Bostrup Hede	62
Anders Kjellerup: Fra det gamle Kærgaardsholm	90
Peter Schou: Et Byraadsvalg i Skive før Aarhundred- skiftet	103
Gudmund Schütte: Jyske og østdanske Helligdomme for Dyredyrkelse	114

C. Klitgaard: Et Gravøl i Salling	122
Register	125
1956 (6 Kr.)	
Otto L. Sørensen: Skive Kirkebakke som Folkeborg	5
Andr. Sidelmann: Fra gamle Dokumenter om Sønder- Andrup, Ramsing	28
Jens Østergaard: Træk af Svingplovens Historie fra det vestlige Fjends Herred	34
Gudmund Schütte: Gottjods ældste Guder	61
Marie Jespersen: Erindringer fra min Skolegang i Je- bjerg	68
Gudmund Schütte: Folkelige Egns-Indbyggernavne	76
Chr. Wammen: Ekko fra den gamle Bostrup Hede	81
Paula Knudsen: Af gamle Niels Graversens Erindringer	114
Register	121
1957 (6 Kr.)	
Jens Svendsen: Læger i Skives Opland	5
Otto L. Sørensen: Den gaadefulde Kapelruin ved Lundbro	21
Andreas Sidelmann: Ramsing Skole gennem Tiderne, I ...	46
J. C. Krogh: Gudmund Schütte fyldte 85 Aar	80
Gudmund Schütte: Fornminder — Eskjær Oldsager og Stednavne	82
Chr. Wammen: Den kongelige privilegerede Kro i Bostrup	97
Peter Schou: Fra „upolitiske“ Byraadsvalg i Skive	108
J. C. Krogh: Aarsberetning (for Historisk Samfund) ...	123
Register	124

Dølbygård.

Bidrag til Dølby Sogns Historie

Af August F. Schmidt

Dølby Sogn (Hindborg Herred) ligger i det frodige Sydøstsalling ca. 5 km nordvestlig for Skive. Sognet, der er Anneks til Hem, var i gammelt Mål 2241 Tønder Land, nu 1250 Hektar. Det omgives af Hem, Hindborg og Odense Sogne, Salling Nørre Herred (Lyby Sogn), hvorfra det delvis skilles ved Hagensmølle Bæk, Resen Sogn og Skive Landsogn. I Sognet er en Enklave af Resen Sogn. De noget højtliggende, bølgeformede Jorder er dels lerede, dels muldsandede, og det er uden Tvivl Årsag i, at Sognet ikke har haft nogen stor Bebyggelse i Oldtiden. De magre Jorder blev da først bebyggede; thi her kunde man med primitive Redskaber lettere komme i Jorden, end hvor den var tung og leret.

I Dølby Sogn var o. 1872: 5 Oldtidshøje; 1 var sløjfet. Bavnehøj Syd for Kirken var den største og højest liggende i Sognet. Den var middelstor og omtrent i Behold 1872. En Høj Øst for var mindre, en Nordøst for og to på Tolstrup Mark var små og lave. Den Høj, der var

sløjfet, lå Sydvest for Bavnehøj¹). Oldtidshøjene, der nu er overpløjede, var især beliggende i Sognets sydlige Halvdel.

Stednavnet Dølby (1390 Daalby) menes enten i sit Forled at have Navneordet Dal eller det oldnordiske Ord dæl, der betyder „Fordybning i Landskabet, liden Dal“. Navnet er sikkert fra Vikingetiden (800-Tallet) eller den ældre Middelalder. Afledte af Sognebyens Navn er Vester Dølby, Øster Dølby, Dølbygård og Dølby Vestergård.

Forleddet i Gårdnavnet Ejškær (1524 astkiar) er jydsk Ast, Æst „Bagdel“. Endelsen Kær betyder nok her „Sump“.

Holmgård har også fået Navn efter Omgivelserne, idet Holm er en gammel Betegnelse på Områder, der er omgivet af lavt og sumpet Terræn. Rud Mølle antages at være et oprindelig Rudeaa Mølle, idet Møller ofte har Navn efter Vandløb. Rudeaa kunde være sammensat med Fiskenavnet Rude.

Tolstrup (Gårde) er en Torpbebyggelse fra den ældre Middelalder. Forleddet er det gammeldanske Mandsnavn Tholf. Endelsen betyder „Udflytterby, Gård, Skare“.

Trustrup har i sit Forled det gammeldanske Mandsnavn Thrugot.

Øksenvad har i sit Forled det gammeldanske Ejefald Flertal yxna af Dyrenavnet Okse. Efterleddet Vad betyder „Vadested“²).

I Markbogen for Dølby fra 1683³), der findes i Matrikelsarkivet (København), er indskrevet de Marknavne, som kendes og var i Brug i Landsbyfællesskabets Tid. Disse ret talrige Naturnavne giver slet ikke få Oplysninger om gammel Navnegivning så vel som om Naturforholdene i Sognet i forudoms Dage.

På det Område, der 1683 hørte til Ejškær (i Markbogen skrevet Eistkiergaard) var først Navnet: Ruholms Ager Fald. Forleddet i Ruholm kan være en Fejlskrivning for Rug eller også være Ordet: ru „skarp, ujævn, lodden“. Den sidste

Tolkning er vel den sandsynligste. Fald er en gammel Betegnelse på en Hovedinddeling af Agrene. Grønhede Fald. Mellem Fald. Vester Ager Fald. Vesterbiers Agerfald. En liden Humpe Jord kaldes Grøn Engs Ager.

På Nørremark var Store Holm Fald. Lille Holm Fald. Peder Røgels Fald. Røgel betyder „langagtig Højning“. Navnet er måske en Fejlhøring, idet Personnavnet Peder muligvis ikke er det rigtige Forled til dette Marknavn. Langdayes Fald. Skal nok være Langdosfald. Daugbjerg Dås kendes bl. a. i Skriveformen Doys fals Giøde (1683). Dos betyder „Høj, Stendysse“. Over Foldings Fald. Folding betyder uden Tvivl blot Fold, Indhegning. Endelsen -ing kan måske hentyde til, at det er en lille Fold, der er Tale om, idet -ing undertiden kan have „formindskende“ Betydning. Refve bierg fald, Rævebjergfald. Lojjnebergfald. Forleddet lodden hentyder til tæt, lav Bevoksning. Vester Vangs Ager Fald. Østerwangsagerfald.

Om Trustrup By meddeler Markbogen 1683, at den har ingen Overdrift (Overdrev), og den formåede at græsse 29 Høveder på sin Udlægsjord. „Hafver en lidt sandig Torf (Tørv) til Nød, oc intet videre“. Vogn- og Hjultømmer hentes i Lover Syssel (Silkeborgegnen), og Bygningstømmer hentes i Viborg „og betales for deres egen Penge“. På Trustrup Søndermark var: Østerbiersfald. Vesterbergfald. Thyremaall. Er vel det Område, Mål af Jord, der var tildelt Bytyren til Underhold. Nørre Thyrewold. Tyrvold er: Græsmark, der aftøjres. Wiekier Ager, Vidjekærager. Vidje: Pil. Trustrup Bye, Nørremarch: Store Holm Agerfald. Vester foldings agerskifte. Refbiergdalsfald, Reufuebierg, Lille Reufbiergfald. Dyrenavnet Ræv indgår i de tre sidstnævnte Navne. Kynberrigfald. Navnet hentyder måske til Markfaldets Form, idet Forleddet kan have Betydningen Kinding, Tange, hvori Vognstjerten er fastgjort. „Kindinger“, der skal være et Navn til Blåbærplanten, kunde måske også komme i Betragtning. Medbierg Fald, Meldbiergfald, Mellembjergfald. Haldbiery Fald. Hald betyder Skråning. Westervangsfald. Østervangsfald. En Tofte. En anden Toffte (Toft). Langdagerfald, Langager. Neder Folding (Fald). Norden Trudstrup Hulis Ager Fald. Westen Trudstrup Hulis Ager Fald. Ageren har haft Plads i et lavt Terræn (Hule). Røgelse Fald. Røgelse er lig: Røgels — langagtig Højning i Jordsmonnet.

Søndre Thyremaal. Nørre Thyrewold. Thyrewald Ager Fald. Løyneborg, Loddenbjerg. På Dølby Kirkejord fandtes Skade-Røgelse-Fald. Forleddet nok Fuglenavnet Skade. Vester Dølbye Nørre March: Dølbye Lange Agersfald. Stacke Fald. Stakket betyder: kort. Røerrels Fald, Rørrels Fald. Måske Tagrør har givet Anledning til Navnet. Trer Holms Fald. Trer betyder Træde, og Navnet er vel Vidnesbyrd om en Proces; man er kommet i Træde (Trætte) om Jorden her. Mackens Holms Fald. Navnets første Led har måske en Betydning, der skal erindre om Makværk, Makkeri, Uoverensstemmelse. Formen Maackens kan måske henvise til Fuglen Måge. Kyndbierre Ender Fald. Vester Tofft Fald. Nør ugell Fald, Nørugelfald.

På Dølby Synder Marck: Heede Backe Fald, Hedebakkefald. Offuer Høyen Fald, Faldet ovenfor Højen. Vesten Kirche sti Fald. Hoysagere Fald, Højsagerfald. Sønder Tofft Fald. Wranges Fald. Vrang betyder vel her: hvad der er snoet, krumt (vrangel), en Hentydning til Arealets Form. Lange Wranges Fald. Oven Offuer digetz Fald, Falden oven for Diget. Vesten Høyen Fald, Faldet Vest for en Oldtidshøj. Sort Holms Fald. Sort hentyder vel til Bevoksningens Farve. Høysgs Ager Fald, Højsagerfald. Jydes Fald.

På Øster Dølby Vester Mark var: Steen Holms Fald, Stenholmsfald. Gade Lands Fald. Westen berg Fald. Høyes Ager Fald. Meilbjerg Fald, Mellembjergfald. Svenninge Fald, Svenninge foed Fald. Personnavnet Svenning. Moedse Smed, Mosesmed. Smed betyder vist her: bøjelig, blød og oplyser om fugtig Jordbund. Roe Holms Fald. Roe betyder kanske: Bevoksning med lavt, tæt Krat, Lyng el. lign. Lyng Sive Fald. Sive må vel hentyde til fugtigt Jordsmon, hvor der siver Vand. Er denne Forklaring rigtig, må den Lyng, der her nævnes, antagelig være Klokkelyng, der kan trives på ikke tørre Områder. Høens Ager Fald, Højsagerfald.

På Øster Dølby Sønder Mark: Lyngberg Fald. Sønder Fald. Ruus høye Fald. Ruus — måske ru: „skarp, ujævn, lodden“. Bonneris Fald, her voksede Ris til at binde, flette Kurve m. v. af. Steen backe Agger. Nør Alse Fald, Sønder Alse Fald (Alsædfald). Wadtsbjerg Fald, Waadtzberg Fald, Vadestedfald. Kellingtandfald, Plantenavnet Kællingtand, en Art Krageklo (Ærteblomst). Støtting Fald. Støtting, vel Stente, Stette, et Overgangssted el. lign.

Tolstrup By havde på Nørremarken: Riis Høy Ager. Øster Riis Høy Ager. Ris betyder her Krat. Gade Ager. Heede Agere. Øster Fald. På Søndermarken var: Øster Ager. Sønden Gaarden. Norden Gaard et lidet Stykke Jord. Nog (nok) en liden Tofft Vesten ved Gaarden.

Om Oksenvad By oplyses i Markbogen 1683, at den ikke har Overdrev. Den kan årlig græsse 32 Høveder på Ud-lægsjorden. Har lidt Hede „til nogen sandig Tørv, ellers intet“. Bygnings-, Vogn- og Plovredskaber skal Byen hente og købe i Silkeborg Amt, „ej nærmere end paa ni Mile Vejs. Møllevej have de til Haagens og Rud Mølle, ungefær $\frac{1}{2}$ á 1 Fjerdings Vej. Fiskeri findes intet uden en Møllebæk, som gaar norden forbi Byen, mens er ingen, som liger (lægger) sig efter at bruge Fischende der udi“. Byen har 8 Aars Indtægter udi én Mark, „Vestermark befattet“. Det, som bruges, gødes til Byg, hvorefter tages 1 Rug- og 2 Havre-Kærve. Hviler igen i 4 Aar.

Marknavne var 1683 på Oksenvad Indermark: Stendersfald. Vel: Stente, Overgangssted (i Forleddet). Rushøj Fald. Bonneris Fald. Udemarken: Nørre Alsee Fald. Sønder Alsee Fald (Alsæd). Nedengaasfald. Nedengaaskieragere. De to Navne har Forbindelse med et Kær, hvor Gæs (vel sagtens Vildgæs) holdt til.

Udmarcken mellem Vejen. Engespell Fald. Spjæld var Betegnelse på lange, smalle Markstykker. På Udmarken var disse Navne: Offuer Gaas kier Agerren. Langsiel Agerre. Nørsille Agerre. Siel, Sille er lig Sil, en Stenkiste, hvorigennem Vand ledes (siler), f. eks. under en Vej. Wester Vejn Agerre. Norden Wejen. Roschilholm. Det er vel næppe Bynavnet Roskilde, der har givet Anledning til dette Navn. Refbackagere. Forleddet Rev „Strimmel“, smalt Jordstykke. Kiellingtændfald. En Tofft ved Byen. Sanders Fald. Jordarten Sand.

I Tilslutning til det lærerige Marknavnestof fra 1683 bør anføres Nutidens Gårdnavne, der også indeholder Belæring for den historisk interesserede: Vidjekærgård (også benævnt

Vikergård), efter et gammelt Marknavn. Holmgård. Korskær. Gamlegård. Langgård. Vestergård. Ejstkær. Dølbygård. Tolstrupgård. Tolstrupminde. Øksenvadgård. Dølby Højgård. Nørre Ejstkærgård⁴).

Ved Matrikuleringen 1682 var der ialt 29 Gårde og 13 Huse i Dølby Sogn. Dette lille Antal Hjem fordeler sig således:

Trustrup 4 Gårde, 28,79 Tdr. Hartkorn. 2 Huse med 1,49 Tdr. Htk., ialt 30,28 Tdr. Htk. Det dyrkede Areal i Byen var ialt 183,6 Tønder Land.

Holmgård 1 Gård. 5,26 Tdr. Htk. Dyrket Areal 29,1 Tdr. Land.

Ejstkærgård 1 Gård. 10,19 Tdr. Htk. Dyrket Areal 65,5 Tdr. Land.

Vester Dølby 8 Gårde. 39,44 Tdr. Hartkorn. 1 Hus. 0,96 Tdr. Htk., ialt 40,40 Tdr. Dyrket Areal 274,7 Tdr. Land.

Dølbygård 1 Gård. 9,16 Tdr. Htk. 2 Huse. 0,07 Tdr. Htk. 4 Huse uden Hartkorn. Ialt 9,23 Tdr. Htk. 61 Tdr. Land dyrket Areal.

Oksenvad Mølle 1 Gård. 3 Tdr. Htk. 17 Tdr. Land dyrket Areal.

Øster Dølby 3 Gårde. 12,79 Tdr. Htk. 3 Huse. 0,50 Tdr. Htk. Hartkorn ialt 13,29 Tdr. Dyrket Areal ialt 88,3 Tdr. Land.

Rud Mølle 1 Hus. 0,92 Tdr. Htk. Dyrket Areal 5,3 Tdr. Land. I Markbogen 1683 nævnes, at Rud Mølle er en Græsmølle, „haver en Quern og drives med et Hjul, befindes meget brøstfeldig, baade paa Tømmer og Sten“. Rud Mølle nævnes første Gang 1505.

Oksenvad 8 Gårde. 36,84 Tdr. Hartkorn. Anden skyldsæt Jord 0,38 Tdr. Htk. Ialt Htk. 37,22 Tdr. Land. Dyrket Areal 192,3 Tdr. Land. Oksenvadgård var År 1390 øde og tilhørte da Grinderslev-Kloster.

Tolstrup 2 Gårde. 15,67 Tdr. Htk. Dyrket Areal 97,9 Tdr. Land.

Ialt i 1682: 29 Gårde, 161,14 Tdr. Htk. 9 Huse, 3,94 Tdr. Htk. 4 Huse uden Hartkorn. Hartkorn ialt 165,46 Tdr. Dyrket Areal: 1014,7 Tdr. Land⁵).

Som man af disse Oplysninger kan se, har det været tyndt befolket i det gamle Dølby Sogn, og store Områder

har henligget i Lyng, Kær og Skrup. De økonomiske Tilstande var naturligvis heller ikke strålende i hine Tider. Præsten i Hem-Dølby havde 1683 denne Besætning: 1 Karl, 1 Dreng, 1 Pige, 2 Hopper, 2 Foler, 3 Køer, 2 Ungnød, 8 Får, 1 Svin. I Gården Dølbyvad, der ejedes 1683 af Søren Hansen, havdes en Besætning på 2 Hopper, 2 Køer og 4 Får. I Dølby boede 1683 Smeden Mads Cortsen, Skomager Søfren Andersen, endvidere en bosat Bonde, der købte Smør ind for en Købmand i Skive.

Et Indtryk af Forholdene i Dølby Sogn i 1700-Tallet får man ved at stifte Bekendtskab med det Videbrev (en Landsbylov), der er overleveret fra 1763. Denne Bylov havde en Forgænger, der bortkom, hvorfor man fik en ny udarbejdet og underskrevet 1. Oktober 1763. Byens Mænd var da Jens Andersøn, Christen Boel, Laust Jørgensøn, Christen Olufsen, Enken Maren Laursdaatter, Christen Simonsøn, alle af Øster Dølby, Christen Jacobsøn af Dølbygård og Peder Svendsøn af Rud Mølle. De var samlede på et Grandestævne for at enes om den ny Landsbyvedtægt. Den blev på ikke mindre end 32 Paragraffer og giver en Række også for Nutiden lærerige Bestemmelser om Lov og Orden i det gamle Dølby Sogn. Blandt andet pantes den Mand for 8 Skilling, der graver nærmere til Naboens Agerender med nogen Grøft, end han kan vende med sin Plov uforhindret . . . Enhver må bruge sin Toft, til hvad de lyster, når Kornet står på Ageren eller de høster. Hvem som vil have Føløg imellem Kornskokkene skal tøjre Føllene, at de ikke gør Skade. Hvem, som tyer over Furen på andres Tyrvold med sine Høvder eller over Skillingen (Skellet) i andres Eng, skal bøde til Viden (Loven) for hvert Høved 1 Skilling for hver Gang, sligt sker. På hver Tønde Hartkorn må holdes et Bæst og 3 Fæhøveder, ingen måtte have flere; ellers var Bøden 1. Gang 8 Skilling, 2. Gang 1 Mark og 3. Gang for 2 Mark, hvilke Penge skulde anvendes til Byens fælles Nytte „og

ej bruges til Drik“. Enhver skulde drive sit Fæ ad de gamle Veje og ikke drive det over andres Jord, men følge Vratte (udyrkede Strimler) og Enderne til de kommer til deres Jord og der fra igen. Ingen må holde en særlig Hjerd med deres Får. Var dette Tilfældet, at de havde en Hyrde til at passe dem uden for Byens fælles Fåreflok, var Bøden herfor en Fjerding godt Øl hver Gang det skete. Oldermænd blev valgt for et År ad Gangen. Han skulde lede Byens fælles Forhandlinger, og han havde Pligt til have Indseende med, at alt gik skikkelig til, at Bøder for Overtrædelse af Byloven blev indbetalte, og at ingen gjorde Brud på Markfreden⁶).

Landsbylovens Regler var en god Skole for Sammenhold, men den gav ikke Plads til megen personlig Udfoldelse. Med Indførelsen af Sogneforstanderskaberne ved Lov af 13/8 1841 blev de gamle Landsbylove overflødige. Selve Landsbysamfundet, som det kendes fra Fællesskabets Dage, gik i Opløsning, sprængtes ved Gårdenes Udskiftning og Udflytning i de store Landboreformers Tid. Dølby Sogn blev udskiftet 1786.

Fra de gamle Landsbytider skal nævnes, at det var forbudt at brænde Brændevin og sælge denne Drik. Når Brændevinskontrollørerne var på Jagt efter ulovlig Brændevinstøj, var det om at have dette gemt, da der ellers vankede Bøde. Således kom det også til at gå 1776, da flere Bønder i Trustrup, Øksenvad samt Chr. Jacobsen i Dølby blev fanget for ulovlig Brændevinssalg, hvorfor de måtte betale ikke mindre end 40 Rdlr. pr. Mand⁷). Denne Sag har man nok talt om med Ærgrelse længe efter.

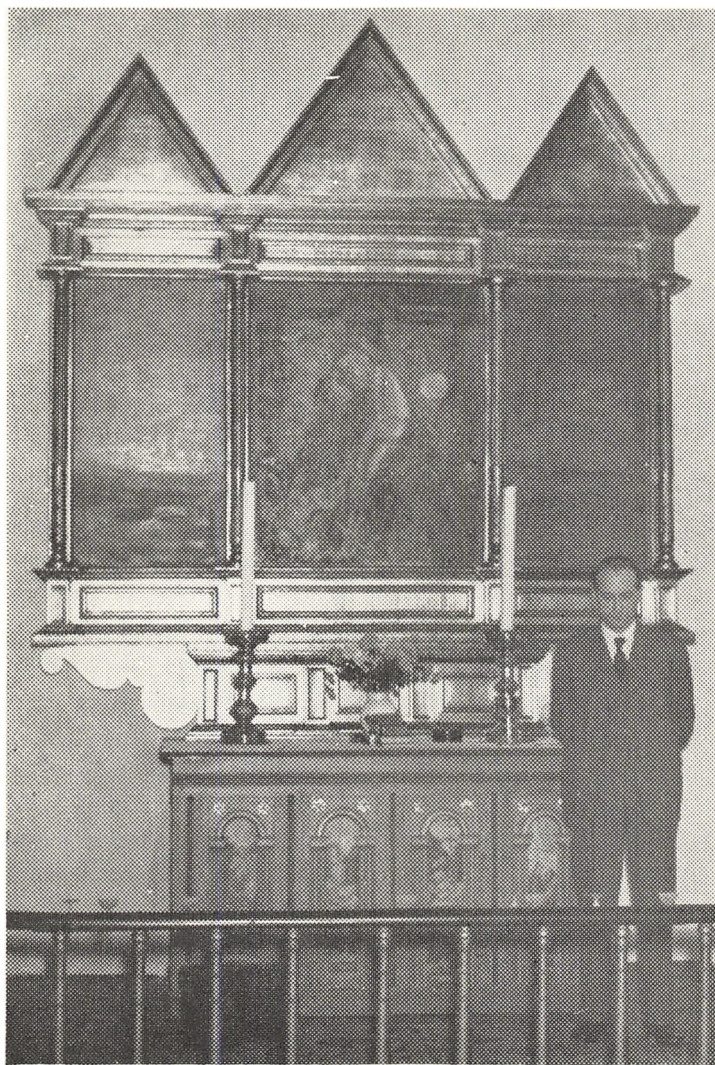
Ved den ældste Folketælling, der kendes fra Dølby Sogn, fra 1787, var her 256 Indbyggere. 1801: 273. 1834: 321. 1840: 332. 1845: 347. 1850: 356. 1855: 362. Sognet havde da 36 Gårde og 19 Huse. 1860 var Indbyggertallet oppe på 372 Personer. 1870: 405. Der var da her 37 Går-

de og 44 Huse, så man kan heraf se, at Udskiftning og Byggeri ikke stod stille. 1880 var Befolkningmængden 415. 1890: 422. Da var her 82 Gårde og Huse. 9 Personer levede da af immateriel Virksomhed, 333 af Jordbrug, 4 af Gartneri, 6 af Fiskeri, 36 af Industri, 6 af Handel, 7 af forskellig Daglejervirksomhed, 18 af deres Midler og 3 var under Fattigvæsenet. 1896 var i Sognet 35 Selvejergårde med 123, 26 Huse med 8 Tdr. Hartkorn og 12 jordløse Huse. Af Sognets 2241 Tdr. Land var da de 1061 besåede. Kreaturholdet i 1898 var: 181 Heste, 818 Stk. Hornkvæg (deraf 312 Køer), 635 Får, 447 Svin og 11 Geder. 1901 var Folketallet nede på 394. 1905 var her 37 Gårde med 122 og 33 Huse med 9 Tdr. Hartkorn samt 18 jordløse Huse. 1906 var Folketallet 420. 1911: 387. 1921: 355. 1940: 381 og 76 Husstande. 1945: 359 Indbyggere og 78 Husstande. 1950 havde Hem-Hindborg-Dølby Sogne: 1045 Indbyggere (1945: 1092) og 254 Husstande. 1955: 1115 Indbyggere.

Kirken i Dølby ligger ca. 5 km NNV for Skive, og den er fra den romanske Stilperiodes Tid (1100—1250). Den består af Kor og Skib, Tårn mod Vest og Våbenhus mod Syd. Kor og Skib, med fladt Loft, er fra romansk Tid og opført af firkantet tilhugne Granitsten (Kvadere) på en profileret Dobbeltsoffel. Norddøren, flere oprindelige Vinduer og Korbuen er bevarede. Flere Karmstene er tilhugne som en Rundstav eller Halvsøjle. Østgavlen støttes af et Par Murstens Stræbepiller. Døbefonten er af Granit og fra den romanske Tid. Den er Kirkens ældste — og uforgængelige — Stykke Inventar. Prædikestolen er i Renæssancestil og fra År 1643. Våbenhuset er fra 1869. Altermaleriet fra 1857 er fornyet. Tårnet har pyramideformet Tag, og dets hvælvede Underrum har Rundbue ind til Skibet. Tårnet, der er en sentmiddelalderlig Tilbygning af Munkesten, blev nyopført 1750—51. Den 5. Juni 1750 faldt det gamle Kirketårn ned. Ejeren af Kirken,

den rige Amtmand på Krabbesholm, Werner Rosenkrantz, der nylig havde købt Kirken „af en fattig Enke“, skulle nu lade opføre et nyt Tårn, hvilket af flere Grunde kom ham ubelejligt. Det gamle, nedfaldne Tårn var „af en temmelig usædvanlig Højde“, hvorfor Amtmanden nok mente, at det nye kunde opføres noget lavere, ja, han vilde — for at spare Penge — helst have Kirken kullet (uden Tårn). Dette satte Bispnen sig dog imod, da man så ikke, fra en Klokketabel, kunde høre Kirkeklokken ud over Sognet. Resultatet blev, at Dølby nedfaldne Kirketårn kunde bygges nogle Alen lavere end det gamle, når bare der blev sørget for, at Klokken kom til at hænge så højt, at dens Lydhuller ragede op over Kirkemønningen. Denne Henstilling fra Biskoppen måtte Herremanden naturligtvis tage til Følge. Den ituslåede Kirkeklokke blev 1750 erstattet med en, der støbtes af den kendte Casper Kønig i Viborg, og det lave Tårn, hvori den ophængtes, er vel det samme, som står endnu og som i 1871 undergik en stærk Reparation; det blev da delvist ombygget⁸).

Dølby Kirke er viet til Helgenen Sct. Martinus, der blev Bisp i 371 i Tours og døde År 400; blev Frankrigs Værnehelgen. Sct. Martinus eller Sct. Morten hørte i den middelalderlige danske Helgendyrkelse til den gamle Helgenslægt og til den ret snævre Kreds af Helgener, til hvem Kirker var viede. I sen-middelalderlig Kunst ses hans Skikkelse ofte (bl. a. i Kalkmalerierne i Tudse, Skibby, Skive, Vigersted m. fl. Kirker), men meget få Altre stiftedes til hans Ære, og hans Navn var såre sjældent i de middelalderlige Andagtsbøger. På Adelens Gårde har Sct. Morten prøvet Lykkens Luner, men i Bondens Stue var han længe Gæst, om end kun een Dag i Året, som det synes. Når Høsten var endt, og Vinteren stundede til, kom Gåsen på Bordet Mortens Aften 10. November, og Varsler toges for det kommende År. Men det var nok gamle Minder fra Hedenskabets Dage, der listede ind

Den nye Altertavle i Dølby Kirke. Kunstneren Sven Havsteen-Mikkelsen ses på Billedet.

bag Sct. Mortens Kappe. Tilknytningen til Mortenslegenden var meget løs. Sct. Morten var en af de Helgener, der æredes for Pest, det vil sige, man bad til ham om Hjælp under Pestilense og Brattdød. Sct. Martinus eller Morten havde 21 Kirker viet til sig i vort Land, bl. a. Kirker i Dølby, på Fur, og i Viborg. Hertil kommer så, som nævnt, hans Afbildning på et Kalkmaleri i Skive gamle Kirkes Vesthælvning⁹). I Forbindelse med Kirken kan det nævnes, at der fandtes en hellig Kilde midt i et Stykke Hede i Dølby Sogn og på Strækningen mellem Kastrup i Odens Sogn og Øksenvad. Kilden var stensat. En syg Jomfru fra Mors, der besøgte den og brugte af dens helbredende Vand, fik sin Sundhed tilbage¹⁰).

Præsterne i Hem, Hindborg og Dølby har siden Reformationen 1536 været: ... Juul. Dernæst Peder Mikkelsen, der var her fra 1500-Tallet og til sin Død 1618. Jens Madsen, død 1640. Jens Lauritsen Aagaard, død 1661. Niels Simonsen Alrøe 1662—1697. Knud Madsen 1697—1712. Johannes Graversen Assels 1712—51. Niels Nielsen Hjersing 1751—80. Tønnes Ravn 1780—1810. Peter Jørgen Junge 1810—21. Henrik Frederik Gøtzsche 1821—29. Ludolf Johan Krohn 1830—72. August Abraham Reimert Sinding 1872—78. Peder Ottosen 1879—98. Laurits Theodor Ostenfeld 1898—1904. Michael Christian Glenstrup 1905—1911. Thorvald Koch 1911—48. Martin Bech 1949—. Imens Johannes Graversen Assels var Præst for Hem, Hindborg og Dølby 1712—51 var Biskop Andreas Wøldike, Viborg, på Visitats, det var den 9. August 1740, han afhørte Ungdommen for de 3 Sogne ved en Gudstjeneste i Hem Kirke. Biskoppen skriver herom i sine Visitatsoptegnelser, at Ungdommen svarede meget vel, „særdeles fandt jeg deriblandt en ung Karl, den jeg for sin Færdigheds Skyld tilskyndede at vænne sig til de andres Undervisning for at kunne i sin Tid bruges som Skoleholder, hvormed også udi sidste Vinter er gjort Be-

gyndelse og det ikke uden Nytte. Pigerne var ved min forrige Visitats heel slætte, men denne Gang ræt skikkelige. Sognepræsten Hr. Johannes Graversen Assels, som for nogle År siden (1738) resignerede Proustiet over samme Herred formedelst et Tilfald paa hans ene Arm, prædikede over Texten Psalm. 86,11: „Lær mig Herre . . . frygte dit Navn“, tydelig og opbyggelig. Menighederne og Præsten var paa begge Sider med hverandre vel fornøjede. Degnen Søren Nielsen Hedegaard en ustuderet Mand, i sit Levnet ulastelig, ligesaa udi Degneembedets Forretninger, men udi Ungdommens Undervisning behøver han en Medhjælper⁽¹¹⁾. Om denne Degn har Jakob Lykke givet nærmere Oplysninger i „Skivebogen“ 1913, 167—183, hvor man i det hele finder gode Enkeltheder om Degnekår i Tiden o. 1730—1770.

Dølby Sogn har en praktisk Beliggenhed i Salling. Både Landevejen og Jernbanen fra Skive til Glyngøre passerer Sognet, så her har gennem Tiderne været betydelig Trafik. Helt i 1689, da Salling havde de samme Hovedveje som i Dag, hedder det, at Hovedlandevejen fra Skive til Sallingsund „går fra Fælling igjennem Resen Diger og Hulvej til Dølbyvad regnet for $\frac{1}{2}$ Mil“, og i 1741, hvor Vejtilstandene, især for Resen Sogns Vedkommende, skildres ret mørke, siges, at Hagens Mølle, Røgild, Resengård og Dølbyvad har fra $\frac{1}{4}$ til $\frac{1}{2}$ Mil til Skive. En Bæk eller et Vandløb, som Skolebørnene skulde over, kunde Heste og Vogne undertiden om Vinteren ikke komme over uden Livsfare, langt mindre gående Folk og allermindst Børn, „som meste Tiden enten for Vejrligets eller Vejens Farlighed om Vinteren (der dog er de flestes bedste Skolegangstid), vilde nødes til at blive hjemme fra Skolen“. En sådan drøftede man o. 1740 at få oprettet for Hindborg-Dølby, men da en ny Forordning talte om, at Almuen skulde skånes, fandt Provst Johannes Assels i Hem, at de to Sogne sammen med det tredie, Hem, nok

kunde hjælpe sig med én Skole! Den kunde da sættes i Vester Dølby på Fællesjorden „sydvest for Peder Rærups Hus“. Vester Dølby fik så sin Skole. Her er jo også Kirke¹²).

Ved Kommunallovens Gennemførelse 13/8 1841 åbnedes der Landbefolkningen Lejlighed til gennem Sogneforstanderskab og Amtsråd at deltage mere i det offentlige Liv, end det før havde været Tilfældet. I Viborg Amtsråd kom der fra den nærmeste Tid af kun til at sidde én Bonde, Gårdejer Christen Balling af Øksenvad, en stor, kraftig, fremtalende Mand, vel begavet, men næppe en Mand med stor Oplysning eller Dannelse, velkendt i Salling og omliggende Egne som en dygtig Hestehandler. Om Chr. Ballings Deltagelse i Amtsrådets Arbejde er der skrevet udførligt af N. Olesen-Husted i „Skivebogen“ 1911, 49—60. Der leveres her et lærerigt Bidrag til Oplysning om, hvad de første Almuesmænd i de større offentlige Tillidshverv kunde blive udsat for. Chr. Ballings Amtsrådstid blev ingen Dans på Roser.

I Dølby har været et gammelt Sulehus eller „Lyrehus“, der blev nedrevet og skulde føres til Museet i Skive, men Træværket derfra lå først en Tid i en Ejendom i Vinde, derefter i „Folkebladet“s Gård i Skive, hvor det uheldigvis forgik. Det ville ellers have gjort god Gavn ved at give et Indtryk af det fordums Hjemliv i Sallings Landsbyer¹³).

Her har, som andet Steds, ikke alt været som det skulde være. Således oplyser i 1683 Præsten Niels Simonsen Alrøe, at hos Niels Nielsen i Øksenvad boede Maren Lauridsen med 2 Horeunger. Endvidere: „Karen Sprecher, Flåkone, med sin Datter Mette, en slem Hore, 3 Gange besoven, tigger og nærer sig syndig“. I samme By var endvidere „Mette Starup og Jens Starup, stærke Tryglere, hver har fået en Horeunge“. De Folk, der her omtales, var Natmandsfolk og Kæltringer, som på deres Færd var

kommet til Dølby Sogn, hvor det ser ud til, at man en Tid må have huset disse Rakkere, som naturligvis ikke har været velkomne¹⁴). Det har de næppe heller været i Nutiden, men derfor har Dølby Sogn alligevel ikke kunnet slippe for Besøg af den Slags Folk, hvad Evald Tang Kristensen har et Par gode Optegnelser om, indhentede o. 1890 efter Meddelelse af Anders Jørgensen, Søby (Fjends Herred). Han tjente i sin Ungdom på Dølbygård, og i den Tid døde Mandens Fader og blev begravet. Så kom Rakkeren Pludder-Mads sammen med sin Kone Lamme-Dorret på Trediedagen og vilde have noget til Livets Ophold. „Han fik Steg og Oksekød og mere, og det puttede han til Hobe i hans Hat. Da den var fuld, sætter han den på Hovedet, så skulde Resten i Lommerne. Til sidst vilde han have noget af Tobakskassen og rager ned og tager en Håndfuld Udrydning og i Lommerne med det oven på det andet. Alt imens tog hun også dygtig til sig og så efter at få det meste. „Lad mig få min Del“, sagde han, „a får ikke min Del af det“. „Jo, han får hans Ræson“ (Ration), sagde hun. „Nej, hun giver sku Hanses Knægte det“. Da de nu sådan halv skjændtes om det, så tog Husholdersken sig for at dele Sagerne ligelig imellem dem. Så går de, og idet de går ud af Døren, og Mads havde fat bag i Dorrets Skjorter, da står a (Anders Jørgensen) og trækker Vand op. Kjælden var lige uden for Døren, og der tager Vippen ved og skiller dem ad. De får dog fat igjen og er endnu gode Venner. Men da de kom uden for Gården, blev de uens, for hun vilde lade ham høre, hvad han havde sagt derinde, og så giver han hende et Træk af hans Kjæp, og hun giver så ham et af hendes Krykker, og han falder om og bliver liggende, og hun stikker af hjem ad. Han lå der længe, indtil en Mand forbarmede sig over ham og fik ham slæbt ind i et Hus. Der lå han til næste Dag og blev så afhentet af de andre Rakkere i Vinde“. I en anden Optegnelse om

vore Folk meddeles, at Lamme-Dorret kom til Tolstrup, hvor der havde været Gilde i 3 Dage, og nu var det fjerde Dag. Så vilde hun tigge et og andet, og hun fik også nok af Kage og Steg og adskillige gode Dramme til. „Til sidst siger Dorret til Konen, om hun kunde ikke få nogle Suppe. Jo. Det kom hun så i hendes Krukke, det var en Mælkekande med en Sivvitold, og så får hun den i Posen på hendes Nakke sammen med Kage og Steg, og så junger hun af med det og vil ned til Hans Rakker i Vinde, ham var hun Moster til, og han havde mange Børn. Men da hun nu var beskjenket, kom hun lidt der udenfor ned på en Isdam, der var lige ved Vejen. Der skrider hun om og går bag over, så Krukken går i Stykker, og det hele flyder ud af Sækken. Da vi så det, skulde Simon, vor Dag-lejer i Gården, ud at hjælpe hende op. Han står nu skrævs over hende og hjælper ved, men så rækker hun op og tager om hans Hals, og så trækker hun ham om, så han slår med begge hans Knæ to store Huller i Isen. Så bliver han vred og vil ikke hjælpe mere. Nu blev hun altså liggende, og der kom da Bud efter Hans Rakker, og han kom svingende med hans Kassevogn og en Krikke for. Han var så stærk og kraftig en Mand, at han kunde tage hende for ved sig og smide hende op i Vognen. „Du kom pænt fra Bryllup“, siger han. „Ja“, svarer hun, „der er vel få af Bryllupsgæster, der kommer så pænt fra det som a“. Lamme-Dorret slog Pludder-Mads med hendes Krykke, når de var fulde. Hans Rakker trampede hans Kone ihjel en Julemorgen, og endda havde han flere Børn med hende. Derfor kom han i Tugthuset i 8 År, men da han forså sig der, måtte han blive der i 10“. Endnu en Oplysning om de to navngivne Rakkere er knyttet til Dølby Sogn: Nede i Trustrup kom Pludder-Mads og Dorret ind til Kristen Mortensens Enke. Der sad tre Tjenestekarle og spiste Meldmad. Så er der en af de tre, Kristen Nygaard, der siger: „Hvor tit, Dorret, har Mads

været i med dig?“ Hun svarer straks, om han kunde huske den Dag, han var i Lag med hende i Tørvestakenden. Han blev så flov over det Svar, at han tav aldeles stille. „Vi lod ham det siden høre af og til, at han havde været i med Lamme-Dorret“¹⁵).

Også andre særegne Folk har haft Tilknytning til Dølby Sogn, således den kloge Mand Ajes Bejler (f. 1804). Han kunne ikke læse, men alligevel købte han engang i København Henrik Smiths Lægebog, hvortil var hæftet en Cyprianus, trykt med røde Bogstaver. Konen lærte ham at læse, og så gav han sig til at fungere som klog Mand i Salling. I Be-

Landstingsmand, Gårdejer Hans Nielsen, Dølby, f. 10. Februar 1859. Formand for Salling Landboforening 1918—20.

gyndelsen kunde han ikke rigtig forstå de to Bøger, især ikke Trolddomsbogen Cyprianus, men så fik han den fornødne Undervisning i Dølby hos Per Knudsen, der var en meget klog Mand til at „vise igen“, og det var ham, der mentes at have slået et rustent Søm i Øjet på den gamle Krage-Kone fra Bustrup By. Hun stod en Konfirmations-søndag og rørte i Sødgrøden i Skorstensgruen. Da syntes hun, at der sprang en Sten fra Ilden op i Øjet på hende. Hun søgte derfor Søren Geertsens Kone i Hvidbjerg; men da hun havde undersøgt Øjet, bandede hun dyrt på, at det var uhelbredeligt, formedelst der sad et rustent Søm i det¹⁶).

Endelig kan nævnes, at det førhen så vidt kendte Sagn om den kloge Nordmand og Musen også er til Stede i Folkemindeoverleveringen fra vort Sogn. Peder Kristensen, Hvidbjerg, fortalte herom i 1890erne til Evald Tang Kristensen: En fattig Nordmand, der gik om og tiggede, lå hos Søren Bønding i Dølby om Natten. Han havde en bitte Pose med Mel i, og den satte han i deres Bænkekrog, men så kom en Mus til den om Natten og havde skåret Hul på den. Om Morgen, da han kom op og så det, sagde han til Konen: „Se her har Sidsel våren i Nat og skåren Hul på min Melpose“. Om hun vilde ikke hente ham Gløde på et Fyrfad? Hun tvilte ikke på, hvad det skulde betyde, og kom og satte det på Bordet, og så stod han og så på det et bitte Stød. Da kom Musen rendende og løb omkring ved Fyrfadet og krympede sig elendig. Sådant rendte den nogle Gange omkring: „Ja, du krymper dig, du krympede dig ikke, da du skar min Pose“. Så satte den sig op på Ilden og brændte. Det var jo et sølle Skarn, den Nordmand, og Konen blev så led ved ham, te hun lovede for, han skulle aldrig få Hus der mere¹⁷⁾.

Det var Fortællinger og Sagn af ovenanførte Slags, man talte om ved Tællepråsenes Skær i de gamle Bondestuer i gammel Tid, når Folk var samlede til hyggeligt Aftensæde. De belærer os meget om Forskellen mellem før og nu. Med Folkeminderne i Tankerne er det passende at forlade Dølby Sogn og vende tilbage til Nutiden.

NOTER

- 1) H. C. Strandgaard: Sallings Fortidsminder i Samlinger til jydsk Historie og Topografi V (1874—76), 269.
- 2) Viborg Amts Stednavne, udgivet af Stednavneudvalget 1948, 16—18.
- 3) I samme Markbog findes også Markbogen for Resen Sogn. Der foreligger nok her en gammel Indbindingsfejl.
- 4) J. C. B. la Cour: Danske Gaarde II (1908), 348—51. 2. Samling II (1913), 494—98. 3. Samling II (1916), 410—13. J. Jespersen: Danske Gaarde II (1924), 747—48. Traps Danmark, 4. Udgave VII, 73.
- 5) Henrik Pedersen: De danske Landbrug, med Indledning af Svend Aakjær (1928), 259.

- 6) Dølby Landsbylov er udgivet af Poul Bjerge og Thyge J. Søgaard i Samlingen: Danske Vider og Vedtægter III (1919), 319—25. Jfr. Jeppe Aakjær: Muld og Mænd (1932), 7, 10, 11.
- 7) Jeppe Aakjær: Gammel Brug og gammel Brøde (1931), 194. Jfr. Skivebogen 1926, 31.
- 8) Jeppe Aakjær: Fra Agermuld og Hedesand (1930), 21—23, 125.
- 9) Ellen Jørgensen: Helgendyrkelse i Danmark (1909), 120, 133. Skivebogen 1928, 99.
- 10) Skivebogen 1923, 39.
- 11) Skivebogen 1918, 20—21.
- 12) Skivebogen 1913, 169—71.
- 13) Skivebogen 1910, 47.
- 14) Jeppe Aakjær: Af min Hjemstavns Saga (Samlede Værker V, 1919), 491—92. Gammel Brug og gammel Brøde (1931), 83. Skivebogen 1925, 148.
- 15) Evald Tang Kristensen: Jydsk Almueliv V (1893), Nr. 707—709.
- 16) Marie Jespersen: Ajes Bejler (Skivebogen 1916, 120).
- 17) Evald Tang Kristensen: Danske Sagn VI (1900), Nr. 939.

Artiklens Forfatter August F. Schmidt er født 1899 i Gesten og Søn af Mejeribestyrer J. B. Schmidt. Var først ved Landbruget, blev Assistent i Dansk Folkemindesamling 1921—26, derefter Lærer ved Galtrup Højskole paa Mors 1926—30. Nu historisk Forfatter i Brabrand. Har gentagne Gange haft Artikler i „Skivebogen“, hvilket blot er en ganske lille Del af hans efterhaanden enorme Antal Afhandlinger og selvstændige Bøger fra alle Dele af Landet.

Gregers Olufsen Uf i Gammelstrup

og hans efterslægt, især i tiden 1716-1860

Af Jens Østergaard

GREGERS OLUFSEN UF

HISTORIE

I Gammelstrup kirkebøgers ældste bind i landsarkivet fandt jeg i sin tid navnet Gregers Olufsen med kendingsnavnet Svenske eller Uf. Han nævnes første gang 1716 og var fra den tid, indtil døden 1746 indhentede ham, bosiddende i Gammelstrup by, Fjends herred.

Det tilføjede navn Svenske tydede naturligvis på, at Gregers O. var af svensk oprindelse, og ved en given lejlighed blev jeg gjort opmærksom på, at han muligvis var en svensk soldat, som under den store nordiske krig var kommet til Danmark og havde fundet sit levebrød i egnen*). Dette forhold gav anledning til, at jeg fremskaffede mig nærmere oplysninger om Gregers O.s levnedsløb og hans efterkommere. Undersøgelsens resultat gav mig overraskende oplysninger om mange slægtslinier,

*) Medens Gregers Olufsens navn Svenske må opfattes som givet ham af egnens beboere, må derimod navnet Uf på hans egen angivende være blevet indført i kirkebogen, og der er således grund til at regne med, at Uf var hans slægtsnavn i hjemlandet. Om han er en ætling af den forlængst uddøde skånske adelsslægt ved navn Uf, der nævnes indtil 1586 (se A. Thiset og P. L. Wittrup, Nyt dansk Adelslexikon 1904), må lades uafgjort.

som han er stamfader til, op mod nutiden. Da resultatet muligvis må kunne påregne interesse for en større kreds, forelægges det hermed i efterfølgende linier.

Den store nordiske krig, i hvilken Danmark, Rusland m. fl. lande var allieret mod Sverrig, førtes i årene 1709—1720. De danske våben havde skiftende held. Ved fæstningen Tønning i det sydvestlige Sydslesvig havde de danske våben held med sig, og 1714 måtte 11.000 svenske soldater overgive sig.

En del af disse mange fangne, svenske soldater blev fordelt til forskellige egne af landet, og 1714 fandtes 1127 menige soldater i Jylland. For Viborg stift fastsattes 1715 følgende fordeling af fanger: Godsejerne skulle modtage 25, sognepræsterne 45 og købstæderne 34, i alt 104 personer. Stiftamtmanden i Ålborg forespurgte, om fordelingen skulle gennemføres også for svenskere, der havde fæstet gårde og huse eller akkorderet med bønder om årlig kost og løn eller ernærede sig ved deres håndværk. Forespørgslen tyder på, at en del af de svenske soldater allerede var indgået i den danske befolkning. Det viste sig da også, at næsten alle fangerne i Jylland kunne tjene deres brød der, hvor de opholdt sig. I 1717 blev der givet almindelige regler for de svenske soldaters bosættelse her i landet. De, som beviste, at de ikke var trolovede eller viiede i hjemlandet, måtte lade sig lovligt vie i Danmark, de kunne nedsætte sig, hvor de ville, når de på tinge havde aflagt ed på at ville blive her deres livstid som andre undersætter, hvorefter de ikke længere skulle kaldes og agtes for svenske fanger¹).

Det er ikke lykkedes at efterforske og konstatere, om Gregers O. var en af de svenske soldater, der som frigiven krigsfange havnede i Gammelstrup. Sandsynligheden taler dog herfor, men oplysning herom vil formentlig aldrig med sikkerhed kunne fremskaffes. Imidlertid har jeg ved forskellige lejligheder modtaget enkelte oplysnin-

ger fra Gregers O.s efterslægt om den svenske afstamning.

Den fyldigste af disse oplysninger er meddelt mig af Søren Frederiksen i Over Tårup, Nr. Borris sogn. Søren Frederiksen, hvis moder, Ane Cathrine Laustdatter, var fra Søndergård i Gammelstrup og af Gregers O.s slægt, fortalte følgende:

„I Søndergård i Gammelstrup boede fem led tilbage fra mig at regne Johan og hans kone Bodil. De skulle stamme fra Sverrig; de var meget gudfrygtige, især Johan. En morgen blev han længe inde i stuen i bøn til Gud. Bodil, der var i gang med dagens gerning, kom ind og fandt Johan i andagt. Bodil anmodede ham om at komme og hjælpe til med arbejdet, men Johan sagde bebrejdende — med henblik på det evige liv fremfor det timelige — til hende: Bodil, Bodil ...“

Endvidere har andre af Gregers O.s efterkommere givet mig oplysning om den svenske afstamning. En descendent, boende i Stoholm, har meddelt mig, at hans moder, Mette Kirstine fra Østergård i Gammelstrup, og hendes broder, Laust Drengsgaard, fortalte, at der i Søndergård i Gammelstrup havde boet en svensker, „som vi nedstammer fra“. I Daughjerg Møllegård vides også at berette om den svenske afstamning, men de nærmere omstændigheder kendes ikke. Slægten i Gyldingvadgård i Trevad har derimod ingen overlevering herom.

„Sagnet“, at Johan i Søndergård i Gammelstrup skulle stamme fra Sverige, er ikke i overensstemmelse med de virkelige forhold.

Johan, som antagelig er Johan Gregersen, var søn af Gregers O.; han boede ikke i Søndergård, men — så vidt det kan ses — i nabogården til Søndergård, i nuværende matr. nr. 5, fra ca. 1914—1954 Anton Jensens gård i Gammelstrup. Johans kone hed ikke Bodil, men Margrethe, derimod havde Johan og Margrethe en datter ved

navn Bodil, som blev gift med Niels Jensen i Søndergård i Gammelstrup (se nedenfor). Ved sagnets gang fra slægt til slægt er her sket en navneforveksling. Sagnet må være udsprunget af Johans faders svenske oprindelse, han havde jo kendingsnavnet Svenske, som blev almindelig brugt i kirkebogen, hvorimod navnet Uf kun ses benyttet få gange.

Da Gammelstrup er beliggende i den egn, hvortil det vides, at svenske soldater som krigsfanger fordeltes — Lundgård har som herregård antagelig haft sit krigsfangehold — og da Gregers O.s dokumentariske fremtræden i egnen netop falder samtidig med eller noget før tilladelsen for svenske soldaters bosættelse her i landet, synes det næsten at være overvejende sandsynlighed for, at Gregers O. — selv om bevis ikke kan føres — var en svensk soldat og frigiven krigsfange, der blev her i landet.

BOSÆTTELSE I GAMMELSTRUP

Gregers O. var først gift med Mette Pedersdatter; om deres bryllup har det ikke været muligt at fremskaffe oplysning. Deres datter Ingeborg, som ved dåben 4. marts 1716 blev båret af lundgårdejerens datter Lene Sophie Ostenfeld, døde allerede 11 uger gammel, og moderen døde i juni samme år. Få uger derefter blev Gregers trolovet med Bodild Jepisdatter Gade, antagelig datter af Jeppe Pedersen Gade af den på samme tid i Gammelstrup talrige slægt Gade, og deres bryllup fandt sted 25. oktober 1716.

Gregers og Bodil havde fem børn²), hvoraf tre nåede den voksne alder og bosættelse, nemlig Johannes Greger- sen, kaldet Johan, døbt 1717, Kiersten Gregersdatter, døbt 1721, og Mette Gregersdatter, døbt 1728.

Gregers og hans hustru boede i et fæstehus i Gammelstrup, hvor de endvidere havde et stykke agerjord i fæste

af nr. 3 af matriklen 1688 som „øde“ betegnet gård, d. v. s. en nedlagt fæstegård³)⁴). Såvel hus som jord hørte under herregården Lundgård, som på den tid ejedes af Thøger Ostenfeld (død 1725)³).

Gregers O. døde 22. maj 1746, 75 år gammel. Det har ikke været muligt at efterspore Bodils død.

Gregers O.s efterslægt har gennem mere end 200 år slået vidtgrenede rødder i store dele af Fjends herreds befolkning, og i de sidste 50 år er mange spredt ud over hele landet, og enkelte er udvandrede til lande på den anden side af verdenshavene, hvorom i efterfølgende skildringer vil blive søgt at fremdrage enkelte træk.

LITTERATUR:

- 1) Generalstaben, 1915: Bidrag til den store nordiske Krigs Historie. 5. bd., s. 251, 329, 330, 333.

UTRYKTE KILDER:

L a n d s a r k i v e t .

- 2) Gammelstrup Sogns kirkebog.
- 3) Lundgaards skøde, 1727. Landstingets skøde- og pantebog, nr. 38, s. 630.

R i g s a r k i v e t .

- 4) Matr. 1682—88. Markbog nr. 1377 og modelbog nr. 1774.

JOHAN GREGERSEN I GAMMELSTRUP OG HANS SLÆGT

Gregers Olufsens søn Johan Gregersen blev 1744 gift med Margrethe Ollufsdatter⁶), hvis forældre Olluf Thomassen og hustru Maren Christensdatter af Beche boede i Gammelstrup. Johan og Margrethe havde flere børn, hvoraf fem blev voksne og opnåede bosættelse⁶), de er — med angivelse af døbeår —: Bodil 1748, Jeppe 1750, Else 1752, Maren 1757 og Ingeborg 1760.

Gården, som Johan og Margrethe sidder inde med, var en fæstegård under Lundgård, og den var, så vidt det kan ses og som allerede nævnt i foregående fra 1844 matr.

nr. 5, i nutiden 1914—54 Anton Jensens gård i Gammelstrup¹⁰⁾11).

Johan døde imidlertid allerede i februar 1764⁶⁾, og gården gik ud af slægtens brug. Margrethes død er ikke fundet. Om deres børn og efterslægt meddeles følgende:

1. Bodil Johansdatter blev gift med enkemand Niels Jensen i Søndergård i Gammelstrup⁶⁾ De havde flere børn⁶⁾, deriblandt Johan, døbt 1772, og Laust, døbt 1774.

Niels Jensen er, så vidt det kan ses, den første af den linie, der sidder inde med slægtsgården Søndergård, først som fæster under Lundgård, senere som ejer ved skøde af 1806 med kontant betaling af 700 rdl. Allerede en måned derefter afhænder han gården til „sin kjære Søn Laust Nielsen“, Søndergård, for 180 rdl. (se om Laust nedenfor). Gården får ved matrikulering 1844 nr. 7 a, dens areal var omtrent 112 tdr. land. — Bodils død (efter 1801) er ikke fundet, Niels døde 1821²⁾.

a. Johan Nielsen havde børnene Ole og Nicoline og var (1806) ejer af en gård¹³⁾, „Bakkegård“ i Gammelstrup. 1) Ole Johansen havde også Bakkegård i eje¹²⁾, den er dog ikke mere i slægtens besiddelse, men i en kortere tid tilhørte den Claus Gregersen, en descendent af Kiersten Gregersdatter. Nicoline Johansdatter blev gift med smed Jens Christian Jensen i Gammelstrup, kaldt „den gloende smed“¹⁶⁾. Nicoline levede sine sidste år hos gårdejer Jac. Nielsen i Feldingbjerg¹⁶⁾.

b. Laust Nielsen med tilføjet navn Søndergaard (1837) var gift med Kirsten Nielsdatter af „den halve“ Overgård i Skalmstrup, de havde Laust's fødegård, Søndergård, i eje²⁾. Om deres børn, Ane Kirstine, Bodil, Mette Marie, Ane Cathrine, Niels og Jens, som var tvillingbrødre, og Ane Malene, fremsættes: 1) Ane Kirstine, gift med Christen Jensen i den „anden halve“ Overgård i Skalmstrup²⁾. 2) Bodil blev gift med sin fætter Niels Knudsen i Drengsgård¹²⁾ (slægten fraflyttede Drengs-

gård ca. 1870 og lever videre i Stoholm og omegn). 3) Mette Marie blev gift med fætterten Christen Knudsen af Drengsgård, de boede i Vester Pøthus i Vinkel, Højslev sogn⁷⁾¹²⁾, deres søn Laust Christensen, død i Skive 1936, boede i Nørrehedegård i Lime sogn (Salling), hvorfra en vidt forgrenet slægt lever landet over og i Amerika. 4) Ane Cathrine blev gift med Frederik Sørensen i Over Tårup (Nr. Borris sogn), hvis slægt endnu besidder gården og iøvrigt er bosiddende i egnen og i Amerika⁴⁾. 5) Niels Laustsen Søndergaard fik hjemgården, han har en omfattende efterslægt, og gården er endnu i slægtens besiddelse⁴⁾⁶⁾. 6) Jens Laustsen opførte 1842 Østergård i Gammelstrup, gården er endnu i slægtens besiddelse, og hvorfra en vidt forgrenet slægt er udgået²⁾³⁾, og hvortil forfatteren til disse linier hører*). 7) Ane Malene var først gift med Hans Sørensen af Over Tårup, broder til ovennævnte Frederik Sørensen, senere, da han døde, med Mads Pedersen af Rosgårde, Mønsted sogn; en søn blev bosiddende i Australien, hvortil nogle af hendes børnebørn også rejste og bosatte sig; Hans og Malene opførte gården „Søborg“, som blev udstykket fra Over Tårup; gården er ikke mere i slægtens eje⁴⁾.

2. Jeppe Johansen, gift først med Anne Marie Nielsdatter og senere med Anne Thomasdatter, blev smed og husmand i Gundelund, matr. nr. 3, i Mønsted sogn¹²⁾. Sønnen Niels Jepsen, født ca. 1795, overtog ejendommen¹²⁾ og omtales som en særlig fin og dygtig smed¹⁷⁾. Dennes søn Jeppe Nielsen, født ca. 1832, død 1911, gift med Kirsten Jespersen fra Ørslevkloster sogn, overtog hjemmet, han var ikke smed, men derimod en fin og meget benyttet musiker, han spillede violin og klarinet, uden

*) Jens Laustsen, gift med Karen Marie Sørensdatter, havde en stor børneflokk. Deres søn, Jens Østergaard, gift med Noline Cathrine Nielsen, født i Anneksgård i Gammelstrup, boede i en hedejendom i Feldingbjerg; de har en mindesten i Kongenshus Mindepark, og forfatteren til disse linier er deres søn.

og med noder, og han efterlod sig et nodehæfte til sange og dansemelodier¹⁷). Der var mange børn i de tre slægtled, så betydelig efterslægt forekommer.

3. Else Johansdatter blev gift med Peder Pedersen Stoholm i Skalmstrup. Else døde 1791 eller 92 og efterlod sig børnene¹²): Johan, født ca. 1784, Peder, født ca. 1785, og Mette, født ca. 1790.

Gården, som Else og Peder Stoholm havde i brug, lå oprindelig inde i Skalmstrup by og var en fæstegård under Lundgård. 1796 køber Peder den til fri ejendom, tilkøber yderligere jorder⁹), og gården flyttes — antagelig omkring 1815 — ud på „Flasche Agre“¹⁵) ved „Flaske-dam“, sidstnævnte lokalitet har givet anledning til gårdens navn „Flaskegård“. En søn af Peder Stoholms andet ægteskab overtager 1834⁹) gården, hvis søn Christian Pedersen overtog gården, var sognefoged i mange år og var gift med Ane Kirstine Nielsen af Søndergård i Gammelstrup, en descendent af Johan Gregersen. Gården gik i dette århundrede ud af slægtens eje. Elses børns levnedsløb og bosættelse blev følgende:

a. Johan Pedersen blev stamfader til den vidtforgreneede slægt i Mosegård i Sparkjær¹²); hans sønnetter Abelone blev gift med Søren Frederiksen i Over Tårup⁸), søn af ovennævnte Frederik Sørensen, der som nævnt var gift med Ane Cathrine Laustdatter Søndergaard⁴) og formentlig mellemed til ovennævnte sagn om den svenske afstamning.

b. Peder Pedersen, der også førte navnet Stoholm, boede i en gård, matr. nr. 13¹¹), i Gammelstrup¹²); han havde en illegitim søn Jens Pedersen, der boede i en gård, Toftegård, i Gammelstrup, og har en talrig efterslægt.

c. Mette Pedersdatter blev gift med Anders Christensen Nørgaard i Gammelstrup¹²), han boede i en gård, matr. nr. 3¹¹), i samme by, og han var sognefoged; de havde datteren Mariane¹²), der var gift med veteran fra

treårskrigen Ole Andersen fra Bækkegård¹⁴). Han var også sognefoged. Mariane og Ole Andersen forfærdigede 1895 den sidste brænding jyttepotter i Gammelstrup, hvoraf et udvalg kom til Viborg museum¹). Deres søn Anders Olsen var også sognefoged. En talrig slægt findes efter denne linie, og gården er endnu i slægtens eje.

4. Maren Johansdatter blev 1783 i Gammelstrup gift med skrædder Christen Lauritsen fra Feldingbjerg⁶); de boede i Gammelstrup, her var småkår til huse, 1834 bor Maren som enke i et hus¹²), antagelig fattighuset, sammen med almisselemmer, hun døde 1835, 65 år gammel, som almisselem⁶).

5. Ingeborg Johansdatter, Johan Gregersens yngste barn, var gift med Christen Jensen¹²), undertiden kaldet Søndergaard⁶), i Gammelstrup. De havde mange børn, sønnen Anders er født ca. 1793. De boede i en lille gård nordøst for byen, den får 1844 matr. nr. 4 b og nr. 16¹⁰). Christen døde 1827, og Ingeborg døde 1831⁶).

Sønnen Anders Christensen, gift med Mette Cathrine Sørensdatter fra Feldingbjerg sogn¹²), har en datter, og sønnen Søren, født 1827¹²), har hjemmet, som sælges 1854⁹). Anders og hustru flytter derefter til Daugbjerg sogn⁶), hvor de bor hos sønnen¹²).

Søren Andersen var gift med væverske Mette Marie Jensdatter af Daugbjerg¹²); de flyttede 1854 fra Gammelstrup og bosætter sig i Daugbjerg⁶); de havde flere børn som døde tidlig, den yngste, Mette Kathrine Andersen, født 1859, blev voksen⁵). De boede i ejendommen Nørredal, udstykket fra Knudsgård. Det vides endnu at fortælle om dem: de var et flot par, de vakte opmærksomhed, hvor de var med i selskaber (dans), men de levede over evne. Omkring 1860 kom bruddet imellem dem og skilsmisse. Søren havde derefter tjeneste eller arbejde forskellige steder. Han havde været soldat under treårskrigen sidste år og blev såret, oplyser han, og

søgte 1878 fra Mønsted om erindringsmedalje og fra Sparkjær 1898 om hædersgave¹⁴) (der blev tilstået veteraner). Sognerådet i Daugbjerg tog sig til sidst af ham (før 1890) og gav ham senere ophold på fattiggården, sognets alderdomshjem, hvorfra han sommetider rømmede, når udlængslen kom over ham; det fortælles, at gendarmen førte ham tilbage. Han spillede violin, og han havde betydelig musikalsk begavelse, og musikglæden, han besad, gjorde, at han ofte spillede sig fra livets virkelighed, dets krav og ansvar; violinen, som var ham kær og ofte fulgte ham, hvor han kom i besøg, var ved en given lejlighed kommet på andre hænder, men sognerådet foranledigede den skaffet tilbage til ham. Han var velset, hvor han kom frem. Stine Nørredal tog sig en del af ham; han døde 1917, 89 år gammel. Mette Marie tog, boende i Smollerup, værnehåndværket op på ny, flyttede 1876 til Trevad, hvor hun døde 1892. Datteren Mette Kathrine (død 1925) boede gift i Trevad, havde flere børn, der voksede op i et lykkeligt landbohjem, som 1949 gik ud af slægtens eje¹⁸).

LITTERATUR:

- 1) Østergaard, J., 1936: Nogle Erindringer om Jyttepotteindustrien i Gammelstrup. — Fra Viborg Amt.
- 2) Østergaard, J., 1940: Mindeblade om Jens Østergaard og Hustru ... Feldingbjerg.
- 3) Østergaard, J., 1942: Mindeblade om Jens Laustsen i Østergaard og Karen Marie Sørensdaughter.
- 4) Østergaard, J., 1942: Lille Taarup Gaarde. Af en Slægts Historie gennem 275 Aar 1662—1937.

UTRYKTE KILDER:

Landsarkivet i Viborg.

- 5) Daugbjerg Sogns kirkebog.
- 6) Gammelstrup Sogns kirkebog med afgangslister.
- 7) Højslev Sogns kirkebog.
- 8) Nørre Borris Sogns kirkebog.

- 9) Fjends-Nørlyngs Herreders skøde- og pantebøger.

Matrikelvæsenets arkiv.

- 10) Copie-Kort over Gammelstrup Byes Marker, opm. 1797, cop. 1811.
11) Matriklens beregningsprotokol ca. 1830—1844.

Rigsarkivet.

- 12) Folketællingslister 1787—1890.
13) Lægdsruller fra 1789 til ca. 1850.
14) Krigsveteranernes ansøgninger om hædersgave 1898; Fjends Herred.
15) Matriklen 1682—1688, markbog nr. 1375.

Skriftlige meddelelser.

- 16) Jensen, Laust Kr., Gammelstrup.
17) Sandholt, Jens, Stoholm.
18) Sørensen, Severine, Søby Møllegaard.

(Fortsættelsen følger i en senere årgang).

Holmgård slot

Af A. Helboe

Ifølge målebordsblad ligger der i Balling vesterhede ved Grundvad bæk og ca. 800 m sydvest for Hesthave et gammelt voldsted kaldet Holmgård slot. For yderligere at stedfæste voldstedet kan det siges, at det, ligeledes ifølge målebordsblad, ligger 4800 m nordvest for Balling kirke og 3000 m sydvest for Krejbjerg kirke.

Under mit daglige arbejde i Vestsalling har jeg ofte tænkt på, at jeg gerne ville vide noget mere om dette voldsted, og jeg har derfor spurgt mig for hos gamle og stedkendte folk, men voldstedet må være meget gammelt, idet selv disse mennesker intet kan fortælle om det, bortset fra, at de ved, at voldstedet blev fredet i 1914. Som det så ofte går, når man synes at løbe panden mod en mur, blev jeg endnu mere ivrig efter at få fat i historiske kendsgerninger om Holmgård slot.

Da voldstedet jo er fredet, var min første tanke, at Nationalmuseet så måtte vide noget om det, og jeg sendte derfor en skriftlig forespørgsel til museet, og jeg modtog omgående et meget venligt brev, desværre dog kun med ret sparsomme oplysninger. I Nationalmuseets arkiv betegnes voldstedet ordret således: „— — — et voldsted bestående af en flad, kvadratisk holm eller hævning i terrænet — størrelse ca. $55\frac{1}{2} \times 55\frac{1}{2}$ m — omgivet på de tre sider (NØ, SØ og SV) af en $5\frac{1}{2}$ til 6 m bred grav eller sænkning. Over graven i sydøst fører en dæmning. Uden-

for graven findes der atter på NØ og SV-siden en vold. Længden af hver af disse volde er dog kun så stor som $\frac{3}{4}$ af holmens sider, og den NØ vold er allerede i sin halve længde ødelagt. Foruden disse volde er også langs SØ en smal strækning på ca. 6 m bredde inddraget under fredningen. — Voldstedet har i sin tid mod NV været begrænset af den sø, der i ældre tid har fyldt Rødding ådal. Spor af fundamenter eller murrester er ikke fundet“.

Dette var de tørre kendsgerninger, der kunne skaffes, og ydermere oplyste Nationalmuseet, at der ikke findes nogen litteratur om stedet, men at der den 3. april 1914 i „Skive Folkeblad“ stod en artikel om Holmgård slot i anledning af fredningen. I øvrigt henvises til Evald Tang Kristensens: Danske Sagn.

Ved undersøgelse i Danske Atlas (udgivet 1768) fandt jeg derimod side 733 følgende om Holmgård slot:

„Før Balling Kirketaarn nedfaldt, skal derudi have været indmuret en huggen Sten, hvorpaa efter gammel, men uden Tvivl urigtig Tradition, har staaet denne Læsning: Bispen i Bilgraf slog Ridderen paa Holmgaard Slot for Fædrift ved Balling Bæk. I Nør-Balling Bye ligger en Gaard kaldet Bilgraf, hvor en Biskop i de Chatolske Tider skal have boet, og paa samme Byes Ejendom, næsten en Fierdingsveis vesten for i Heden, sees endnu Rudera af en gammel Bygning samt hvor Indkørselen og Gravene derom har været*). Stedet kaldes endnu Holmgaard Slot, hvor den Ridder skal have boet“.

Den omhandlede gård, Bilgrav, ejedes i dag af gårdejer Holger Høstgaard, og det var hans bedstefar, der ligeledes hed Holger Høstgaard, der i 1914 gik med til, at voldstedet blev fredet. Den gamle Holger Høstgaards søn,

*) I 1425 nævnes Ove Thygesen i Bilgrav. Bilgrav omtales også som tilhørende Viborg bispedømme.

Nævnte rudera eller forhøjninger og grave efter Holmgård slot omtales også som synlige i 1901. (Trap: Danmark, IV bd., s. 638).

nu afdøde laboratorieforsker Jens Høstgaard, der var meget historisk interesseret og har skrevet slægten Høstgaards historie, har også rettet henvendelse til Nationalmuseet om Holmgård slot, og i svaret til Jens Høstgaard oplyses det, at Nationalmuseet den 1. august 1911 foretog en undersøgelse af stedet på foranledning af daværende herrederfuldmægtig Siboni, Skive, der havde meddelt, at private personer havde søgt tilladelse hos Holger Høstgaard til undersøgelsesgravning på stedet.

Om denne undersøgelse skriver Nationalmuseet blandt andet:

„Ved besigtigelsen fandtes rundt om nye nedgravninger, tydeligvis gravede for at finde rester af „borgen“. Ingen af nedgravningerne, sålidt som et par smågravninger, der ved besigtigelsen foretoges nær indkørselen, gav anledning til fund af mur eller fundrester, men kun småsten, grus og sand. Hvis der har stået en stenbygning, synes den at være totalt forsvundet. (Muligvis har det været en træborg fra samme tid som voldstedet i Grønholt i Nordsjælland)“.

Det meddeltes endvidere, at ejeren, Holger Høstgaard, ikke på dette tidspunkt var villig til at lade stedet frede.

Den foran omtalte artikel i „Skive Folkeblad“ er skrevet af den daværende lokalhistoriker, træhandler Niels Sørensen, Lem, og ved venlighed fra „Skive Folkeblad“'s side har jeg fået denne artikel overladt. Heller ikke i Niels Sørensens artikel kommer yderligere kendsgerninger frem, men som Niels Sørensen skriver: „Ved historien intet, så ved sagnene en hel del, og at sagnene ikke går helt galt i byen, viser dette, at de nævner den Bilgrav bisp“.

Ifølge sagnene skal Balling kirketårn engang have været så højt, at de kunne se at styre efter det på Vesterhavet. Så må det for vi mennesker af i dag sandelig have været højt, men det har måske også været årsagen til,

at det styrtede sammen. Det foran omtalte sagn om indhugning på en af tårnets sten viser, at der her, som så mange andre steder, i riddertiden og de katolske bispers tid har været store stridigheder mellem ridder og bisp, der har taget livtag om jordisk gods. Slaget mellem ridderen og bispen skal have stået ved stenkisten lige vest for Balling mejeri, og her var ridderen altså den stærkeste. Et andet sagn fortæller dog, at det ikke var så mærkeligt, at ridderen vandt, idet han havde allieret sig med sin nabo, den Mølvaddværg, der boede i den store Mulvadhøj lidt syd for Holmgård slot.

Det fortælles endvidere om den gæve ridder, der må have været en stridig fyr, at han engang var i trætte med Hesthavemanden om det, som man nu kalder Hesthave søndermark. Det kom til duel mellem dem, men denne gang tabte ridderen, idet han fik først sår, så Hesthavemanden har åbenbart heller ikke været til at spøge med.

Sagnene fortæller også, at der i Holmgårdsvoldstedet gemmes store skatte. De skal ligge gemt i en stor kobberkedel med låg på, og på låget er anbragt en and. Fra denne kedel skal gå en jernlænke op til Hesthave, fortæller Niels Sørensen, og hvis de kan finde lænken og komme til at røre ved den, „så rapper æ åhn“, og da kan skatten jo let findes ved, at en står på Hesthave og lirker lidt ved lænken for at få anden til at rappe, mens en anden kan gå på voldstedet og lytte sig til, hvor and og kedel og det hele har sin plads.

Denne skat skal for øvrigt, ligeledes efter Niels Sørensens mening, med rette tilhøre Hesthave som erstatning for lidt tort fra Holmgårdsridderens side, og hvis man på Hesthave kunne komme til at lirke lidt ved lænken og få den Holmgårds and til at rappe, da kunne der måske hæves en god slump til støtte for Gudik Gudiksens hjertebarn: Gaffelbanen, skriver Niels Sørensen i 1914.

Et andet sagn fortæller ligeledes om en nedgravet skat ved Holmgård slot i Nørre Balling, og at der ses ild mange gange om natten på den plads. Så var der jo engang to arbejdsmænd fra Rødding, der en nat ved midnatstid ville grave efter skatten, og de var så heldige at støde mod en stor kobberkedel og havde den næsten oppe. De lå oppe på brinken og havde fat i hver sit øre af kedelen. Så siger pludselig den ene: „Hold bi destånd a spytter i min hånd“, og så sank kedelen, og de så den aldrig mere, og heller ingen anden har nogensinde senere haft fat i kedelen.

Mere har det desværre ikke været mig muligt at få fat i om Holmgårds slot, men der er efter dette i hvert fald ingen tvivl om, at der engang for meget længe siden har stået en ridderborg på stedet. Mest sandsynligt er det vel også, at det har været en træborg, efter som det har vist sig umuligt at finde rester af den, hvilket jo også vil være vanskeligt, hvis den f. eks. er brændt og dermed blevet udslettet.

Borgen har sikkert været en god fæstning, idet den med sin ene side har stødt ud til den fjord eller sø, der i gammel tid fyldte Rødding ådal, og på de andre sider har den været forsynet med volde og voldgrave, muligvis endda med dobbelte voldgrave ligesom Spøttrup, hvilket Nationalmuseets undersøgelser i 1911 tyder på, idet man mener at kunne se, at fjorden har strakt sig ind og dannet en våd grav udenom og parallelt med den sydøstre grav.

Artiklens forfatter, Arne Helboe, var politibetjent i Skive fra 1939 og fra 1943 landpolitibetjent i Balling, hvorfra han i 1958 udnævntes til overpolitibetjent ved landpolitiet i Juelsminde.

Sande danske Indbyggernavne

Gudmund Schüttes sidste Artikel

En videlysten Hobroing frittede ifjor „Danmarks-posten“: Hvad hedder en Mand fra Hobro? Bladet fremsatte Spørgsmaalet, Svaret blev leveret av et Samfund, som lovende kalder sig „*Dansk Sprognævn*“, og som i Kjøbenhavn holder et Kontor, hvor videlystne kan faa deres Videtraa tilfredsstillet.

Haabefuld griber jeg næste Nummer av „Danmarks-posten“. Ak, hvilken Skuffelse! Ommeldte Nævn har holdt sig slavisk til Hobroingens altfor snævert stillede Spørgsmaal. Nævnet holder sig udelukkende til Købstadsfolk, udelukker altsaa alle Landsdels-, Syssel-, Ølands-, Flække-, Herreds- og Landsbyfolk. De eksisterer slet ikke for ommeldte kanske kundskabsfulde Nævn. Avhjemlingerne er forsvundne som Avner for Vinden.

Dærmed er Sagen ledet ind i et vrangt Spor. I England har Svenskeren *Gösta Lengenfelt* udgivet „*Toponymica in English*“, og i Norge har *Helge Refsum*, tilskyndet av mig, ydet tilsvarende Observationer. Men her i Danmark staar vi helt paa bar Bund. „Stednavneudvalget“ har overhørt mine gentagne Krav om Forskning. Og den Liste, som Sprognævnet frembyder, er overhovedet for Størstedelen slet ikke danske Indbyggernavne, men dærimod vælske Fremmedord, som lærde Magistre á la Erasmus Montanus i den værste Lærd-Krukketheds Tid har velsignet vort arme Modersmaal med. For en Rasmus fra Bjærgen var det ikke fint nok at hedde

Bjerring; han maatte absolut være en „Montanus“; en Rajsing maatte fixes op til „Randrusianer“, en Soring (som det hedder i en jævn tøndringsk Kones Maal), skulle pyntes op til en „Soraner“. Ja, man oplevede, at en Sorø-Akademi-Rektor mente at maatte hædre Tøndringerne med Modtagelses-Tiltalen: „Kære Tonderanere“!

Vi bliver Vidne til det Særsyn, at mens *Alma Mater Hafniensis* ubarmhæjrtig forfulgte de sande danske Indbyggernavne, var det det ravytiske Universitet i Kiel, der værnede disse; kun dærved har den af Nævnet tolererede Form *Tøndringer* overhovedet overlevet den akademisk-danske Udryddelses-Razzia.

Nu skal jeg prøve at bøde paa nævnte Vandalisme. Det bliver sikkert langtfra alle Exempler, vi naar frem til, men det bliver i det mindste den første praktiske Indsats (jfr. E. T. Kristensen, „Danske Ordsprog og Mundheld“).

1. *Jyder, Jydekarle, Jydebatter.*
2. *Wendle* hedder vort nordligste Stavnfolk i Kvadet „Beowulf“, nuomstunder *Vendelboer*. En Koloni *Wendle-folk* er vandret til Vandfuld Herred i Hardsyssel.
3. De Vrensted Vrenniker kaldes i Stenum Folk i Vrensted, if. Feilbergs Ordbog. „Vrennik“ vil sige „Klaphingst“.
4. *Hejner* kaldes Folk i Haldager efter Medd. av Læge Larsen, Vihøj, en højst sær Form.
5. Den oldn. Havjætte Hlér er uden Tvivl Opnævner for Øen Læsø.
6. *Håninger* i Hanæ Hd. En vidtkennt klog Kone dærfra var jo Maren Håning i Vindblæs, Himmerland.
7. *Morsinger* eller *Morsingboer* paa Mors.
8. *Snudeboer* paa Halvøen Næs. Tilsvarende kaldes de sdj. Svansboer paa Tysk Steert-dänen, dvs. „Stjært danskere“.
9. *Kimbrer* er = Himmerboer. (Det er noget Snak, naar Prof. Weibull i Lund har krævet, at dansk Himmerboer paa Græsk skulde staves *Chimbrioi. Stavemaaden med *ch* for dansk *h* kendtes slet ikke paa Kimbrertogets Tid. Endnu 600 Aar senere kan man i Frankrig finde Frankerkongen Hlodewechs Navn Stavet Clovis. Helt splittergalt er det, naar Forstander Schrøder i et Askov-Historie-Værk staver Cimbri som „Simbrer“. Han kunde med samme Ret stave København som „Søbenhavn“).

*) Stjærnerne vil sige, at Formen er formodet.

10. *Narfjordinger* kalder Ommerboerne Folk nord for Maria-ger Fjord, altsaa Himmerboer.
11. *Lyviker* kaldes Folk paa Øen Ligh (Livø) ifølge Semi-narielærer Kvolsgaard.
12. *Alsinger* er Folk paa Als (Alnæs).
13. *Nibinger* eller Nivninger er Nibeboer.
14. *Stavninger* er Indb. av Stavn if. Forstander A. Vedel.
15. „*Blæring* er none Tværing“, hedder det om Folk i Blære Sogn if. A. Vedel.
16. *Ilvinger* eller „Israels Børn“ er Folk i Ilderis if. Mogenstrupboen Søren P. Øgaard.
17. *Rindsinger* er Folk i Rind. Ejendomsmærket s markerer Stedets Herredstingsteds-Rang.
18. *Skalsinger* er Folk i Skals Sogn.
19. *Sallingboer* er sagtens udgaaede fra Sognet *Salæ* i Nordhardsyssel; de er videre faret tværs gennem Salling og har slaaet sig ned i Skarp-Salling Sogn i Himmerland. I 1600-tallet har man sat Sabalingioi hos Ptolemaios II, § 7, lig med Sallingboer. Jeg har tidligere ment det samme, men tvivler nu om, at Sabaling kan blive til Salling.
20. **Rydinger* er Indb. i Herredet Rything, vistnok udgaaede fra Rythæ Sogn i Nordhardsyssel. Den amerikanske Forsker Kemp Malone vilde sætte dem lig med Reudingni hos Tacitus, „Germania“, Kap. 2. Tvivlsomt.
21. *Knuddinger* er Indb. i Knud, Fjends Hd.
22. *Lunningboer* er Indb. paa Halvøen Lundø, Fjends Hd. If. Søren P. Østergaard kaldes de *Lunte Bønder*.
23. *Hallingboer* er Indb. i Hald, Fjends Hd. If. Søren P. Øgaard kaldes de ogsaa „Knallingboer“, jfr. Snudeboer = Næsboer.
24. Oldstamme *Chaloi*, Ptolemaios, II, 11, § 7, i Hallæ Hd. Nør-Hald Hd.: nu *Halling* if. Ommerboen N. P. Bjerregård.
25. *Siemming* i Seem Sogn (do.).
26. *Tvedinger* i Tvede Sogn (do.).
27. *Lindinger* i Linde Sogn (do.).
28. *Lemming* i Lem Sogn (do.).
29. *Rajsinger* i Randers By.
30. En *Beg*, en Omstrejfer, kender E. T. Kristensen i Nør Beg. (Av Generalstaben radbrækkes Nøbeg til „Nørbek“!).
31. *Rousing* i Rougse Hd.
32. *Voring* i Voer Sogn.
33. *Kaaringer* paa Kaare Holm.
34. *Aaboinger* eller *Aabutter* paa Ommerbomaal if. Aage Sørensen, Mellerup.
35. Kanske er Personnavnet hos Hertz, „*Svend Dyrings Hus*“, Indbyggernavn til Djursherrederne.
36. *Skærsinger*, Indb. av Hovedgaarden Skærsø. Hos Vh. la Cour, Livserindringer.
37. **Nyminger* i Ningge Hd., udgaaede fra Nym Hd., der vel var viet til Nymanen ligesom det sdj. Ny Hd.
38. *Lovringer*. Hos Blicher *Skovlovringer*, i „De tre Hellig-

- aftener“. Et Fiskemaal hos Arnt Berntsen, „Danm. fructbar Herlighed“, hedder *Skovbo* Flyndere.
39. De *Gaarslev Gæslinger* i Gaarslev Sogn, if. E. T. Kristensen.
 40. *Hardboer* med Kornmaal Hardbo Skæpper og Nationaldans *Hardbo Skræp*; eller Hardsysselsboer.
 41. En slægt *Ravn* omtales av en hardsysselsk Kone som „de *Ravniger*“, if. Museumsforstander H. P. Hansen.
 42. **Getinger* el. *Gindinger* med Herredstingsted ved Gethæskog. Paa Islandsk hedder Hveps geitungr = jysk ginding. Ændringen av *tn* til *nd* er lydlovlig.
 43. *Bersingerboer* i Bers, if. Svend Aakjær.
 44. **Hjerminger*, overleveret i Personnavn Jerming el. Jermin.
 45. **Heinger* i Heingæ Hd., med Tingsted i Hee.
 46. *Skjerninger* i Skjern Sogn.
 47. *Warrer* if. Morten Eskesen, i Warwith Syssel.
 48. *Tarmninger* i Tar(e)m Sogn.
 49. *Vimminger* Sogn if. Frode Eskesen.
 50. *Løjninger* i Lydum Sogn (do.).
 51. *Oxblinger* i Oxbøl (do.).
 52. *Hartninger* i Almunde Syssel, Harte Sogn.
 53. *Fanniker* paa Fanø. (Pastor Jacobsen i Skærbæk har Fan og Man for Fanø og Manø, usikkert med hvad hjemmel).
 54. *Baringer* i Bar(i)nge el. Barwith Syssel.
 55. *Bjærtninger* i Bjært Sogn.
 56. *Haslinger* (f. en hjemmetysk Haderslever).
 57. *Næssinger* paa Haderslev Næs.
 58. *Rømiser* paa Røm, Ellæm Syssel.
 59. *Affenråinger* if. sdj. Meddelelse i Åbenrå.
 60. *Risinger* i Rise Hd.
 61. *Varnsninger* paa Varnæs.
 62. *Brovringer* i Broager Sogn.
 63. *Døflinger* i Dybbøl Sogn.
 64. *Løjtninger* i Løjt Sogn.
 65. *Høvringer* i Højer. „Di Høvringer Ponse“.
 66. *Tøndringer* i Tønder.
 67. *Lækringer* i Læk. „De Lækringer Koklapperer“.
 68. *Sildringer* paa Sild.
 69. *Føringer* paa Før.
 70. *Amringer* paa Amrum, klassisk *Ambrones*.
 71. *Pelwerminger* paa Pelworm.
 72. *Strandinger* paa Strand (Nordstrand).
 73. *Hørninger* i Horn Sogn (nu Langhorn).
 74. *Fjordinger* i Fjorde Sogn.
 75. Tysk *Steert-Dänen* („Stjært-Danskere“) i Svans.
 76. Islandsk *Jarnvidjur*, Hexe i Jærnved. („Gylfaginning“).
 77. *Anglinger*. Opnævner Kong *Angling* i „Quedlinburger Aarbøger“ synes at tyde paa et gammelt Indbyggernavn. „Anglinger“ i Angel.

Østlændske Indbyggernavne.

78. *Samsinger* paa Samsø (Birk).
79. *Odoningi* i Odense Hd. (hos Claus Clavus).
80. *Scogingi* i Skovby Hd. (do.).
81. *Bogingi* i Båg Hd. (do.).
82. *Tøsinger* paa Thórslundr (Knytl. Saga), nu Tåsinge (Birk). Thor i Stednavne ej kunde faa Omlyd; det passer ikke. Medd. fra Lærer Nyholm.
83. *Lavindfarer* paa Langeland.
84. *Stryner* paa Øen Stryn. (Seddel i Folkemindesamlingen: „En Stryn er ikke større end et Gryn“).
85. *Fejbattinger*. Indb. av Smaaøer som Fejø kaldes „Battinger“, dvs. „ikke flyvefærdige Fugleunger“.
86. *Lalandsfarer* paa Låland = *Låler*, jvf. „Peder Låles Ordsprog“ = *Lolliker* paa Låland. Vistnok *Foghellingi* hos Claus Clavus i Fuglse Hd.
87. **Mussinger* i Personnavn Mussing, Mosø Hd.
88. **Arninger* i Arnø Hd.
89. *Falstringer* paa Følster.
90. *Sjællandsfarer* paa Sjælland.
91. *Odsinger* i Ods Hd.
92. *Stenstringer* i Stenstrup Sogn.
93. *Røsinger* paa Røsnæs.
94. *Venslinger* i Venslev Sogn.
95. *Fæxinger* i Faxe Hd.
96. *Skåninger* i Skåne.
97. *Bergio* (Folkestamme, Jordanes) Hd., nu Bjære.
98. *Liouthida* (Folkestamme, do.), Lyuthgud Hd., nu Luggede.
99. *Gøingar* el. Gønger, Gythings el. Gudisbo Hd.
100. *Færsingar* i Færs Hd.¹⁾.
101. *Gærsingar* i Gærø Hd.
102. *Tomlingar* i Tomeboda.
103. *Lousingar* i Loushult.
104. *Blekingar* el. Blekingfarer i Bleking.
105. *Hallin(gi)* (Folkestamme, Jordanes) el. *Hallandsfarer* i Halland.
106. *Fervir* (Folkestamme, do.) i Fyærø Hd. Halland.
107. *Burgundofarones* kaldes i Burgunderloven de sikkert fra Bornholm udvandrede Burgunder. En bornholmsk Opnævnevætte er vistnok Aanden *Bonavedde*.

Hærmed er ydet en Samling av over 100 ægte danske Indbyggernavne, som vor Sprogforskning hidtil har ignoreret. Nærværende Samling er ikke tilstrækkelig nøjagtig udført, men der er ialfald leveret en Paapegning, et Startpunkt til videre Forskning.

1) Hellquist vilde sætte Færsingar lig med Firaisoi, Ptolemaios II, 11, § 16. Næppe rigtig. S'et i Færsingar hører ej til Stammen, men er Ejenomsmerke som i andre danske Herredsindbyggernavne.

Mine Bedsteforældre i Balling

Af Fodermester Bertel Nielsen, Christiansminde i Sejet

Naar jeg nu gerne vil skrive lidt om mine Bedsteforældre, bliver det nok lidt mangelfuldt, da meget om dem er gaaet mig af Minde; jeg ved dog, at min Bedstemor i Balling muligvis var født Graversen og nok fra Søndergaarde paa Fur, samt at min Bedstefar, Anders (Hove) Christensen*), var født 1844 i Lødderup paa Mors. De havde 9 Børn, en Datter Ane gift med forh. Smed Sørensen, Tværgade 3 i Sønderbyen i Skive, et af Børnene var Bertel Andersen, som i mange Aar var Staldforpagter i Brogaarden; der er ogsaa en Søn, Niels Chr. Andersen, som bor i København, der er en 84 eller 85 Aar gl. Min Mor var en af de yngste og blev som 24aarig gift med Far, forh. Statshusmand Peter Nielsen i Vinde.

Min Bedstefar døde i Balling 1903, han bevarede et godt Humør lige til det sidste. Bedstemor var meget økonomisk, for ikke at sige paaholdende, og en Dag havde hun lavet Kærnemælkssuppe til Middag, men hun kom kun ganske lidt Sukker i, saa siger Bedstefar: „Haar dot glemte aa kom Sukker i, Birre“. „Nej a haar et, a haar endda kommen en stur Skeffuld i“. „Naa“, siger Anders saa, „saa er der nok nøj Lav paa mi Taang“.

Anders vilde gerne spille Kort, og naar han kom op til Balling Sønderby, fik han tit et Slag Firkort med de

*) Hans Forældre var Indsieder Christen Hove og Hustru Karen Marie Jensdatter i Lødderup.

unge. En Aften havde de spillet Firkort om et meget stort Lommeur, et saakaldt Studyv, og da Anders vandt Uret, er der en ung Karl, som siger til ham: „Kan en slaa“. „Ja, Fanden namme ka' en slaa bette“, siger Anders, og gi'r Karlen en ordentlig een oven i Hovedet med Uret.

Anders (Hove) Christensen, født 1844 i Lødderup paa Mors, død i Balling Jordemoderbolig 25. Januar 1903.

Engang var Bedstefar i Balling Neder mølle, og Konen, som gerne vilde staa sig godt med ham som Jordemodermand, stegte en hel Pande Aal. De de var spist, siger hun: „Var det ikke nogle gode Aal, Anders“. „Aah“, siger Anders, „de var da heller et for gue“. Dermed mente han jo, at de ikke kunde være for gode.

Engang han var ovre hos Holger Høstgaards i Balling, fortalte han i Samtalens Løb, at hans Kone manglede en Pige, og da Tjenestepigen hører det, spørger hun, om han ikke tror, hun kan faa Pladsen. „Jow“, siger Anders, „det ka' du maaske nok; men saa maa du jo ligge hos mig, naar Birre hun er ud' i Forretning, for a døvver mæ aa nær mæ, nær a ligger jenne“. „Ja, maa a ha Lov te aa betænk mæ te i Jawten“, siger Pigen saa. Men om Aftenen kom Pigen sku og vilde ha Pladsen, sae Anders.

Som Jordemoder assisterede Bedstemor ved ca. 6000 Fødsler, Distriktet var jo stort, Balling, Krejbjerg, Grove, Otting, Volling, og sommetider var hun i Rødding. Hun maatte jo ud i al Slags Vejr, baade Sommer og Vinter, og engang imellem kom hun ud for Situationer, som hun

som Regel klarede godt. Engang var hun tilkaldt til en Fødsel, og da hun kommer ud til Huset, kommer Manden ud og siger til hende, at Barnet er født, men at det var saa svag ved Fødselen, at Manden straks døbte det, da han var bange for, at det skulle dø forinden. „Naa“, siger Bedstemor, „hvad Navn fandt I saa paa til den lille i den Fart“. „De haar vi sgu ræjn glemt, men a løst de hiele op atter æ Salmbog“.

En anden Gang ved en Fødsel var Barnet heller ikke levedygtigt, og Bedstemor sender ridende Bud til Balling Præsten, om han vil komme og døbe den lille, men Budet kommer tilbage med den Besked, at Præsten ikke kunde tage ud i dette Vejr nu i den haarde Vin-

ter med Snestorm. Birthe siger saa til Budet om at ride tilbage til Præstegaarden og sige, om Præsten saa vilde møde i Kirken om en Time, saa skal vi være der med Barnet, og saa kom Præsten til Hjemmet, jo, den gamle Jordemoder vidste nok, hvor langt hendes Magt rakte.

En mørk Efteraarsaften kom der Vogn ude fra Krejbjerg efter Bedstemor, og da det var meget mørkt, og de skulde ud med en Markvej, kom de bort fra Vejen, og Manden, der kørte, bliver klar over, at de var kørt forkert, og han bliver mere og mere nervøs derover, og da det var umuligt at se en Haand for sig, og da de i det samme render Vognstjerten ind i et højt Dige, ud-

Jordemoder Birthe Christensen i Balling, vist født Graversen fra Søndergaard paa Fur. Død i Sønderbyen i Skive hos sin Svigersøn Smedemester Søren Sørensen i Tværgade.

bryder Manden: „Aah, i Jesu Kristi Navn, hvor Fanden i Helvede er'et no vi er“, men de naaede da frem, og Bedstemor bistod ved en heldig Fødsel.

Sine sidste Aar henlevede Bedstemor omme i Sønderbyen hos sin Datter og Svigersøn, Smed Søren Sørensen, der var født i Rødning 4. Oktober i 1859, og som nedsatte sig her i Skive i 1891. Han var Far til nuværende Murermester Peter Sørensen i Skive. — Det er altsaa, hvad jeg kan huske fra Mors og Fars Meddelelser om min Mors Forældre.

Ramsing skole gennem tiderne

Af Andreas Sidelmann

(Fortsat).

Ramsing skole fra 1857 til 1957.

Den ny skole kom til at bestå af en skolestue mod øst, lejlighed på 3 værelser i midten og et udhus mod vest. Jordlodden blev kun på 5 td. land, men skulle være stor nok til en besætning på 2 køer og 6 får; efter loven skulle den være på 6 td. land. Herom kom det også til uenighed. Dens anskaffelse havde voldt megen splid og uenighed mellem de to sognes beboere.

Liste over udgifterne til ny skoles opførelse i Ramsing:

a. Mursten	21	rd.	4	mk.	10	sk.
b. Tømmer og fjæl	26	”	2	”	8	”
c. Murerarbejdsløn	115	”	0	”	0	”
d. Tømmerarbejde	153	”	3	”	0	”
e. Landmåleren	49	”	3	”	4	”
f. Tætning af tag	18	”	0	”	0	”
g. Sime til samme	2	”	1	”	12	”
h. Grundsten	2	”	1	”	8	”
i. Ler	5	”	1	”	8	”
j. Håndlanger	23	”	5	”	4	”
k. Bud til Viborg	2	”	4	”	0	”
l. Jernbeslag til vinduer og døre	21	”	2	”	11	”
m. 2 vinduer og 1 bilæggerovn	59	”	3	”	0	”
n. Forskelligt	30	”	2	”	3	”
o. Brønd ved Ramsing skole	15	”	3	”	10	”

547 rd. 0 mk. 14 sk.

Håsum, 16. februar 1858.

Christen Eskeldsen, skolepatron.

Fra 1858 var skolegangen i Ramsing: Øverste klasse om vinteren 4 dages undervisning fra 9—12 og 1—3; om sommeren 2 halve dage fra 6—10. Nederste klasse om

Artiklens forfatter, pens. lærer Andreas Sidelmann, Ramsing, nu Skive.

vinteren 2 dage om ugen fra 9—12 og 1—3; om sommeren 4 halve dage fra 7—1 med fritid fra 9—10.

For børn, der bruges til markarbejde eller til kreaturernes røgt, gives fritagelse for skolegang 2 a 3 uger om foråret og 3 uger om efteråret; høstferie er på 4 uger. Ferierne ved højtiderne begynder 1 dag før selve helligdagen og vedvarer efter omstændighederne kun 2 a 3 dage derefter. 2 markedsdage gives også frihed.

Håsumboerne gør ingen indsigelse mod ovennævnte udgifter til opførelse af den ny skole i Ramsing, det er kun udgifterne i forbindelse med jordloddens anskaffelse, der endnu er uenighed om. Dertil kommer, at ved proprietær Lunds afgang som formand for forstanderskabet, udviste kommuneregnskabet, at der skulle være en beholdning på 37 rd. 2 mk. 14 sk., som Lund erklærede ikke at ville betale på grund af, at han havde disse penge tilgode, da han havde udbetalt til landvæsenskommissionen 51 rd. 9 sk. Skønt han havde fået pengene til låns af kommunkassen indtil videre og havde været tilbudt betaling af den almindelige skolekasse, så havde han nægtet at ville mod-

tage dem og forlangte at ville have dem udbetalt alene af Ramsing sogn. Forstanderskabet vedtog da at rette en forespørgsel til amtet for at få en afgørelse på, „hvorledes dermed skulle forholdes“.

Underdanigst.

„Ved opgørelse af vor kommuneregnskab for sidste år var (der) en beholdning af 37 rd. 2 mk. 14 sk., som naturligvis skulle tages til indtægt, men da proprietær Lund, som medlem af forstanderskabet, i løbet af sidste år ikke længere ville fungere som formand i forstanderskabet, og ved denne lejlighed blev jeg udnævnt til formand, men ved overtagelse af denne forretning modtog jeg ikke overnævnte pengebeholdning, og ommeldte Lund har nægtet at udbetale dem på grund af, at han i året 1856 betalte 51 rd. 9 sk. til et landvæsenskommissionsmøde i Ramsing den 28. marts, som han uden de øvrige forstandermedlemmers samtykke requirerede (krævet udleveret), men uagtet amtets skrivelse af 26. maj 1856 har bemeldte proprietær Lund ikke ville lade sig betale af kommunens almindelige skolekasse, men derimod gjort sin fordring på, at Ramsing sogn alene skal udrede bemeldte beløb, hvilket ifølge ministeriets som skoledirektionen derom afgivne resolution ikke antages at påhvile Ramsing sogn alene, da alle kommunale udgifter og indtægter var under en fælles bestyrelse. Da jeg nu for sidste år har været bestyrer af kommuneregnskabet og i den anledning udlagt 21 rd. 4 mk. 9 sk. af egne penge, som jeg forventer mig refunderet, men da hr. Lund ikke har villet udbetale beholdningen, tillader jeg mig derfor at rette dette spørgsmål til det høje amt om, hvorledes dermed blive at forholde, nemlig om proprietær Lund ikke skal pålægges at udbetale samme alene, eller om jeg er berettiget til at requirere mine udgifter på kommunens hartkorn.

Ramsing, den 22. februar 1858.

På Håsum og Ramsing sogneforstanderskabets vegne.

Knud Sørensen“.

Derpå indløb følgende svar:

„I anledning af forstanderskabets indberetning i behagelig skrivelse af 22. februar f. md. om, at den aftrådte formand,

proprietær Lund til Lundholm har nægtet at tilbagelevere en beholdning af 37 rd. 2 mk. 14 sk., som skulle være til stede efter kommuneregnskabet for sidste år, meddeles tjenstligst, at forstanderskabet må indkalde ham for forligskommissionen, og for så vidt han ikke der i mindelighed vil rette for sig, må forstanderskabet søge ham ved domstolen, hvortil fri proces vil blive meddelt. Det bemærkes, at omkostningerne ved det i sin tid afholdte landvæsensmøde selvfølgelig skulle udredes af kommunens almindelige skolekasse.

Viborg stiftamt, den 5. marts 1858.

Bretton“.

I næste møde blev amtmandens skrivelse taget til efterretning, proprietær Lund må være gået ind på amtets afgørelse.

Skønt håsumboerne var blevet pantet for det beløb (se side 20), de skulle betale på det første afdrag på købesummen af skolelodden i Ramsing, er det galt igen, da ligningen over afbetaling på udgifter på ovennævnte skolelod skal affattes i mødet 26. maj 1858. Beløbet er på 400 rd. med påløbende renter af 40 rd. 4 mk. 1 sk.; de to tilstedeværende forstandere fra Håsum, Villads Christensen og Christen Eskildsen, vægrede sig ved at deltage i affatningen af ligningen og at underskrive denne, da de i henhold til deres tidligere erklæring (se side 19) ikke anerkendte det for rigtigt og lovligt, at Håsum skoledistrikt skulle tage del i disse udgifter til skolejord i Ramsing. „Denne sag vil nu ventelig snarest finde sin afgørelse ved domstolen“.

Der er intet anført i protokollerne om denne doms afgørelse, og der har ikke været lejlighed til at undersøge sagen andet steds, men at den er gået håsumboerne imod, kan der ikke være tvivl om. Det fremgår også af, at den 1. juni 1859 blev ligningen på tredje rate til et beløb af 424 rd. 4 mk. fremlagt og underskrevet „uden protest af nogen art“.

Nu er denne strid endelig afsluttet, men den har også

varet i over to år og sikkert forvoldt en del bitterhed blandt beboerne i de to sogne.

Ved grundloven af 1849 fik kommunerne ret til under statens tilsyn at styre deres egne anliggender, og den kommunale styrelse kaldtes sogneforstanderskabet, men ved landkommunalloven af 6. juli 1867 blev sognekommunernes anliggender styret af et sogneråd, der varetager alle almindelige sognekommunale forhold under amtsrådets tilsyn. Indtil da var alle sager, skolen vedrørende, indført i skolekommissionens protokol, også af økonomisk art, men alle udgifter til skolen findes nu kun indført i sognerådsprotokollen, der har et hul på et par år (1870—72).

Ved gennemlæsningen af disse protokoller får man et interessant billede af det område af skolevæsenet, som sognerådet har indflydelse på. Da vigtige protokoller er brændt, er det meget nødvendigt at få så meget med af de optegnelser, der er gjort af disse protokoller, inden de brændte, ellers vil meget af dette interessante stof gå tabt og ikke kunne erstattes ad anden vej. For pladsens skyld bliver en del optegnelser kun medtaget i uddrag, hvor det kan lade sig gøre. Vi får at se de utallige andragender, som lærerne i årenes løb indsender til „rådets“ afgørelse, selv af de allermindste ting som f. eks. „at skolens vinduer måtte blive kittede“.

Rådets møder og beslutninger bliver ofte kun angivet i en parentes.

„Idet sogneforstanderskabet vedtog at tilkendegive skolelærer Schmidt sit bifald med hans tilbud om at holde vinterskole med den konfirmerede ungdom, antog det, at de, som ville nyde godt af denne undervisning, selv ville erstatte læreren for hans udgifter til lys og varme“.
(1. juni 1859).

Lærer Schmidt ansøgte (8. september 1859) om små reparationer ved skolen, som man „fandt billigt“. Udven-

dig maling overdrog man til lærer Schmidts udførelse efter „derom gjorde overslag“, der beløb sig til 6 rd. 3 mk. 12 sk.

Skolelodden i Ramsing volder stadig kvaler. Det synes, at i alt fald noget af jorden har været lavtliggende og vanskeligt at afvande. I foråret 1861 besluttede rådet sig til at lade „grøfterne omkring Ramsing skolelod oprense snarest ske kunne“. Det har sikkert ikke hjulpet tilstrækkeligt, for lærer Schmidt har henvendt sig til skoledirektionen med et andragende, der blev forelagt rådet (1. december 1862), „hvori han på grund af hans skolelods lavtliggenhed og fugtighed ansøger, enten en ny skolelods udlæggelse eller den nuværende drænet, begge dele på foranstaltning og udgift af forstanderskabet på sognenes vegne“.

Derpå svarede rådet: „At Ramsing skolelod var reglementeret, at sognene, som på grund af skoleloddens anskaffelse og skolens bygning i Ramsing havde haft meget store udgifter, ikke kunne tilstå noget til dræning. Derimod ville man i erkendelse af hr. Schmidts anvendte flid og arbejde på skoleloddens opdyrkelse anbefale ham til et rentefrit lån, hvis et sådant var at erholde, på visse års afbetaling, og ville da forstanderskabet kautionere for det årlige afdrag på lånet“.

Provsten forlanger i en skrivelse (11. februar 1863), „at tvende pålidelige mænd skulle udnævnes for at takser Ramsing skolelod“. Det blev Christen Christensen i Håsum og Ebbe Christensen i Sdr. Andrup, der skulle afgive „et skøn om Ramsing skolelods tilstand og tilstrækkelighed“.

De to mænd har sikkert fundet lærer Schmidts klage berettiget ifølge direktionens skrivelse (27. april 1863), der er til behandling (28. maj 1863), og hvori der meddeles: „På grund af Ramsing skolelods lavtliggenhed og lidenhed har direktionen afgivet den erklæring, at man

anse det for lovgivningens mening med hensyn til jords udlæg til skolerne, at den til enhver tid afgiver tilstrækkelig græsning til det lovbestemte kreaturhold, og hvorfor direktionen må have forstanderskabet anmodet om behørigst at ville drage omsorg for, at den fugtighed, hvoraf den omhandlede lod på grund af sin beliggenhed til enkelte tider lider, og som skolelærer Schmidt tidligere har påklaget, og fik til følge, at han har mistet kreaturer, afledes på en måde, som måtte anses for at være den mest hensigtsmæssige“.

„I anledning af omstående resolution måtte forstanderskabet henholde sig til sin tidligere erklæring, at det ville anbefale skolelærer Schmidt til et rimeligt lån af amtskolefonden, hvorimod det ikke anså sig pligtigt til at udføre den i skoledirektionens skrivelse foreslåede afledningsmåde af skadelig vand, som ville falde skolevæsenet til byrde, da det tror sig dette uvedkommende. Skoleloden afgiver til alle tider rigelig græsning for 2 køer og 6 får, og forstanderskabet kan ikke tiltræde den anskuelse, at skolelærer Schmidt har mistet sine kreaturer, da den langt større del af skoleloden til alle tider afgiver sund græsning“.

Samme år behandlede følgende: „Hvad et fra skolelærer Schmidt i Ramsing under dags dato (?) indkomne andragende om at opføre for egen regning og fremtidig vedligeholdelse, et udhus på Ramsing skolelods grund og i nærheden af skolebygningen, hvilket udhus efter andragende skulle anvendes til adskilligt brug, da stemte sognepræsten, Niels Breum, Mads Christensen og Svenning Jensen for at anbefale dette på et til skoledirektionen indgivet andragende, hvilket ansås for nødvendigt, på den betingelse, at skolelærer Schmidt i tilfælde af fraflyttelse, nedrev dette, hvis han ikke kunne afhænde det til sin eftermand og iøvrigt svarede alle afgifter deraf. Formanden og Søren Pedersen anførte deres grunde (som

ikke er anført i protokollen), hvorfor de ikke kunne anbefale dette andragende“.

Før dette andragende synes det ikke at have været Schmidts mening at flytte fra Ramsing, men ovennævnte betingelser skulle jo ikke friste, og han fraflyttede da også sognet samme år; den ny lærer blev indstillet 11. december 1863.

Men også hans efterfølger har meget at klage over, og det viser tydeligt, at lærer Schmidts andragender ikke var uberettigede.

Både ministeriet og skoledirektionen minder om at påse, „at børn ikke forsømte skolegangen og at anvende mulkt derimod“.

I krigsåret 1864 var der særlig mange skoleforsømmelser i Ramsing skole, men da arbejdskraften på grund af krigen var ringe i sognet, og da der havde været særlig brug for de børn, der havde forsømt skolen, ved landbruget, vedtog forstanderskabet at eftergive mulkt for denne gang, men derimod give forældre og værger „alvorlige påmindelse om for fremtiden at holde deres børn til stadig skolegang“.

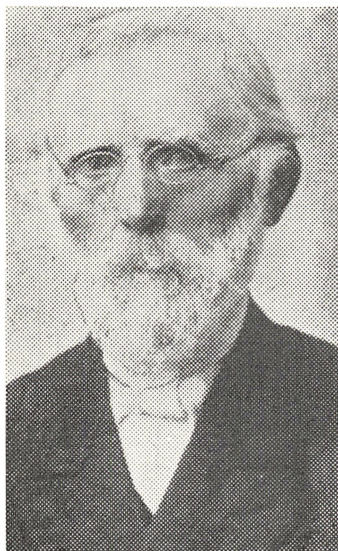
Det vedtoges (16. juni 1865), at de årlige reparationer ved skolerne „var at foretage snarest muligt“. Ved Ramsing skole skulle følgende foretages: „Taget omlægges på søndre side, tørvehuset repareres, indrettes både fåresti, svinesti og et hønsehus“.

Også lærer Borregaard har noget at klage over i en skrivelse til skoledirektionen, som sender den til forstanderskabet (14. februar 1867), og hvori han besværer sig over: „Kakkelovnen i skolen, ladens indretning og størrelse, skolebordenes og bænkenes placering, at skolen mangler tavler, blækhuse og kort, at skolelønnen ikke er betalt til rette tid, men 1 a 2 måneder for sent, at nogle sogneboere resterede med tørveleverancer, og at tørve-

huset fyldes med sne, og at gangen dertil har været ufremkommelig“.

Sognepræsten skulle afgive en erklæring „over disse besværinger“, men den findes ikke indført nogen steder, så det vides ikke, hvad han har meddelt direktionen.

Samme år, som lærer Primdal blev lærer i Ramsing (1869), ansøger han om at få 6 sangbøger og nogle regnebøger. Sangbøgerne blev ham nægtet, men regnebøgerne bevilgedes ham. Endvidere bevilgede sognerådet ham 4 rd. til havens indretning og påtog sig så udførelsen af arbejdet.

Knud Primdal, lærer i Ramsing gennem næsten 50 år og dygtig landmand ved siden af. Havde stor betydning for Sydsallings åndelige liv i den tid.

Primdal andrager (6. november 1872) om omordning af skolebygning samt et helt nyt udhus bygget på 24 alens længde, som han ønsker udført til næste sommer.

„Da hele skolebygningen er opført af nyt for ikke mange år siden, kunne en sådan bekostlig reparation og en stor nybygning ikke for det første tilstedes. Derimod måtte skolepatronen efter opfordring af brandfogeden besørge så snart som muligt en skorsten til skolehus istandsat“.

Primdal kommer (28. juli 1874) med et nyt andragende; helst i år at få 10 alen tilbygget den østre ende af skolebygningen og deri indrette skolestue samt at om-

bygge lejlighed og udhus. Han androg endvidere sognerådet om tilladelse til at måtte optage et lån på 200 rd. på embedet til dræning af 4 tdr. land af skolens jord.

Sognerådet ville bestræbe sig for „såvidt muligt efter omstændighederne at imødekomme degnens ønsker“. Arbejdet bør udføres til næste år. Dræningen havde man ikke noget imod og vil anbefale „sammes udførelse“.

Direktionens skrivelse angående ovennævnte forelås (3. december 1874), hvori den gav skolelæreren tilladelse til at optage „et embedslån af skolefonden indtil 200 rd. til anvendelse ved dræning af en del af skolelodden mod forrentning og afbetaling i 10 på hinanden følgende år på betingelse af, at sognerådet påtager sig et nøjagtigt indseende med dræningens forsvarlige og hensigtsmæssige udførelse efter planen, samt tillige garanterer rentens og afdragens rette erlæggelse“.

Rådet vedtog at indgå på de opstillede betingelser for lånets erhvervelse.

I samme møde besluttede rådet, „da man fandt tegningen hensigtsmæssig og de deri foreslåede forandringer nødvendige, at indsende den til approbation for derefter til næste sommer at lade arbejdet udføre“.

Der fremlagdes en tegning (9. februar 1875), og det bestemtes at afholde licitation over forandring og tilbygning ved Ramsing skole den 16. februar, og at den skulle foretages således: Først opråbes snedkerarbejdet, derpå tømmerarbejdet, så murerarbejdet, tækning, mønning og tilsidst materialernes tilførsel til pladsen. Sognerådet forbeholder sig ret til at opråbe flere af numrene slået sammen under eet. Arbejdet skulle helst være færdigt 1. august i år.

Denne licitation blev aflyst, fordi provst Møller i Selde forlangte forskellige oplysninger, inden forandringen og opførelsen af den nye skolestue blev foretaget.

Sognerådet har sikkert været misfornøjet med prov-

stens indgriben i sagen, og dets svar er også blevet lidt spydigt:

„Som svar på Deres spørgsmål angående approbation på den påtænkte forandring af Ramsing skolebygning tjener: I yngste klasse er der 18, i ældste 41 børn. Den påtænkte skolestue vil komme til at indbefatte nøjagtig de samme dimensioner, som den der foreslås udlagt. Loftet agtes ikke gipset. Det er aldeles umuligt, at arbejdet kan udføres i ferietiden uden uforholdsmæssige høje bekostninger. Skolebygningen er for resten så god som ny. Den er bygget for ikke mange år siden efter en af skolerådet eller skoledirektionen approberet plan. Skolestuen er stor nok efter børnenes antal. Det er heller ikke så meget beboelseslejligheden, læreren er utilfreds med, som den noget knebent tilmålte plads til stald og lade. Ved siden af sin lærervirksomhed interesserer han sig meget levende for landvæsen. Dette har i høj grad forøget skoleloddens produktionsevne og således gjort mere plads ønskelig både til opbevaring af fourage og lokale til kreaturerne. Man fandt da på en ikke altfor bekostelig måde at kunne forskaffe degnen disse herligheder ved at forandre skolen efter den indsendte tegning, men det er måske tvivlsomt, om man er berettiget til at foretage denne forandring i nævnte øjemed, og man giver i så fald afkald på den begærede approbation“.

Direktionens approbation har sognerådet fået, for den aflyste licitation blev afholdt i Ramsing skole 13. maj s. å.

Da sognerådet tænker på at lade naturalydelseerne til lærerne anskaffes dem ved licitation, foreslår lærerne selv at ville anskaffe disse, hvis sognerådet vil betale dem hver 180 kr. af „kommunens kasse“. Overenskomsten skulle gælde for 5 år fra 1875 at regne.

„I anledning heraf (20. marts 1875) tillader man sig at forespørge det høje stiftamt, om man er berettiget til

at gøre denne handel og i bekræftende fald, hvorledes man iøvrigt har at forholde sig dermed“.

Denne tilladelse har sognerådet fået, for en tilføjelse derom er forsynet med de to læreres underskrift.

I 1881 havde sognerådet fået en ordning med lærerne om betalingsmåden for fourage og tørv således, at lærerne fik 100 kr. i stedet for fourage og 90 kr. i stedet for tørv, dog bortfaldt ydelsen af fourage til Håsum skole på grund af, at skolen havde fået $5\frac{1}{2}$ tdr. jord tillagt i 1879.

Først 11 år efter forelå der en skrivelse fra provst Møller om denne sag: „Det bedes oplyst, hvor stor fourageydelsen er af distriktet til Ramsing skole, om afløsningen gælder for nuværende lærers embedstid eller for bestandig. Lærerens samtykke til afløsningen erhverves og vedlægges“.

Derpå svarer sognerådet, at den anordningsmæssig fourageydelses størrelse er 128 lispund hø og 192 lispund halm, og at sognerådet ikke har noget imod, at tilladelsen gælder i nuværende lærers tid.

Dette stadfæstes af skoledirektionen med „pålæg til sognerådet at have tilsyn med, at skolelodden ikke forringes i kulturtilstand derved“.

Det blev bestemt (9. juni 1883), at det gamle tørvehus i Ramsing skulle nedrives og et nyt opføres, men ved licitation var der ingen mødt. Uhrmageren blev lejet til at nedbryde tørvehuset for 6 kr., og for murerarbejdet ved opførelsen af det nye skulle han have 8 kr. Der blev dog udbetalt ham 21 kr. i arbejds løn ialt.

Sognerådet anbefalede udstykning af 3 parceller fra de Thomas Andersen i Ramsing tilhørende jorder, hvoraf den ene til gymnastikplads og holdeplads ved Ramsing skole. Dens størrelse er $\frac{1}{4}$ alb., hvorpå der er gl. skat af 13 øre og en præstekornstiende på $\frac{1}{4}$ fdk. byg og $\frac{5}{8}$ tdr. havre.

Man vedtog (15. december 1883), at Jens Breum skulle affatte tegning over 24 2 mands skoleborde og et bord til læreren i Ramsing skole. Det blev bekendtgjort i „Skive Folkeblad“ og „Skive Avis“ om skriftligt tilbud til „løverdag mellem jul og nytår“.

Der indkom 5 tilbud, og det laveste kom fra snedker Jens Kr. Madsen i Grove. Hans tilbud blev modtaget, og han var tilstede og underskrev konditionerne, hvorved han forpligtede sig til at levere de 25 borde til 10 kr. pr. stk., ialt for 250 kr.

For det lån, som lærer Primdal havde fået bevilget af skolefonden, og som sognerådet havde kautioneret for, var der udstedt en panteobligation på 200 rd.; denne blev slettet i 1884 og blev overleveret til Primdal af sognerådet.

I 1889 blev det bestemt, at alle i skolen mødte drenge skulle have mindst 2 timers ugentlig gymnastik i sommerhalvåret. Der meldes ikke noget om, at pigerne skulle have gymnastik.

Der anskaffedes nodetavler til begge skoler, ligeledes 10 par skiftesko til fordeling i begge skoler. Formanden skulle anskaffe tøj til overstykkerne af skoene, som Niels Trærup ville sy for 50 øre pr. par. „En del spytkasser blev overgivet til brug i skolerne, og der blev givet stærke påbud om, at lokalerne holdtes rene“.

I 1890 bestemte man at give skolebørnene en fridag i hver måned, men forøvrigt mulktene efter loven fra 1. maj d. å. Endvidere blev der anskaffet „toug“ og rebstiger til brug ved gymnastikken til begge skoler.

Året efter vedtog rådet at købe en kakkellovn af Primdal, der stod i hans dagligstue og at bytte med ham om et komfur og en gammel kakkellovn af kommunens.

Det viste sig efterhånden, at Ramsing skole var blevet for lille til de mange børn, der nu fandtes i kommunen, til trods for de to pogeskoler, der aftager en del. Den

private pogeskole i Håsum er oprettet i 1891 af Marie Hammer, der døde i Ramsing 12. september 1932. Hun havde i sine unge dage været lærerinde i forskellige hjem i Salling, bl. a. i 2 år for Niels Christensens 5 ældste børn i Sdr. Andrup, Ramsing. For pogeskolen i Håsum var hun lærerinde i 7 år.

Siden 1888 havde Ole Jensen og hans kone drevet en privat pogeskole i Ramsing i den hjørneejendom, som nu slagter Laursen bebor. Ole Jensen kaldtes ofte for „høker“, da han og konen drev en lille handel ved siden af med forskellige småting, men også for „murer“, da han dyrkede dette håndværk om sommeren ligesom de gamle degne i fortiden.

Ole Jensen androg (2. juli 1892) sognerådet om understøttelse. Sognerådet kunne ikke gå „ind på andragende, da kommunens skoler, særlig yngste klasser, ikke for tiden er overfyldte“.

Senere kom man på andre tanker, særlig da man fik brug for pogeskolerne til at aflaste de to skoler for en del børn. I efteråret 1896 vedtog sognerådet ikke alene at betale skolepenge til flere af de børn, der søgte pogeskolen i Ramsing. Der blev endog nedsat et udvalg af S. Refsgaard, Peder Ligaard og Søren Sørensen til at forhandle med Ole Murer og skolekommissionen om en midlertidig ordning af skolevæsenet i Ramsing. Sognerådet vedtog endog året efter at støtte de to pogeskoler med et tilskud på 125 kr.

Det viser sig, at den gamle skole er ved at blive for lille til de mange børn, der nu findes i kommunen. Sognerådet anmoder skolekommissionen (4. december 1897) om at overveje, hvad der bør gøres i den anledning. Det nedsatte selv et udvalg af Søren Refsgaard, Jens Kirk og Peder Lundgaard, som sammen med skolekommissionen og læreren skulle forhandle om sagen.

I sognerådets møde 16. oktober 1899 er indbudt både

skolekommissionen og læreren for at drøfte den nye skoleplan, som var udarbejdet på grundlag af loven af 24. marts 1899, der bød på store forbedringer for både skolen og dens arbejdere.

Den nye skoleplan indeholdt forslag om, at der skulle oprettes et andenlærerembede i Ramsing. Til dette forslag tilsluttede sig Peder Lundgaard, Niels Sørensen og Søren Sørensen; de fire øvrige medlemmer ville have en forskolelærerinde i stedet for med en begyndelsesløn af 450 kr. Det øvrige i skoleplanen tiltrådtes af sognerådet og indsendtes til ministeriet (16. november 1899), der stadfæstede den nye skoleplan den 21. august 1900 til at gælde fra 1. januar 1901.

Hvad det „øvrige“ i skoleplanen gik ud på er bl. a. opførelse af en ny skolebygning, og af embedsbogen ses det, at skoledistriktet kom til at omfatte Ramsing sogn, Sdr. Andrup, Bustrup og Bustrup huse.

I 1897 havde sognerådet nedsat et andet udvalg bestående af Søren Refsgaard, Niels Sørensen og Søren Sørensen til at ordne Lem, Håsum og Ramsings fællesskab med hensyn til skolevæsenet.

Efter Bustrups historie har der gennem tiderne ikke blot været retstrætte om hovedgårdens tilliggende, men også strid om, hvilket sogn den rettelig hørte til, Ramsing eller Lem. Tvivlen skal stamme fra, at den „stands-person“, som byggede Bustrup, „satte den ind på Ramsing ejendom“. Før den tid havde han beboet en anden liden gård i Lem sogn, „Vester Bustrup“. Men alligevel blev han ved at betragte sig som „Lem af Lem Menighed“. Det skal være Ramsing og Håsum sognepræst, der ca. 1750 har ansvaret for udtalelsen.

Ved kgl. reskript af 1749 blev sagen ordnet sådan, at forpagterens og møllerens med deres folk skulle søge Lem kirke. Herskabet med deres egne „domistik“ (tjenestefolk, egentlig de, der hører til huset) havde frit valg

mellem de to kirker, Lem og Ramsing, dog at offeret som forhen skulle deles mellem de to respektive sognepræster.

Hvad skolevæsen angår hører Bustrup „efter den i sin tid foregående inddeling“ under Lem skoledistrikt.

Striden om, hvor Bustrup rettelig hørte til, blussede op igen, da Lem-Vejby sogneråd androg indenrigsministeriet om at få Bustrup lagt ind under Lem. Det kom der dog ikke noget ud af, skønt det ses ikke, hvad ministeriet har svaret.

I 1870 forsøgte Ramsing sogneråd at få Bustrup helt ind under Ramsing, også hvad skolevæsenet angår. Grundene dertil er flere, men vist særlig den, at nu forlanger Lem-Vejby, at Håsum-Ramsing skal betale $\frac{1}{7}$ af deres skolevæsens udgifter for de børn, der fra Ramsing sogn søger deres skolegang i Lem kommune. Det vil sognerådet ikke gå ind på, men meddeler, „at det foreløbig er tilfreds med den hidtil bestemte ordning af forholdet mellem kommunernes skolevæsen“.

Amtet afgjorde denne strid i en skrivelse til Håsum-Ramsing sogneråd (19. marts 1872), at ca. $\frac{1}{7}$ af Lem-Vejby skolevæsens udgifter udredes af Håsum-Ramsing skolevæsens udgifter.

Fra sognerådsmødet 10. februar 1874 meddeler protokollen: „I anledningen af, at hovedgården Bustrup er henlagt under Håsum og Ramsing kommune, også med hensyn til skolevæsenet, er en ny udregning blevet nødvendigt for udredelse af naturalydelseerne til skolelæreren ...“

Denne ordning har ikke været tilfredsstillende for de forældre, hvis børn nu fik en lang skolevej. Det var dette forhold, som det side 31 nævnte udvalg skulle se at få ordnet.

Det lykkedes på den måde, at fra 1. januar 1902 er den vestlige del af Ramsing sogn fraskilt og lagt til Lem-

Vejby kommune, så nu kom Ramsing skoledistrikt kun til at bestå af Ramsing og Sdr. Andrup.

Det er også grunden til, at det trak ud med byggeriet. Det varede i alt fald to år, inden skolen var færdig til at tages i brug.

Indtil den nye skole var færdig, bestemte ministeriet, at følgende bestemmelser skulle gælde (4. februar 1901): „At de kommuner, hvor der efter den nye skoleplan er oprettet nyt lærerembede, ikke skal pålægges at træffe midlertidige foranstaltninger til tilvejebringelse af skolestuer og lærerboliger, men at børnene i det nye distrikt i sådanne tilfælde, indtil embedet bliver besat, bør søge skole til hvilken de hidtil have været henvist, og at penge-lønnen i sådanne tilfælde bespares for kommunen“.

Der blev samme år nedsat et udvalg på 3 medlemmer til at begynde forberedelse til den ny skolebygning i Ramsing. Det blev Niels Rasmussen, Jens Vester og Ole Svenningsen.

Der fremlagdes en skrivelse (20. juli 1901) fra skolekommissionen med anmodning om sognerådets „medvirken“ til at få Ole Jensen og hustru ansat ved det i følge skoleplan af 21. august 1900 oprettede forskolelærerindeembede ved Ramsing skole. Derved vil der opnås den fordel, at den nævnte skoleplan kan træde i kraft til 1. november, og den uheldige klassedeling i Ramsing ophæves, idet Ole Jensen og hustru, indtil den nye skolebygning i Ramsing bliver opført, kan undervise de til deres klasse henviste børn i deres private skolelokale.

Dette forslag tiltrådte sognerådet med den bemærkning, „at dersom skoleplanen i en nær fremtid ønskes ændret derhen, at der i stedet for et forskolelærerindeembede, oprettedes et andenlærerembede, da skal Ole Jensen og hustru med et års varsel være villige til at fra-træde embedet, dog at han er embedet sikret fra „skole-rådets“ side de første 5 år, dersom de begge er i stand

til at overtage deres skolegerning. I tilfælde af, at den ene, enten ved dødsfald eller langvarig sygdom bliver forhindret i at udfylde pladsen, må den anden finde sig i at fratræde med kort varsel“.

Forslaget blev godkendt af ministeriet s. å. (4. september 1901), og sognerådet vedtog at yde Ole Jensen „en godtgørelse af 100 kr. til tørv og husleje fra 1. november til den ny skole kan tages i brug og i samme tid leje deres skolestue“.

Et udvalg af følgende mænd: Niels Sørensen, Niels Rasmussen og Ole Svenningsen, skulle gøre indkøb af mursten til den ny skolebygning, og allerede i november 1901 forelå der tilbud fra Hostrup, Gyldendal, Vester Herup og Grundvad teglværk. Hostrups tilbud på facadesten og paksten blev antaget.

I samme møde forhandlede man om at sælge den gamle skolebygning med tilhørende jordlod til husmand Villads Jørgensen i Ramsing for en købesum af 4400 kr. Følgende slutseddel blev affattet:

„Undertegnede sogneråd for Håsum og Ramsing kommune og medundertegnede husmand Villads Jørgensen af Ramsing have dags dato afsluttet følgende handel:

Sognerådet tilstår under forbehold af amtsrådets approbation på kommunens vegne at have solgt til Villads Jørgensen skolebygningen i Ramsing med tilhørende jordlod, der er skyldsats under matr. nr. 7 b for hartkorn 2 skp. 3 fdk. 1 alb. gammelskat 7 kr. 27 øre for en købesum af 4400 kr. De øvrige betingelser ved handelen er følgende:

Køberen overtager ejendommen til 1. april d. å. med samme rettigheder og forpligtelser, hvormed kommunen hidtil har været ejer af samme, dog har han forpligtelse til, såfremt han ikke selv bebor bygningen, i løbet af sommeren at nedbryde tørvehuset samt skolestuen i den østre og lade og staldrum i den vestre ende af bygningen, ligeledes har han forpligtelse til at afgive tilstrækkelig areal af haven til den forbiløbende vejs udvidelse til en bredde af 12 alen, hvorhos sognerådet på kommunens vegne forbeholder sig ret til at

lade vejen omregulere gennem ejendommen, ligeledes forbeholder sognerådet sig kommunens ret til fri afbenyttelse af skolestuen i april måned.

I handelen medfølger grubekedel, komfur og en kakkelovn, derimod ikke skolestuens samt de to af de i beboelseslejligheden opstillede kakkellovne.

Købesummen erlægges med mindst 500 kr. til juni termin og resten til 11. december d. å. Af den del af købesummen, der erlægges i juni termin, svares ingen renter, hvorimod den øvrige del af købesummen forrentes af køberen med 4½ p. c. p. anno fra overtagelsesdatoen. Alle ejendommen påhvilende skatter og afgifter, med undtagelse af første halvårs kgl. skatter, afholdes af køberen fra 1. april, ligesom han er pligtig at betale den godtgørelse, der tilkommer læreren ved afleveringen af lodden for udført efterårsarbejde, lagte sæd m. m.

Omkostningerne ved ejendommens overdragelse deles mellem køber og sælger.

Køberen stiller tilfredsstillende kautionister for købesummens rettidige og skadesløse betaling.

Undertegnede Villads Jørgensen tilstår at have købt ovennævnte ejendom på foranførte betingelser.

Ramsing, den 13. januar 1902.

Som sælger på sognerådets vegne:

Ole Svenningsen.

Som køber:

Villads Jørgensen.

Til vitterlighed:

Kr. Thomsen.

Niels Sørensen.“

Ovennævnte blev indsendt (13. januar 1902) til amtsrådet med følgende skrivelse:

„Man tillader sig herved ærbødigst at udbede sig det høje amtsråds approbation på salget af skolebygningen i Ramsing med tilliggende jordlod på de i vedlagte slutseddell anførte betingelser.

Ærbødigst

Ole Svenningsen.“

Nogen svarskrivelse på godkendelsen af denne handel fra amtet er ikke indført i protokollen, men i alt fald har Villads Jørgensen og senere hans søn, Vilhelm, været ejer

af den gamle omstridte jordlod, som Villads Jørgensen nu kunne lægge til sin lille ejendom.

Af den gamle skolebygning står selve lejligheden uforandret tilbage på pladsen til minde om, at her byggedes i 1818 Ramsings første skolehus.

Arkitekt Pedersen, Nykøbing Mors, lavede tegningen over Ramsing skole. I sognerådets møde 19. november 1901 blev det vedtaget med 3 stemmer mod 2, at den nye skole skulle ligge på gdr. Laust Nielsens mark syd for Balling vej.

Af nedenfor nævnte skrivelse, der blev vedtaget og affattet i mødet 20. december 1901, ser man, at lærer Primdal har mange indvendinger mod skolens beliggenhed og indretningen at gøre, men det føler formanden sig meget stødt over.

„Man tillader sig herved ærbødigt at fremsende tegning og overslag til en ny skolebygning i Ramsing samt et situationkort over byggepladsen og dens omgivelser.

Til de vedlagte bemærkninger fra skolekommissionen og læreren skal sognerådet ærbødigt tillade sig at ytre følgende:

At der ingen bagerovn er anbragt på tegningen, har sin grund i, at de fleste familier også på landet i de senere år er gået over til at købe deres brød hos bageren, men da den nuværende lærer ønsker en bagerovn, skal sognerådet med fornøjelse imødekomme dette, ligeledes de omskrevne forbedringer ved retirader og pissoire, derimod kan man på ingen måde indrømme nødvendigheden af det omskrevne pige- eller børnekammer i forbindelse med soveværelset, da der ovenpå, som tegningen udviser, bliver to meget hyggelige og rummelige gavlværelser med kakkellovn beregnet til gæsteværelse og pigekammer, og dersom læreren ønsker det, er man villig til at udvide disse med et tredje værelse i den sydlige side af loftsrummet med tagvindue, således at dersom lærerfamilien ønsker at benytte det ene gavlværelse til soveværelse for de større børn, det tredje da kan benyttes som pigekammer.

Dersom dette skal anbringes nede i forbindelse med soveværelset, er medfølgende tegning ubrugelig, og hvad der er

værre, det symetriske ved bygningen er forstyrret, og denne, der er temmelig lang, vil blive endnu forøget med ca. 4 alen, hvad der jo også vil fordyre bygningen en del til ingen nytte, da man så ingen anvendelse får for det store loftsrum.

Angående lærerens bemærkninger om byggepladsens uheldige beskaffenhed, og om at bygningen vil komme til at ligge tværs over en lavning som dæmning for sne, vand og fugtighed, da er denne påstand mildest talt så urimelig, at man må forbavsnes over, at en ældre mand og lærer kan fremkomme med den. Sognerådet måtte have dårlig begreb om at varetage kommunens tarv, dersom det ville opføre en bygning til 12.000 kr. i en lavning som dæmning for al det, læreren anfører. Byggepladsen er højt beliggende og som følge deraf fri for alt tilløb, aldeles sund muldjord med lerunderlag, med offentlig vej fra 3 sider og på åben mark midt i sognet, så der kan umuligt tænkes en heldigere byggeplads for Ramsing skole, end den sognerådet har valgt, men sagen er, at læreren absolut vil have bygningen opført på den gamle skoles grund, men da denne ligger indeklemmt mellem kirkegård, mejeri og en større gård, fandt sognerådet dette meningsløst.

Skulle den høje skoledirektion mod forventning dele lærerens anskuelse om, at hans stuer mangler i mål, da er man villig til at forrykke skillerummene så meget i andenlærerens køkken, at de manglende tommer kan erstattes.

Ligeledes er man villig til at indrette 2 vaskehus i baghuset, om direktionen finder det nødvendigt.

Med hensyn til lærerens bemærkning om, at ingen gårdmand ville bygge således, at hans børn skal ligge i et kammer på loftet, skal man tillade sig at udtale, at ikke en eneste gårdmandsfamilie i Ramsing har børnekammer ved siden af soveværelse, og da der ikke i tegningen i ministeriets cirkulære af 14. februar f. å. er anført sådanne, er det meget naturligt, at sognerådet ikke har fundet anledning til at bringe en sådan på nærværende tegning.

Med disse bemærkninger indstiller man herved ærbødigt sagen til den høje skoledirektions approbation“.

Det ser ikke ud til, at der er sket forandringer efter lærer Primdals ønsker udover, at der blev vaskehus til hver lejlighed, indrettet i udbygningen, sammenbygget

med skolebygningen og vinkelret på denne vendende mod syd ned i haven.

De vedlagte bemærkninger fra skolekommissionen og lærer Primdal er ikke fundet meddelt noget steds, så vi får slet intet at vide om, hvad skolekommissionens bemærkninger gik ud på, nogle af lærerens er jo anførte.

Der ses heller ikke noget om, hvad skoledirektionen har sagt om ovennævnte skrivelse, men den ny skolebygning kom i alt fald ikke til at ligge der, hvor sognerådet androg om, thi knap en måned efter afsendte sognerådet følgende skrivelse til amtet:

„Man tillader sig herved ærbødigst at udbede sig det høje amtsråds approbation på købet af en byggeplads til en ny skolebygning i Ramsing på de i vedlagte slutseddel anførte betingelser.

Som grund til, at sognerådet har fundet det formålstjenligst at sælge den gamle skole med tilliggende jordlod og købe en byggeplads til en ny skolebygning, skal man ærbødigst tillade sig at anføre:

Som følge af den ny skolelov af 1899 er det blevet en tvungende nødvendighed at oprette nyt forskolelærerindeembede i Ramsing, og efter andragendet fra skolekommissionen og sognerådet har ministeriet for kirke- og undervisningsvæsenet i skrivelse af 4. september f. å. billiget, at Ole Jensen og hustru, der i flere år har haft en privat pogeskole i Ramsing, midlertidig er antaget til at besørge undervisningen ved dette embede i stedet for en forskolelærerinde. Sognerådet har så fra 1. november d. å., indtil ny skolebygning er opført, lejet lokale hos nævnte Ole Jensen, og da den gamle skolebygning, der er opført for 45 år siden, er så langt fra at være tidssvarende, at en tilbygning ikke kan anses for at være hensigtsmæssig, har man fundet det mest i overensstemmelse med kommunens tarv at afhænde den gamle skolebygning og jordlod samlet og så købe en byggeplads til den ny skole, så meget mere som denne har en i flere henseender langt heldigere beliggenhed end på den gamle plads.

SLUTSEDEL

Undertegnede sognemænd for Håsum og Ramsing og med-

undertegnede gårdmand Kr. Thomsen af Ramsing have dags dato afsluttet følgende handel:

Sognerådet tilstår under forbehold af amtsrådets approbation at have købt af Kr. Thomsen en byggeplads på 6 skp. land til en ny skolebygning for en købesum af 800 kr.

Byggepladsen er beliggende syd for Balling vej, begrænset i den vestlige side af skellet mellem Laust Niensens og Kr. Thomsens jorder, og i den østlige side af Kr. Thomsens markvej. Dens længde fra vejen og syd på bliver ca. 108 alen. Den overtages af kommunen til fri brug og rådighed, såsnart approbationen på købet foreligger. Købesummen forrentes med $4\frac{1}{4}$ p. c. pro anno fra 11. juni til 11. december termin, til hvilken tid den udbetales til sælgeren, der da giver kommunen skøde på ejendommen. Omkostningerne ved loddens fraskillelse afholdes af kommunen, de øvrige af overdragelsen flydende omkostninger deles lige mellem køber og sælger.

Sognerådet er pligtig til for kommunens regning at sætte forsvarligt hegn langs loddens søndre side.

Medundertegnede Kr. Thomsen tilstår at have solgt ovennævnte byggeplads til sognerådet på de anførte betingelser.

Ramsing, den 13. januar 1902.

Som sælger:

Kr. Thomsen.

Som køber på sognerådets vegne:

Ole Svenningsen.

Til vitterlighed:

Villads Jørgensen.

N. Sørensen."

Måske er andragendet af 20. december 1901 slet ikke indsendt, det findes ikke underskrevet, den tone, hvori det var fattet, egner sig heller ikke så godt i offentlige skrivelser. Det ovennævnte andragende er forfattet knap en måned efter og i en hel anden tone.

Skønt erklæring om udstykning af jord til den nye skolebygning først forelå i august måned s. å., havde man forlængst truffet foranstaltninger angående bygningen af skolen. I mødet 15. marts 1902 forelå der tilbud på murer-, tømrer- og snedkerarbejdet samt leverance af tømmer, cement, kalk, 24 læs syld og sand. Peder Mortensen i Ramsing fik tømrer- og snedkerarbejdet for 2325 kr., leverance af tømmermateriale, cement og kalk overdroges

købmand Kjærgaard i Lihme, Jens Kirk og Laust Skov i Ramsing leverede syld, medens Andreas Rasmussen i Vejby leverede mursten. Der blev købt tagsten fra fabrikken i Nykøbing for 814,50 kr. og cement fra L. Laursen i Daugbjerg, ialt 111 tdr. a 3,25 kr. = 360,75 kr. Malerarbejdet er udført af maler Jensen i Vinderup og blikkenslagerarbejdet af N. Stampe.

Den 22. september 1902 meddelte provsten, at den ny skolebygning er færdig om et par dage, og sognerådet bestemte at tage skolen i brug 29. september, som altså må være skolens indvielsesdag.

Man har fortalt mig, at der ikke blev holdt nogen som helst indvielsesfest i den anledning. Børnene kom, og man begyndte på skolearbejdet; mere enkelt kan der vel ikke begyndes på et arbejde, som har så stor betydning for hele sognets opvoksende slægt i årene fremover.

Den nye skolebygning kom til at koste 13.900 kr., hvoraf de 13.556,40 kr. er for selve skolen med tilkøbt jord, mens resten er for planering, plantning, hegn m. m.

Ved salg af den gamle skole med jord havde man fået 4400 kr., og ved salg af Håsum skolelod havde man fået 5500 kr., så man havde et beløb af 9900 kr. at bygge Ramsing skole for. Desuden havde man lånt 3300 kr. i sparekassen, så man havde en gæld på ca. 6000 kr. ved skolens opførelse, men i følge loven af 1899 kunne man få tilskud af statskassen til bestridelse af udgifter ved opførelse af nye skolebygninger. Sognerådet havde bedt skoledirektionen om godkendelse af at optage et lån på 6000 kr. i Viborg Bys og Omegns Sparekasse, men stiftamtmanden rådede sognerådet til at forhøje lånet til 7000 kr., som staten så ville give tilskud af; overskydende 1000 kr. skulle bevares „som et kommunen tilhørende aktiv“.

For at få bedre gang i skolegymnastikken havde ministeriet bestemt, at der kunne ydes tilskud til opførelse af

gymnastiksal ved skolerne på landet. I mødet 4. december 1909 bestemte sognerådet at lade opføre 2 gymnastikhuse ved Håsum og Ramsing skoler. De beregnedes til at ville koste 10.000 kr., som man ville låne.

Året efter i marts forelå der tilbud på mursten fra Hostrup og Gyldendals teglværk at levere på byggepladsen. Det laveste tilbud kom fra Gyldendal ved murer Hans Madsen i Ramsing. Dette tilbud på helbrændte røde sten til 24 kr. pr. 1000 stk. og for helbrændte flammede sten til 20 kr. pr. 1000 stk. antog sognerådet. De øvrige licitationer skulle udbydes gennem de tre aviser: „Skive Folkeblad“, „Skive Folketidende“ og „Skive Socialdemokrat“.

I marts forelå flere tilbud, følgende fik arbejdet:

Murerarbejdet med tillæg af materiale, mursten undtagen: Hans Madsen i Ramsing for begge huse til 1945 kr.

Tømrer- og snedkerarbejdet med tillæg af materiale: Tømrer Vinkel i Skive for 1040 kr. pr. hus.

Tømrermaterialet til Ramsing skole skulle leveres fra Ny Mølle og til Håsum fra Christensen og Laursen, Skive.

Malerarbejdet ved gymnastikhusene fik Chr. Sørensen i Balling for 310 kr..

Det skal lige anføres, at en Marie Andersen, Hårup pr. Silkeborg, 1887 blev antaget som lærerinde på fattiggården for en løn af 100 kr. for et år. Der har måske været flere, men der er ikke set flere anført.

I 1900 var der blevet oprettet et forskoleembede i Ramsing, og Ole Jensen og hans kone var begge i fællesskab antaget til at bestride dette embede. De var jo ikke pensionsberettigede, men det har man sikkert syntes, at de burde være for at kunne nyde godt af pensionen. Skolekommissionen ansøger (5. december 1903) sognerådet om, at de i forening skulle indgå med et andragende til ministeriet om at få lærer Ole Jensen og hustru fast ansat i forskoleembedet. Det vedtog sognerådet med 5 stemmer

mod 2, nemlig Niels Nørgaard og Niels Sørensen. Ministeriet fastansatte dem fra 1. marts 1904.

Forskoleembedet blev forandret 26. oktober 1922 til et lærerindeembede.

Den næste store udvidelse af Ramsing skole skete efter skoleloven af 1937, der bestemte, at alle skoler på landet inden en vis tid skulle undergå en del forandringer. På grund af de truende krigsudsigter drøftede sognerådet meget indgående, om byggeriet skulle begynde straks eller udsættes. Resultatet blev, at man besluttede at begynde straks. Endvidere bestemte rådet at bygge en hel ny skole i Håsum.

Man købte straks den slags materiale, som man mente ville stige mest, hvis krigen kom.

Skolens hovedfløj fik en stor tilbygning på midten, der rummer forgang og to opholdsstuer for børnene, en for drengene og en for pigerne, hver forsynet med to vaskekummer og to radiatorer, thi der blev indlagt vand og centralvarme overalt. Opholdsstuerne er to store rummelige lokaler, der står i forbindelse med den gamle skolegang med direkte adgang til de to gamle klasseværelser.

Fra forgangen er der opgang til første sal, hvor der er indrettet bibliotek, skolekøkken med spisekammer og opvaskerum og en stor lys skolestue til aftenskole, ungdomsundervisning m. m. Den er nu taget i brug som skolestue, da der er oprettet et tredje embede ved skolen.

Under tilbygningen er der kælderrum, og på begge sider af hovedindgangen er der nedgang til moderne toiletter, henholdsvis for drenge og piger. I kælderen findes to store brændselsrum samt centralvarmefyret, der leverer varme til hele skolebygningen. Ovre i gymnastiksalens gang er der et varmlufts anlæg, der opvarmer det hele derovre. Gymnastiksalen har også fået en tilbygning. For neden er der indrettet et stort baderum med brusebad og fodbad, et afklædningsrum og et mindre tørrerum.

Ovenpå er indrettet en moderne sløjdsal med 16 undervisningsbænke samt et mindre opbevaringsrum til materialer.

De to udbygninger, der var bygget vinkelret på hovedbygningen, er erstattet med to nye i forlængelse af skolebygningen.

Der var kort forinden anlagt lege- og sportsplads vest for skolen. For nordenden af denne plads blev der bygget et stort læskur.

Hverken i 1857 eller i 1902, da der blev bygget to helt nye skoler i Ramsing, blev der holdt nogen indvielsesfest. Denne gang gik det ikke af i stilhed. Den 8. januar 1941 om formiddagen kom en stor kreds af autoriteter for at besigtige og godkende skolen, den første på Skiveegnen, der opfylder skolelovens bestemmelser. Efter 1½ års forløb stod skolen færdig til at tages i brug. Den nye skole i Håsum kostede ca. 120.000 kr., Ramsing skole 50 à 60.000 kr., uhørt billigt efter hvad det nu koster at bygge for at opfylde skolelovens krav, som efter så mange års forløb langt fra er opfyldt endnu.

Af skoleautoriteterne kan nævnes stiftamtmand Buchwald, kredslæge Kamp, amtsskolekonsulent Villumsen, skolekommissionen, der sammen med sognerådet, arkitekt Tage Hansen m. fl. tog det hele i øjesyn. Man havde kun rosende ord om det, der var udrettet her, og ønskede sognerådsformand Thomas Thomsen og Julius Dalgaard til lykke med skolen, ligesom de mange håndværkere blev takket for deres veludførte arbejde ved ombygningen.

Ved 13-tiden samme dag samledes mange af sognets beboere i gymnastiksalen omkring de dækkede kaffeborde. Thomas Thomsen bød velkommen, og efter en kort oversigt over arbejdet og beslutningen om at bygge, udtalte han ønsket om, at skolens personale ville have glæde af deres nye arbejdsplads, at de ville gøre børnene forståeligt, at der måtte værnes om denne bygning.

Amtmand Buchwald takkede sognerådet for den dejlige skole og ønskede såvel både sognets beboere som de mænd og kvinder, der fik deres gang her, til lykke med skolen, at de må oplære børnene til at holde vor Gud, vort land og vor konge i ære, at det må være en sund og klog ungdom, der går ud fra denne skole.

Amtsskolekonsulent Villumsen sagde bl. a.: Det skal være en tro kristen og dansk ungdom, der skal omgives af smukke og tidssvarende rammer. Der burde lægges stor vægt på opdragelsen af børnene. Han mindede hjemmene om, at de også skulle deltage i arbejdet.

Lærer Sidelmann takkede sognerådet for den ombyggede skole, men også for de mange gange, det har opfyldt vore ønsker om forbedringer, således da vi fik bygget kviste på lejligheden, hvor der blev indrettet store og lyse soveværelser med badeværelse ved siden af. Fortalte lidt om skolens historie og omtalte kort de lærere, der havde virket ved Ramsing skole gennem tiderne, indbød til sidst alle til at bese lejlighederne, så de kunne se, hvor dejlig vi boede.

Pastor Lerfeldt omtalte samarbejdet mellem kirke og skole og ønskede, at dette samarbejde ville fortsætte på samme måde eller i endnu større udstrækning.

Stiftamtmanden udtalte til sidst bl. a.: Der kan opstå strid af mindre karakter, men kalder fædrelandet på os, og gælder det vor frihed, står vi sammen, skulder mod skulder, og danner et ubrydeligt værn. Foreslog og ledede et nifoldigt leve for kongen.

Festen sluttede med, at man sang „Kong Kristian“.

Lidt om lønforholdet i de 100 år.

Indtil loven af 1856 blev lærernes løn mest udbetalt i naturalier, men nu indførtes en regulering af deres løn, reguleringssum, en gennemsnitlig angivelse i penge af værdien af embedets skiftende biindtægter og natural-

ydelser. Lærer Dyhrbergs løn blev udregnet på følgende måde:

Bolig	20 rd.		
Offer	40 "		
Skolepenge	14 "		
Jordtilliggende	40 "		
Græsleje (jordlodden for lille)	11 "		
4 læs hø a 4 rd.	16 "		
8 læs halm a 3 rd.	24 "		
6 td. rug a 5 rd. 4 mk. $3\frac{3}{5}$ sk.	34 "	1 mk.	$5\frac{3}{5}$ sk.
10 td. byg a 3 rd. 5 mk. 1 sk.	38 "	2 "	10 "
20 td. byg a 3 rd. 5 mk. 1 sk.	76 "	5 "	4 "
10 læs skudtørv a 2 rd.	20 "		
20 læs hedetørv a 1 rd.	20 "		
Kirkesangerløn	20 "		
Ringning	10 "		
		<hr/>	
		384 rd. 3 mk. $3\frac{3}{5}$ sk.	

Reguleringssummen blev ansat til 314 rd. 5 mk. 10 sk. Da bolig, have og brændsel var fri, blev det ikke regnet med i reguleringssummen. Af denne sum skulle læreren betale $\frac{1}{40}$ til skolefonden for at sikre sin eventuelle enke $\frac{1}{8}$ af embedets reguleringssum. Senere var der vist noget om, at læreren skulle tegne en overlevelserente for at sikre sin eventuelle enke en understøttelse.

For lærer Borregaards vedkommende er der noget, der hedder „Julerente“, $3\frac{1}{2}$ ol æg, 2 lispund smør, 10 pund ost anslået til 4 rd. 36 sk., som fradrages i kornlønnen. Primdal har noget som kaldes „Småredsel“, anslået til det samme. Det var mindre ydelser i naturalier ved f. eks. barnedåb, konfirmation og barselkoners indledning.

For Ramsing var reguleringssummen i 1856 ansat til 607 kr., 1866 til 826, i 1876 til 954 og i 1886 til 1150,40 kroner.

Efter skoleplanen gældende fra 1. januar 1901 er skolelodden skilt fra, og for afkortning ydes der 175 kr. og for fourage 103,42 kr., som indgår i begyndelseslønnen.

Ved lov af 24. marts 1899 blev der ydet statstilskud, der steg efter alder og tjenestetid. Afkortning for offer og accidenser fastsattes til en bestemt sum af 193,54 kr., uden hensyn til om læreren fik mere eller mindre i offer, tiest mere. Begyndelseslønnen er i 1902 anført til 800 kr. og statstilskudet til 700 kr. I 1911 til 1000 og i 1917 er begyndelseslønnen 1200 kr., men intet statstilskud anført, måske fordi det er en ung lærer.

Der kom en ny lønningslov i 1908, som bestemte, at lønnen for første- og enelærere på landet skulle begynde med en løn fra 900 til 1400 kr. og slutte med en løn fra 1900 til 2400 kr.

Ved den nye lønningslov i 1919 blev førstelærerens begyndelsesløn 2640 kr., som kunne stige til en slutløn af 4440 kr., og dertil kom de forskellige tillæg. Læreren skal nu selv sørge for brændsel og betale i husleje 330 kr., hvilken er steget en del i årenes løb.

Siden er begyndelseslønnen steget til 2700 og sidst til 3120 kr. og med de forskellige tillæg, ledertillæg ikke medregnet, til en slutløn pr. 1. april 1957 på 15.595,50 kr. Fra april 1958 gælder en ny lønningslov.

Kirketjenesten har altid været knyttet til et bestemt lærerembede i hvert kirkesogn og er det de fleste steder endnu, men lærerne kan blive fri, hvis de ønsker det. Kirkesangerlønnen var på 50 kr.; den steg i 1901 til 100 kr. Kirkebylærerløn var i mange år kun 50 kr., er nu 100 kr. Offer og accidenser blev afløst 1. april 1919, højtidsoffer med 102 kr., offer ved andre lejligheder samt accidenser med 116 kr.

I 1922 blev kirkesangerens løn ansat til mindst 300 kr. plus 15 kr. for hver påbegyndt 100 indbyggere, siden steget til 25 kr. Lønnen steg senere til 675 kr., i 1946 var den 945 kr., og fra 1949 steg den procentvis til den med 75 procents forhøjelse i 1952 var på 1181,25 kr.

Der blev, vist i 1934, anskaffet harmonium til kirken.

Min kone spillede i flere år for 200 kr., senere hævet til 300 kr. ved lønningsloven af 1922, efter hvilken lov organisten skulle lønnes i lighed med kirkesangeren, og hendes løn kom op på 550 kr., der med de samme satser som kirkesangerens løn i 1952 kom op på 1006,75 kr.

Søndag den 9. december 1951 blev det nye orgel i Ramsing kirke indviet. Det er skænket af gård- og handelsmand P. Chr. Jørgensen, Nr. Ramsing. Kirkens harmonium fik skolen.

Forskoleembedet blev lønnet med 450 kr. i 1902, i 1911 med 550 kr. og i 1917 med 650 kr., mere har jeg ikke fundet om disse lønninger.

Lærerindens løn blev i 1919 ansat til 2340 kr. I frk. Petersens tid blev lærerindens løn hævet op til samme højde som førstelærerens. Med alle tillæg kan deres slutløn april 1957 blive på 14.203,50 kr.

Unge lærere mellem 25 og 30 år har en begyndelsesløn på 9865 kr.

Lærere ved Ramsing skole gennem 100 år.

1. *Peter Schmidt*, f. 7/11 1832 i Burgårde, Græstrup, søn af lærer Jens Pedersen Schmidt og Sidsel Christensdatter. Dimmitteret fra Jelling 1853, lærer og kirkesanger i Hyrup ved Vejle 5/12 1855, i Ramsing 28/9 1857, i Sdr. Alslev, Falster, død 27/4 1892. Gift i Ramsing 28/12 1858 med Ane Kirstine Laursdatter, f. 27/12 1837, datter af Laurs Olesen og Kirstine Andersdatter fra Rævholt.

Lærer Schmidt var en mild og venlig mand, der sluttede sig en del til den gudelige bevægelse. Således kom lægprædikanten Kristen Poulsen fra Håsum og et par andre mænd ofte til Ramsing skole søndag eftermiddag og holdt møde der. En søndag var der kun mødt meget få, og da Kristen Poulsen så en del folk gå forbi, sagde han: „Disse mennesker går og tænker slet ikke på Guds rige, nej, de tænker på deres verdslige handel, hvordan de kan bedrage folk, de hører djævelen til med hud og hår“.

Derefter stod lærer Schmidt op og talte over teksten:

„Børnlille, elsk hverandre, ikke med ord, ej heller med tunge, men i gerning og sandhed“.

„Lad os i al inderlighed beflitte os på, at vor Jesu sagtmodige og ydmyge, kærlige og rene sind må kendes i al vor omgængelse. Det var godt, om vi her kunne samles til opbyggelse, men lader os ikke rive ned på andre, der ikke deltager i vore møder. De kan måske have lige så gode tanker til Vorherre som vi. Nogle kan bedst tale med ham i lønkammeret, andre opbygges bedre i offentlige forsamlinger. Lader os bede Vorherre, at vi alle må komme til at stå i flok og rad om ham, vort skønne hjerteblad ...“

2. *Niels Christensen Borregaard*, f. 23/10 1842 i Haverslev ved Fjerritslev, søn af gdr. og sognefoged Christen Nielsen Borregaard og Karen Pedersdatter. Dimitteret fra Ranum 1863, s. å. 18/11 lærer og kirkesanger i Ramsing, 1869 i Haverslev, entl. 1900, død 12/2 1927 og begravet sammen med sin hustru.

3. *Knud Kristian Pedersen Primdal*, f. 4/10 1844 i Roslev, søn af gdr. Peder Kristensen Primdal, der stammer fra „Primdal“ i Rønbjerg, og Ida Margrethe Knudsdatter. Dimitteret fra Ranum 1886, konstitueret lærer i Krejbjerg 24/2 1869 og 26/6 s. å. lærer og kirkesanger i Ramsing, entl. 1/11 1912, derefter gårdmand på Bustrup mark, flyttede senere til Skive, hvor han døde 19/5 1928. Gift første gang 21/9 1869 med Karen Sørensen, f. 25/4 1847, død 18/6 1872, gift anden gang 17/9 1872 med Inger Marie Sørensen, f. 24/7 1856, død 22/5 1929, begge døtre af gdr. i Sdr. Andrup Søren Pedersen og Margrethe Andersdatter fra Rævholt, en søster til lærer Schmidts svigermoder.

Af 16 børn blev 3 af sønnerne lærere og 2 af døtrene lærerinder, af børnebørnene er der flere, der er gået lærervejen.

Lærer Primdal var en „frihedsmand og ung af sind“. Det får man også indtryk af ved at læse hans levnedbeskrivelse. Næsten hver sommer var han på forskellige grundtvigske højskoler eller på kursus. Han var levende interesseret i tidens rørelser, var med til at få bygget et forsamlingshus i 1879, et af de første på egnen, hvor mange af de førende mænd inden for højskolen, men også andre bekendte mænd talte, undertiden ved flere dages møder, hvortil mange fra hele Salling strømmede, en enkelt gang skal der have været ca. 700 mennesker. Som den frihedsmand, han var, interesserede han sig selvfølgelig også for politik. Primdal var ikke

altid enig med redaktør Carl Hansen i Skive, og mange er de artikler „Ven Carl“ og „Ven Primdal“ skrev i „Skive Folkeblad“, hvori de sagde hinanden deres mening ligeud. Lærer Primdal var rigtig en type på de gamle „degne“, der med ildhu virkede både i og uden for skolestuen.

4. *August Christian Gamdrup*, f. 11/1 1886 i Tønning, søn af fabriksarbejder Peder Christian Gamdrup og Kirstine Gundersen. Dimitteret fra Gedved 1910, lærer paa Ourø optagelseshjem, 1/2 1913 lærer og kirkesanger i Ramsing, 1/11 1913 i Ring pr. Avning, 1918 lærer i Havnevejens skole i Grenå, entl. 31/12 1954. Gift 11/5 1913 med Agnes Madsen fra Gedved.

5. *Søren Christian Madsen*, f. 28/9 1889 i Lild, søn af smed Anton Madsen og Petrine Sørensen. Dimitteret fra Ranum 1913, samme år vikar i Vigsø, Thy, løn 60 kr. pr. måned, 1/6 1914 konstitueret og 1/11 1915 fast ansat som førstelærer og kirkesanger i Ramsing, 1/11 1922 i Ullits, årskursus, 1/10 1928 lærer, senere overlærer i Thisted, entl. 1/10 1954. Gift 26/10 1915 i Ramsing med Karen Elise Madsen Østergaard Kirk, f. i Ramsing 6/10 1896, datter af gdr. Jens Kirk og Ane Jespersen.

6. *Isak Villumsen Isaksen*, f. 15/1 1897 i Gjettrup, Thy, søn af gdr. Isak Hartvig Bole Isaksen og Else Marie Nielsen. Dimitteret fra Nr. Nissum 1918, 17/10 s. å. årsvikar i Lindalsminde skole, Vestervig, soldat, sekondløjtnant, 1/1 1921 andenlærer i Borbjerg, 1/2 1923 førstelærer og kirkesanger i Ramsing, 1/1 1926 førstelærer i Borbjerg, død 9/1 1949 på kommunehospitalet i Århus, begravedes på sin 52-årige fødselsdag på Borbjerg kirkegård. Sjældent havde sognet set en større begravelse, henved 1000 mennesker. Mange af sognets beboere, kolleger og venner udtalte mindeord og sagde tak for hans virke i skole, kirke, bibliotek, foredrags-, ungdoms- og gymnastikforeninger. I „Folkeskolen“ skrev en af hans venner nogle fine og sande mindeord om ham.

Gift i Borbjerg 11/10 1924 med Klara Bertelsen, f. 4/2 1901 i Nr. Risum i Borbjerg, datter af gdr. Bertel Bertelsen.

7. *Holger Jørgen Jensen Holm*, f. 12/9 1900 i Kragelund ved Silkeborg, søn af husmand Carl Jensen, plejesøn hos onkelen, gdr. Jens Holm, Kragelund, hans moder døde, da han var 4 år gammel. Dimitteret fra Jonstrup 1921, vikar i Kragelund i 2 måneder, 1/9 1921 lærer ved Billum biskole ved Varde, 1/11 1922 andenlærer i Bostrup skole, Vamdrup sogn, 1/9 1923

andenlærer i Øse ved Varde og organist ved Øse kirke, 1/4 1926 førstelærer og kirkesanger i Ramsing, 1927—28 årskursus, 1/10 1930 ansat ved kommuneskolen i Ribe. Gift 6/8 1925 med Clara Nielsen, f. 6/1 1904, datter af gdr. Jens Kristian Nielsen i Øse.

Fru Holm blev efter et års uddannelse på kvindehøjskolen i Hoven kun 16 år gammel vinterlærerinde ved Rousthøj skole ved Varde i 5 vintre.

8. *Andreas Sidelmann*, f. 20/10 1886 i Naur gl. skole, søn af lærer Thomas Sidelmann og Ane Cecilie Andreassen. Til skolen hørte en større jordlod, men fra syvårsalderen opvokset ved landbruget i Bjergård, som fader havde købt og som stadig er i familiens eje. Gennemgik et kort malkekursus på Dalum, elev på Staby, dimitteret fra Silkeborg 1911, i vintrene 1911—13 vinterlærer ved Nørbølling skole ved Brørup, mellemliggende sommer på Newton farm, nær Glasgow. Efter et kort kursus på Ladelund og i Mitau i Letland var jeg kontrolassistent i 2 år på flere store godser i Letland med fast bopæl hos graf von der Pahlen, Gross Eckau. Lige som jeg skulle overtage stillingen som kvægavlsløder på fyrst Lievens gods Gross Mesothern ved Bauske, tvang krigen mig til at flygte til Estland i nærheden af Dorpat. Efter et par måneders forløb lykkedes det mig at forlade Rusland og komme hjem til Naur, men efter en lang og besværlig rejse. Fra november 1915 til december 1918 dels kontrolassistent i Skotland og England og dels assistent på mejeriskolen ved Kilmarnock i Skotland, derefter hjemme i Naur. December 1919 forsøgsmedhjælper på „Rosenfeldt“ ved Vordingborg, april 1920 medhjælper på mejeriet „Trifolium“ i Maribo, september s. å. forsøgsassistent på „Ourupgård“ ved Nykøbing Falster.

Fra 1/12 1921 andenlærer på Harboøre, 1/1 1923 lærer ved Tåbel skole, Vestervig sogn, 1/1 1931 førstelærer og kirkesanger i Ramsing, entl. 30/9 1952, siden bosat i Skive. Har udgivet „Sidelmann-slægten“ 1950.

Gift 10/11 1922 med Rigmor Kristy Lauritsen, f. 16/7 1894, datter af portør Hans Lauritsen, Struer, og Nielsine Petrine Sørensen, dimitteret fra Th. Langs forskoleseminarium i Silkeborg 1921, en kort tid vikar ved Mejrup nordre skole for Kirstine Sidelmann, 1/8 1921 lærerinde i Gade skole, Naur, entl. 31/10 1922.

9. *Jens Oluf Bay Østergaard*, f. 31/3 1911 i Blenstrup, Gerlev, Randers amt, søn af gdr. N. Kr. Østergaard og Elise

Petrea Pedersen Bay. Dimitteret fra Nr. Nissum 1935, vikar i Råby og Blenstrup, 1/11 1936 andenlærer i Udbyneder pr. Havndal, 1/12 1941 enelærer i Manstrup pr. Aggersund, 1/10 1946 førstelærer i Magstrup pr. Simersted, 1/11 1950 førstelærer i Oldrup pr. Hundslund, 1/11 1952 førstelærer og kirkesanger i Ramsing. Gift 13/10 1940 med Else Møller Nielsen.

1/1 1954 oprettedes et nyt lærerembede ved Ramsing skole.

1. *Knud Mortensen*, f. 13/9 1927 i Hobro, søn af dommerfuldmægtig J. H. Mortensen og Agne(s) Johanne Henriksen. Dimitteret fra Århus 20/12 1953, lærer i Ramsing 1/1 1954, lærer i Odense 1/1 1955.

2. *Anders Mortensen*, f. 25/9 1927, søn af møbelfabrikant J. Mortensen, Durup, dimitteret fra Gedved 1954, 1/8 s. å. timelærer i Nykøbing M., 1/5 1955 lærer i Ramsing, 1/1 1957 lærer på Sjælland, gift.

Ramsing forskole og lærerinder.

1. *Ole Jensen*, f. i Ramsing 3/7 1858, søn af husmand og murermester Niels Chr. Jensen og Ane Laursdatter Vestergaard, murer, 2 år på Gedved seminarium, en kort tid på Askov højskole, derefter lærer i 5½ år ved Tranebjerg friskole, begyndte en privat skole i Ramsing 1888, forskolelærer i Ramsing 1/1 1901, fast ansat 1/3 1904, entl. 30/9 1922, død på Skive sygehus 16/5 1926. Gift i Thise 29/4 1881 med Dorteia Jensen, f. 28/11 (26/11) 1857, datter af Jens Jakobsen og Cecilie Marie Nielsen, død i Ramsing 1/3 1934.

2. *Thyra Bugge*, f. 30/1 1898 i Mosbjerg præstegård, datter af pastor Thomas Bugge, senere i Vrejlev, og Laura Antonie Brandstrup. Dimitteret fra Ranum 1920, lærerinde på Løvstrupgård (Højbergsgave) på Skjernegnen, senere Fåkse Ladeplads, 1/3 1923 i Ramsing, entl. 1/3 1928 på grund af sygdom; havde i tiden 1926—28 flere vikarer.

3. *Bothilde Marie Petersen*, f. 26/6 1901 i Lustrup ved Ribe, datter af gdr. Peter Hansen Petersen og Johanne Petersen. Dimitteret fra Ribe 1926, s. å. vikar i Lustrup, 1/9 1928 lærerinde i Ramsing, årskursus, 1/4 1945 lærerinde i Esbønderup, Nordsjælland, nu i Bramminge.

4. *Kristine Kathrine Søndergaard Pedersen*, f. 9/3 1922 i Lem pr. Brodal. Dimitteret fra frk. Th. Langs seminarium i Silkeborg 1945, lærerinde i Ramsing 1/8 s. å., gift med lærer Nielsen fra Silkeborg, og begge fik ansættelse ved Nr. Nebel realskole 1/8 1946.

5. *Johanne Marie Nygaard*, f. 13/4 1925, datter af gdr. Alfred Nygaard i Mejrup, senere i Måbjerg. Dimitteret fra Århus 1947, lærerinde i Ramsing 1/8 1947, entl. 1/8 1948, gift 21/11 1948 med gdr. Eigild Madsen, Neder Telling, Hjerm, senere Sdr. Ballegård i Sir ved Holstebro.

6. *Ester Margrethe Hansen*, f. 17/3 1926 i Ebeltoft, datter af snedkermester Hansen. Dimitteret fra Århus 1948, lærerinde i Ramsing 1/8 s. å., gift i Århus med kontorist Skriver, Sabro maskinfabrik, søn af lærer Skriver i Nykøbing på Mors; 1949 ansættelse ved Århus skolevæsen.

7. *Esther Marie Jensen*, f. 6/2 1920 i Vandel, datter af Johan Peter Jensen og Eva Hansine Jensen, Kollund, dimitteret 1949 fra Gedved og 1/8 s. å. lærerinde i Ramsing og 1/12 1950 ved Mou centralskole.

8. *Ellen Pedersen, født Svenstrup*, f. i Tved skole ved Thisted 25/8 1926, realeksamen fra Thisted 1944, dimitteret fra Århus 1948, lærerinde ved Jørgensby skole i Flensborg, årskursus i tysk i Flensborg 1949, senere ansat ved Vesterlund skole, hvor hendes mand også var lærer. Gift igen 10/4 1952 med sin svoger, boghandler Erik Pedersen, Ålborg, lærerinde i Ramsing fra 1/2 1951 til 1/5 1952, ansat ved Ålborg skolevæsen.

9. *Else Østergaard, født Møller Nielsen*, f. 14/12 1914, datter af murermester N. C. Nielsen i Kjellerup. Dimitteret fra frk. Th. Langs seminarium i Silkeborg 1936, lærerinde 1/5 s. å. i Gørslev, Sjælland, entlediget 30/9 1940, lærerinde 1/11 1946 i Simersted, 1/11 1950 i Oldrup, 1/11 1952 i Ramsing, gift med lærer Østergaard her.

Foruden ovennævnte 20 lærere og lærerinder, der har virket ved Ramsing skole i de 100 år, har der været brug for en mængde vikarer. De fleste af dem er noteret i embedsbogen, for pladsens skyld tages de ikke med her, mange af dem virkede kun en kort tid.

Hermed er jeg kommet til ende med gennemgangen af Ramsing skoles historie. Mon de næste hundrede år kan nå at opvise lige så store og gennemgribende forandringer som de, der her er draget frem. Jeg vil slutte med at ønske fremtidens lærere og lærerinder ved Ramsing skole held og lykke med arbejdet.

MINDEORD

Af Otto L. Sørensen

GUDMUND SCHÜTTE

„Skivebogen“s mangeaarige Redaktør, Godsejer, Dr. phil. Gudmund Schütte til Eskjær er ikke mere. Højt bedaget, 86 Aar gammel, døde han den 12. Juli 1958 og lagdes til Hvile paa Grinderslev Kirkegaard, fulgt af Familie og stort Følge af Sallingboer samt den historiske Videnskabs Repræsentanter fra fjern og nær, der stod ham nær.

Gennem sit lange Liv stræbte han at drage Sallings Historie frem i Søgelyset og gjorde det saa genialt, at hans Artikler uden Tvivl vil blive staaende som Milepæle i Egnens historiske Litteratur. Af det, han dermed gav os, kan fremhæves „Salling Syssels Oldsaga“, „Sallingsk og furlandsk Hedenskab“, „Sallings Helligdomme“, „Nordjyllands Oldtidsgeografi“, „Eddaens Gudelære og dens Genklang i Salling“, „Vor Hjemmind“ og hans tungtvejende Bog „Epistler“ ikke at forglemme.

Meget omfattende var saaledes hans historiske Produktion, hvoraf alene det, der nedfældede sig i „Skivebogen“, blev ret overvældende, hvilket kan konstateres blot ved at kaste et Blik i den Fortegnelse, der i Aar bringes i nærværende Bind af vor Aarbog.

Han fortjener uskrømt Beundring og Tak for sit om-

fattende Arbejde, der næsten kan siges at være uden Lige, med Klarlæggelsen af oldgermansk Digtning og Etnografi, hans Fremhæven af jysk Folkestammes og jysk Folke maals nordiske Ophav, Redegørelse for vort hjemlige Hedenskabs Levn i Folketro, Folkeminder og Stednavne, ligesom hans Fremdragen af, hvad der kan give Oplysning om Salling Syssel, vor Bostavns Folk og Land.

Historisk Samfund for Skive og Omegn var hans Hjertebarn fuldt ud. Under alle Forhold, i lykkelige som trange Dage, var han altid rede til Støtte og Vejledning. Et finere og ædlere

Menneske end Dr. Schütte skal man lede længe om. Vort gamle Æresmedlem vil blive stærkt savnet.

Bronzebuste af Gudmund Schütte paa Centralbiblioteket i Skive, udført af Agnete Claudius, opsat 16. Januar 1949.

MARINUS J. GRAVSHOLT

Vort historiske Samfund mistede ogsaa et andet Styrelsesmedlem i indeværende Aar, nemlig Højskoleforstander Marinus Gravsholt, Krabbesholm, der gik bort den 3. August, kun 58 Aar gammel, efter et længere Sygeleje og begravedes paa Skive Kirkegaard, fulgt af et stort Følge paa henved 800 Mennesker.

Først for et Par Aar siden blev Gravsholt valgt ind i

Samfundets Styrelse og blev Næstformand; men allerede dengang var han præget af Sygdom og naaede derfor ikke at udrette saa meget, som han gerne ville for den historiske Sag, der ellers tilfulde havde hans Bevaagenhed.

Omend født i Vendsyssel, kom han til at elske Skive-Eggen, hvor netop Krabbesholm stod ham nær. Ved en historisk Vandring, hvor Historisk Samfunds Medlemmer var forsamlede i Krabbesholms Riddersal, fortalte han sagligt og interessant om denne Gaards ældre Historie paa Grundlag af sine omfattende Studier over dette Emne.

Hans Virke naaede vidt omkring til Skoler, Foreninger og Institutioner, da han var levende interesseret i mangfoldige Forhold, og ikke mindst i sin oprindelige Gerning, Højskolens Arbejde og Trivsel, samt sin Hobby, Lokalhistorien.

Alt for tidligt gik han bort og vil blive savnet af os, og ogsaa i vide Kredse, hvilket klart fremgik af de Mindeord, der udtaltes ved Sørgehøjtideligheden paa Krabbesholm.

M. J. Gravsholt, Krabbesholm.

Om sproglig-national Avgrænsning mellem Norden og Tyskland

Av Gudmund Schütte

Naar vi vil undersøge sproglige Grænseforhold, maa vi nøje sondre to Hovedforhold, nemlig Forskellen mellem Dialektgrænser og *Sprogbarrikader*. En *Dialektgrænse* indebærer kun en vag Sprogforskel, der ikke nationalt skiller Folk fra Folk. Nabo forstaar Nabo, naar hver taler sin egen Dialekt. Ved en Sprogbarrikade derimod har Dialekten udviklet sig til en saadan Ejendommelighed, at Naboen ikke forstaar den, men maa have den oversat.

I den romerske Oldtid dannede vor Folkefamilie Gottjod (Gottonerne, Nordlændingene) endnu en sproglig Enhed, i hvis Indre der kun fandtes rene Dialekter. Omraadet spaltedes nok geografisk ved Østersøen i et nordligt og sydligt Stykke, men dette Skel avbrød ikke den sproglige Forstaaelse. En Palle Sallingbo kunde dengang rejse gennem Holsten og Sydtyskland uden nogensinde at maatte ombytte sit Sallingbomaal med et andet Maal. Kimbrerkongen Bojerik kunde c. 113 før Kristus tage til Hohe Tauern i Østrig og til Svejts og Vesttyskland, stadig talende sit Himmerbomaal.

Men ved Oldtidens Slut revnede Enheden hist og her med Brag. Ved Udvandring og Folkefordrivelse rystedes Dialekterne om mellem hverandre; der skabtes gabende Svælg og nye Nationalfolk. Og dette var særlig Tilfældet paa et enkelt Punkt, nemlig ved den jyske Halvøs smalle Hals. I Ejder-Egnen fremkom pludselig hele fem stejle *Sprogbarrikader*. Nr. 1. Dansk-tysk Sprogbarrikade. Mange Angler og Saxer udvandrede til Britannien; Frankerkejseren Karl den Store udjog Aar 804 hele 10.000 Saxer fra Holsten og Nordhannover og indflyttede

Tyskere fra sydligere Egne. Nr. 2 og 3. Dansk-frisisk og tysk-frisisk Sprogbarrikade. Friser indvandrede fra Holland og medbragte en for Sønderjysk-Dansk og Holstensk-Tysk helt fremmed Sprogtype. Nr. 4 og 5. Dansk-vendisk og tysk-vendisk Sprogbarrikade. Fra Rusland indvandrede den vildfremmede slaviske Folkefamilie; Aar 804 skød Venderne sig helt frem til Ejderen. Disse Vender er senere fortyskede, men den dansk-tyske, dansk-frisiske og tysk-frisiske Sprogbarrikade eksisterer fremdeles og bidrager til at gøre Sprogforholdene brogede.

Med Sprogbarrikaderne følger Sammenstød mellem avvigende Kulturtyper. Dansk-jysk Lov staar i Sønderjylland overfor Friserlov i Nordfrisland og Sachsenspiegel i Holsten. Dansk Rigsstyre indførte i Sønderjylland en nordisk Inddeling i „Sysler“ og „Herreder“, medens dæroverfor i Holsten stod den almindelige tyske Inddeling i „Gauē“. Størstedelen av Sønderjylland havde Firkantgaarde eller andre danske Boligtyper; dærimod stod i Nordfrisland den typiske frisiske „Hauberg“, og Saxerhuset i det sydlige Sydslesvig.

De religiøse Typer mødtes og brødes. Kong *Harald Gormssøn* bøjede sig klogt og humant for den overmægtige tyske Kulturmission, og fik sit Folk lempelig kristnet, som han roser sig av paa sin Jellingsten, og fremstiller dær Kristus som den milde Verdensfrelser. Harald spærrede dærvæd Vejen for den brutale tyske Type, der gjorde de fanatisk hedenske Vender til retsløse Pariaer paa deres egen Grund. Knud den Store fik Kejser Konrad II til at frafalde alle tyske Krav (vel mest kirkelige) nordenfor Ejderen 1027, og *Erik Ejegod* kronede den taalmodige danske Emancipationsstræben ved 1104 at faa oprettet Lunds Ærkebispes stol og dærvæd at udløse Dan kirken fra Bremer Ærkebispes tols Overhøjhed. Bremen kæmpede forbitret dærimod endnu i 30 Aar, men i Processen for Pavens Domstol sejrede Danmark endelig med

Glans i 1134. Det er Danmarks store Kultursejr over Tyskland, og Sejren forherligedes av Islændingen *Markus Skeggjason* i hans „Eiriksdrapa“.

Saavidt var Danmarks Kamp for Ejdergrænsen stadig sejrrig, men 1232 indledtes en Tilbagevigen, da Kongesønnen *Abel* blev Hertug i Sønderjylland og i sin separatiske Stræben gav de annexionistiske Holstenere Indpas. I 1137 ægtede han den ivrig danskfjendtlige holstenske Grevedatter *Mechtild*, hvem den sønderjyske Krønike „Rydaarbogen“ kalder en „Djævelens Datter“. 1326 faar den *kullede Greve Gert* fastsat den mod Sønderjydernes Danskhed fjendtlige „Constitutio Waldemariana“, der skal udelukke den danske Konge fra nogensinde at herske i Sønderjylland. Altsaa tysk Indflydelses Nordgrænse er traktatlig skudt frem til Kongeaaen.

Denne antidanske, annexionistiske Traktat omstødes dog atter ved Unionstraktaten i Ribe 1460, som ganske vist fastslaar, at Slesvig og Holsten „up ewig ungedeelt“ aldrig mere maa skilles, men som samtidig gør Kong Kristian I til Hertug i Slesvig trods Grev Gerts Forsøg paa at udelukke Dankongen.

Dobbelt er ogsaa Virkningen av den *lutherske Reformation*. Den senere Konge *Kristian III*, der som ung blev Smaahertug i Nordslesvig, faar Aar 1526 Reformationen gennemført i sit Omraade — Nordens første lutherske Kirkeprovins —, og Dansk bliver Kirke- og Skolesprog i Landdistrikterne. Det er den nuværende Danskheds faste, urokkelige Grundlag. Men da Reformationen nogle Aar senere sejrer ogsaa i Sydslesvig, bliver den gennemført fuldtud paa Tysk. Altsaa, overfor den kirkelige Danskheds Sejrr i Nordslesvig staar Tilbagegangen i Sydslesvig. Danskheden i Kirkeordning er vegen tilbage til en Skelbæklinje svarende til den nuværende Statsgrænse. Politisk gør den danske Sag et nyt Fremstød 1718, da den separatistiske holsten-gottorpske Hertugregering paa

Grund av sit Landsforræderi under den store nordiske Krig med Sverige udjages. Politisk er Ejdergrænsen alt-saa genoprettet. Men Sejren udnytted ikke ved en energisk Fordanskning av Kirke og Skole. Tværtimod faar Generalsuperintendenten som *Struensee* og *Adler Lov* til uforstyrret at fortyske videre.

I Nordslesvig viser Danskheden sin Styrke gennem en Personlighed som Salmedigteren Bisp *H. A. Brorson* (1694—1764). Hans Salmesamling „Troens rare Clendie“ 1739 standser den truende Fortyskning av Salmesangen i den nordslesvigske Kirketjeneste. Og hans kirkelige Virksomhed i det hele gør den inderlige Religiositet til en Kraftkilde i den danske Folkesang. I samme Retning peger Oprettelsen av Rødding Højskole, 1844, *Verdens første grundtvigske Folkehøjskole*, hvis anden Forstander var den tyskfødte Pastor Helweg.

Dansk Indsats viser hær paany sin Styrke:

1840. Kong Kristian VIII genindførte efter Stænderforsamlingens Ønske dansk Retssprog i Nordslesvig.
1851. Treaarskrigens Avslutning skød dansk Kirke- og Skolesprogs Sydgrænse sydpaa til Midt-Angel. Ved sydslesvigske Retssager overlodes Sproget til Parternes Valg.
1864. Preussens Sejr i Krigens skød den tyske Stats- og Kulturgrænse frem til Kongeaaen. Samtidig veg det danske Kirke- og Skolesprogs Sydgrænse fra Midt-Angel til Skelbækken.
1888. Dansk Skolesprogs Sydgrænse veg fra Skelbækken til Kongeaaen. Kun to ugentlige danske Religionstimer levnedes i Nordslesvig.
1920. Tysklands Nederlag i Verdenskrigen skaffede os Folkeavstemningen 10. Februar. Nordslesvig stemte sig med 75 % danske Stemmer hjem til Moderlandet.

To tyske Præstedøtre stadfæstede denne Retfærdighedshandling ved at stemme *dansk*. Den ene, Fru *Charitas Lindemann*, født i Roager ved Ribe, vidnede dengang overfor en forbitret tysk slægtning: „Dette Folks Ære-

frygt for den underfulde Opfyldelse av dets kæreſte Ønſke, det var ikke Politik, — det var GUDSTJENESTE“. Man burde for ſaadanne Ords Skyld rejſe denne tapre tyske Kvinde en Æresſtøtte.

Viſſe danſke Politikere har i Anledning av Folkeavſtemningen udslynget den kategoriske Erklæring: „Hærmed nok. Grænsen ligger faſt!“. Det var noget forhaſtet. Sikkert nok har ſaa at ſige det ſamlede Danmark fuldt og faſt troet, at Sydsleſvig allerede var uigenkalde- lig fortysket. (Jeg ſelv troede det ogsaa).

Og dog har den anden Verdenskrigs Udfald 1945 viiſt os noget helt andet. Som ved et mirakuløſt Vulkan- Udbrud har Sleſvig aabenbaret ſin trods al Danſkheds- forfølgelse endnu levende Danſkhedsføleſe.

Trods Myndighedernes haarde Tryk har Sleſvigernes danſke Stemmegivning viiſt en jævn, aldeles uavbrudt Stigning ved valgene 1953, 1954, 1955. Se følgende Pro- centtal:

	1953	1954	1955
Flensborg By	32,2	36,3	37,0
Flensborg Amt	12,3	13,3	14,3
Sydtønder Amt	11,3	13,1	14,9
Huſum Amt	8,5	9,0	10,0
Ejderſted	13,3	15,9	17,0
Sleſvig Amt	11,6	11,8	14,3
Egernførde Amt	5,9	6,3	8,0

En ſaadan urokkelig Faſthed i Stemmegivningen vir- ker helt vidunderlig. Man tænker paa, at Tyskhedens Erobringskraft paa vendiſk-poliſk-preuſſiſk Grund ſiden 804 er naaet fra Ejderen øſtpaa hundrede Mile helt hen til Memel. Og ſamtidig har den fra Ejderen nordpaa ikke engang for Alvor kunnet gennemtrænge Landſtrøget de faa Mile til Flensborg Fjord. Denne Kendſgæring røber en ufattelig Sejghed hos Sønderjyllands danſke Lands- folk.

Naar vi sammenligner Modstanderne paa Stridsfronten i Sønderjylland, er det klart, at Drivkraften hos den brorsonsk vakte Kristenlejr er den rene religiøse Nationalaand, uden Iblanding av den politiske Magtfordugelse, der saa stærkt præger Modparten; jævnfør Fru Charitas' Vidnesbyrd ved Folkeavstemningen. Rent moralsk seet er der næppe Tvivl om, at Sejren tilkommer den danske Folkesag. Men tør vi stole paa, at Historiens faktiske Dom vil lade den moralske Ret veje tungere end den Grænse, der i sin Tid er dragen av den politiske Voldsmagt?

SKIVEBOGEN

udsendes til Samfundets Medlemmer. Kontingentet er kun 6 Kr., og Indmeldelse kan ske til Kassereren, Otto L. Sørensen, Frederiksgade 4, Skive, til hvem ogsaa al Henvendelse angaaende Ekspedition bedes sendt, samt til hvem Tidsskrifter og Bøger bedes adresseret. Indmeldelse modtages ligeledes af Styrelsens Medlemmer og Samfundets Repræsentanter i Sognene i Salling og Fjends:

Gdr. Laust Madsen, Aasted pr. Durup.

Gdr. Holger Overbæk, Resen pr. Skive.

Gdr. Jeppe Nielsen, Nautrupgaard pr. Durup.

Gdr. Gerhard Svenningsen, Ramsing pr. Ramsing.

Gdr. Esper Espersen, Hesthøjgaard, Roslev.

Gdr. Hans K. Jepsen, „Syvtallet“ pr. Roslev.

Gdr. Peder Kirkegaard, Trandum pr. Skive.

Fhv. Gdr. Kr. Svejgaard, „Dannehave“, Otting pr. Balling.

Førstelærer Kaj Enna Jensen, Lihme Hovedskole pr. Lihme.

Pens. Førstelærer J. C. Krogh, Skive.

Lærer N. K. Nielsen, Sæby pr. Durup.

Lærer Esper L. Dalgaard, Lyby pr. Lyby.

Uddeler Ivar Christensen, Stoholm, Jylland.

Fhv. Uddeler Carl Jensen, Lem pr. Brodal.

Bogbinder Axel Nielsen, Rødding pr. Spøttrup.

Partikulier Peter Sørensen, Gl. Hald pr. Højslev.

Proprietær Chr. Lybye, Haldborggaard pr. Skive.

(Flere Tillidsmænd modtages gerne i øvrige Sogne).

Se efter, om De mangler tidligere Aarbøger eller Skrifter.

De kan ogsaa forlanges gennem Byens Boghandlere.

NAVNELISTE

AA

- Aagaard, P., Præst 6, 8, 10,
12, 14, 16.
Aakjær, Jeppe, Forf. 19, 20,
22, 24, 25.
" Jens 25.
" Sv., Rigsarkivar 75.

A

- Abel, Konge 121.
Adler 123.
Alstrup, Th., Købm. 13, 14.
Andersen, Bertel 77.
" J. Gammelgaard
25.
" Niels Chr. 77.
" Ole og Mariane 64.
" Søren og Mette 64.
Angling, Konge 75.

B

- Bang, Johs., Præst 4, 24, 25.
Bartholomæus, Major 11.
Bechmann, Th., Købm. 13.
Bjerregård, Niels P., Lærer
17, 30, 21, 22, 25,
74.
Brandt, M., Provst 25.
Brorson, H. A., Bisp 123.
Bülou, Christian 10.
Bøgelev, N. C., Lærer 21, 22,
25.
Bønding, N., Murer 8, 11.

C

- Chr. I, Konge 119.
Chr. III, 121.
Chr. VIII, 120.
Christensen, Anders Hove 78.
" Anders og Mette
64.
" Birthe, Jorde-
moder 79.
" Else 19, 20, 21,
25.
" Laust 62.

D

- Dalsgaard, Chr., Prof. 7.
Daugbjerg, Lærer 18, 25.
Dons, Fiskehdl. 6.
Dorf, Præst, Krabbesholm
17, 18, 24, 25.
Drengsgaard, Laust 58.

E

- Erik, Ejegod 121.
Erichsen, L. L., Landm. 14.
Eskesen, Frode 75.
" Morten 75.

F

- Faber, Daniel, Kansler 9.
" Jac., Præst 9.
Fellermann, Elisabeth 11.
Fischer, Lærer 17, 18, 25.
Fogh, Bernh., Manufakturhd.
21.
Frederiksen, Søren og Abe-
lone 63.
" Søren og Ane
58, 62.
Fugl, Propr., Krabbesholm 13.

G

- Gert, Greve 121.
Gjedde, Chr., Skivehus 10.
" Helveg 79.
Gravsholt, Mar., Krabbesh.
25, 118, 119.
Gregersdatter, Mette 59.
Gregersen, Claus 61.
" Johan og Margre-
the 58, 59, 60, 61.
" Kirsten 59, 61.
Gudiksen, Gudik 70.

H

- Haaning, Maren, klog Kone
73.
Hagebro, Chr., Krovært 24.
Hald, Jac., Købm. 10.
Hansen, A. J., Provst 25.
" Carl, Købm. 8.
" Carl, Redaktør 25.
" Elin, Redaktør 21.
" H., Gdr., Ilbjerg 25.
" H. P., Musæumsf. 75.
Harald, Gormsen, Konge 121.
Hastrup, Borgm., 18, 22, 25.
Helboe, A., Overbetj. 67, 71.
Hendil, Leif, Red. 21.
Holm, Farver 13.
Horn, Carl, Byf. 8.
Hornsyld, Erasm., Frk. 16.
Høstgaard, Jens 69.
" Holger 68, 69, 78.

I
Iversen, Otto C., Overl. 22, 25.

J
Jacobsen, Præst, Skærbæk 75.
Jensen, Anton 58, 61.
" Chr. og Ane 61.
" Chr. og Ingeborg 64.
" J. C. 61.
" Kaj Enna, Lærer 25.
" Laust 66.
" Niels og Bodil 59, 61.
Jepsen, Niels 62.

Jespersen, J., Tømrer 8.
Johansdatter, Nicoline 66.
Johansen, Jeppe og Ane 62.
" Ole 61.
Johnsen, Gert, Gdr. 23, 25.
Just, Jens, Købm. 16.
" N. C., Snedker 11.

K
Kamph, Provst 5, 6.
Karl den Store 120.
Kjærumgaard, Præst 13.
Knud den Store 121.
Knudsen, Chr. og Mette 62.
" Niels og Bodil 61.
Komdrup, Farver 13.
Kristensen, Evald T., 68, 73,
74.
" H. P., Red. 25.
Krogh, J. C., Lærer 4, 17, 23,
25.
" Chr. N., Lærer 17, 25.
" Nic. Præst 9.
" Rektor 9.
Kæmpe, A., Murer 11.
Kæstel, Krabbesh. 18, 25.
Kvolsgaard, Seminariel. 74.

L
la Cour, Vilh. 74.
Larsen, Læge, Vihøj 73.
Lauritzen, Borgm. 13.
" Chr., Skræder, og
Mette 65.
Laustdatter, A. C. 58.
Laustsen, Jens og Karen 62,
65.
" Niels 62.
Lavrson, Købm., Harre 21, 25.
Lazarus, Frue 13.
Legenfelt, Gösta 72.
Lindemann, Charitas 123.

Lorentzen, A., Organist 14.
" O. F., Drejer 14.

M
Madsen, Woldh., Borgm. 21.
Majonér, Cathr. 9.
Mectild, Grevedatter 121.
Melgaard, Niels 25.
Mortensen, Esper, Gdr. 17.
" Svend, Lærer 25.
Müller, Bankd. 19, 22, 25.
Møller, Provst 6.

N
Neerup, Red. 17, 18, 25.
Nielsdatter, Kirsten 61.
Nielsen, Bertel, Foderm. 77.
" Jac. 66.
" Jeppe og Kirsten 62.
" Johan 61.
" Laust 61.
" Nicol. 62.
" Niels 14.
" Peter i Vinde 77.
Nyholm, Lærer 76.
Nørgaard, Anders C. og
Mette 63.
Nørredal, Stine 65.

O
Odgaard, N., Tastung. 21, 25.
Olesen-Husted, Lærer 17, 25.
Olsen, Anders, Sognef. 64.
" Solvang 22, 25.
Ostenfeld, Lene S. 59.
" Thøger 60.

P
Pedersdatter, Mette 59.
Pedersen, Chr. og Ane 63.
" Jens 63.
" Jeppe 59.
" Johan 63.
" Mads 62.
Petersen, Forv., Jungetg. 14.
" P. C., Lærerfrue 19.
Poulsen, Betj. 13.

Q
Qvistgaard, Jungetgd. 14.

R
Rasmussen, Hans, Krabbesh.
13.
Refsum, Helge 72.
Riis, Mich., Cancellir. 10.

S

Sandholt, Jens 66.
 Schmidt, Herm., Kapt. 11.
 Schrøder, Forst. 73.
 Schumacher, Maren 9.
 Schütte, Gudm. 19, 20, 25, 72,
 117, 118.
 Siboni, H., Herredsf. 69.
 Spliid, Chr., Skivehus 13.
 Stjernholm, Frk. 13.
 Stoholm, P. P. og Else 63.
 Struense 123.
 Sørensen, Aage 74.
 „ Andr., Købm. 11.
 „ Frederik og Ane 62.
 „ Hans og Ane 62.
 „ N. P., Træhandler
 18, 19, 25, 69, 70.
 „ Søren, Smed 77, 79,
 80.
 „ Otto L., Litterat
 4, 5, 16, 21, 25, 123.
 „ Peter, Murerm. 80.
 „ Severine 66.

T

Toft-Hansen, H., Arkitekt 21.
 Thomasdatter, Anne 62.

Thomassen, Oluf og Maren
 60.
 „ Hans, Præst 9.
 Thomsen, Vilh., Tandl. 17, 18,
 25.
 Thordal, Jens 14.
 Thygesen, Ove 68.

U

Uf, Gregers Olufsen 56 f. f.
 Urne, Magdalene 10.

V

Vedel, Anders, Forst. 74.

W

Wandal, Maren 9.
 Weibull, Prof. 73.
 Willemoes, Byfd. 14.
 Willumsgaard, Lærer 17, 22,
 25.

Ø

Øgaard, Søren P. 74.
 Østergaard, Jens 56, 62, 65.
 „ Mette 58.

Forfatternavnene Side 26—36
 ikke medtaget.

INDHOLD

<i>Otto L. Sørensen</i> : Hvad Skive gamle Kirke gemte	5
<i>J. C. Krogh</i> : Et tilbageblik over de svundne 50 år for „Samfundet“	17
<i>Otto L. Sørensen</i> : Indholdsfortegnelse til „Skivebogen“ 1909—57	26
<i>August F. Schmidt</i> : Bidrag til Dølby Sogns Historie ...	37
<i>Jens Østergaard</i> : Gregers Olufsen Uf i Gammelstrup ...	56
<i>A. Helboe</i> : Holmgård slot	67
<i>Gudmund Schütte</i> : Sande danske Indbyggernavne	72
<i>Bertel Nielsen</i> : Mine Bedsteforældre i Balling	77
<i>Andreas Sidelmann</i> : Ramsing skole gennem tiderne	81
<i>Otto L. Sørensen</i> : Mindeord over Gudmund Schütte og Marinus Gravsholt	117
<i>Gudmund Schütte</i> : Om sproglig-national Avgrænsning mellem Norden og Tyskland	120
Navnefortegnelse ved <i>Otto L. Sørensen</i>	126

- Chr. Nondorf: Gammelt Kvarter i Skive ved at skifte Udseende. „Jyllandsposten“, 17. Maj 1958.
- Chr. Nondorf: Litteraturens Askepot (Markedsviserne). „Jyllandsposten“, 22. Maj 1958.
- Chr. Nondorf: Troldmanden og Mennesket Laust Glavind. „Jyllandsposten“, 2. Juni 1958.
- Holger Paaskesen: Det daglige Liv paa Skive Seminarium. „Skive“, Aarbogen for By og Borger, 1957, S. 14—16.
- August F. Schmidt: Da de underjordiske flygtede for Kirkeklokkerne paa Mors. „Skive Flbl.“, 18. Marts 1958, S. 3.
- Peter Schou: Fra „upolitiske“ Byraadvalg i Skive. „Skivebogen“, 1957, S. 108—122.
- Guðmund Schütte fyldte 85 Aar. „Skivebogen“, 1957, 80—81.
- Guðmund Schütte: Fornminder — Eskjær Oldsager og Stednavne. „Skivebogen“, 1957, S. 82—96.
- Andreas Sidelmann: Ramsing Skole gennem Tiderne. I. „Skivebogen“, 1957, S. 46—79.
- „Skive“, 1957. Julehefte. Aarvog for By og Borger. 28 S. Kr. 3,50. Holms Bogtrykkeri, Skive.
- „Skivebogen“, 1957, 47de Bd., 128 S. Udg. af Historisk Samfund for Skive og Omegn. Redigeret af J. C. Krogh, Guðmund Schütte og Otto L. Sørensen. 6 Kr. „Skive Folkeblad“s Bogtrykkeri.
- Jens Svendsen: Læger i Skives Opland. „Skiveb.“, 1957, 5—20.
- Otto L. Sørensen: Da Skives Handelsstand kom ud af Svøbet. Skive, „Aften-Posten“, 9. April 1958, S. 6 og 8.
- Otto L. Sørensen: Den sidste Rønbjerg-Kæltring, Taterhøvdingen Frederiks Søn. Lidt om Stærke Hans, der var født i en Jordhule paa Rønbjerg Hede. Skive, „Aften-Posten“s Nytaarsnummer 31. December 1957, S. 6.
- Otto L. Sørensen: Den gaadefulde Kapelruin ved Lundbro. „Skivebogen“, 1957, S. 21—45.
- Otto L. Sørensen: Det gamle Skive og Købmandsskabet. „Skive Folkeblad“, 9. April 1958, S. 6, 7 og 8.
- Otto L. Sørensen: En Mindernes Status ved Skive Handelsstands Jubilæum (12. April 1958, 75 Aar). „Skive Venstreblad“ Nr. 81 A, 9. April 1958.
- Otto L. Sørensen: Et Kig bag Kulisserne i Haandværkerforeningen. „Jul i Skive“, 1957, S. 10—15.
- Otto L. Sørensen: Oldtidsringvolden ved Hagens Mølle. „Skive Avis“, 11. Juni 1958.
- Otto L. Sørensen: Om Hundrede Aar er alting glemt, — dog Skive Avis har meget gemt. „Skive Avis“ 100 Aars Jubilæumsnummer 10. Maj 1958.

- Otto L. Sørensen: Sagn, Spøgeri og Virkelighed paa Kaas. „Skive Venstreblad“s Julenummer, 1958, S. 12—13.
- Otto L. Sørensen: Sønder i By fra Grydetorvet til Liselund. „Skive Folkeblad“, 8. Marts 1958.
- Otto L. Sørensen: Vor Stamfader blev adlet af Christian den Anden (Rosenvingerne). „Jul i Skive“, 1957, S. 16—17.
- Arthur Wiborg: En lille Epistel fra en gammel Skivedreng. „Jul i Skive“, 1957, S. 18.
- Egon Virkelyst: Om Østerbro man siger saa. „Jul i Skive“, 1957“, S. 20—24.
- Jens Østergaard: Drost Peders Høj ved Harrestruplund. „Fjends Herreds Folkeblad“, 2. Januar 1958, S. 4. Stoholm Bogtrykkeri.
- Jens Østergaard: Fru Tale Kaas til Grønkjær og Kaptajn Johan Anrep. „Fjends Herreds Folkeblad“, 6. Februar 1958, S. 1. Stoholm Bogtrykkeri.
- Jens Østergaard: Mindetavlen i Smollerup Kirke. „Fjends Herreds Flbl.“, 7. Novbr. 1957, S. 1, Stoholm Bogtrykkeri.
- Jens Østergaard: Visesamleren Fru Vibeke Bild til Lundgaard. „Fjends Herreds Folkeblad“, 16. Januar 1958, S. 1. Stoholm Bogtrykkeri.

HISTORISK SAMFUNDS STYRELSE

I Foreningsanliggender bedes man henvende sig til Formanden, pens. Lærer J. C. Krogh, Islandsvej 3, Skive, og Kassereren, Otto L. Sørensen, Frederiksgade 4, Skive.

Bidrag til Aarbogen bedes sendt til Formanden eller Redaktionsudvalgsmedlemmerne, Litterat Otto L. Sørensen, Frederiksgade 4, Skive, og Sognepræst Johs. Bang, Roslev.

Den øvrige Styrelse består af Førstelærer Kaj Enna Jensen, Lihme Hovedskole pr. Lihme, samt Kommunalærer Svend Mortensen, Norgaardsvej 6, Skive (Sekretær).

Revisorer er: Fhv. Uddeler Carl Jensen, Lem pr. Brodal, og Prokurist Aage M. Olsen, Skive Tømmerhandel.

Æresmedlemmer: Fru Nanna Aakjær, „Jenle“ pr. Jebjerg, og fhv. Uddeler Carl Jensen, Lem pr. Brodal.

Sluttelig oplyses, at ældre Aargange af vort Samfunds Aarbog, „Skivebogen“, kan faas i meget begrænset Antal, gennemgaaende for 4 Kr. pr. Eksemplar. Af udsolgte Aargange forsøges skaffet pæne antikvariske Eksemplarer à 10 Kr. pr. Eksemplar plus Porto. Al Indbetaling foregaar nemmest og billigst pr. Giro Nr. 38999 til Kassereren for Historisk Samfund for Skive og Omegn, Otto L. Sørensen, Frederiksgade 4, Skive.